



Briuselis, 2017 02 22
SWD(2017) 80 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

Šalies ataskaita. Lietuva 2017

pridedamas prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
CENTRINIAM BANKUI IR EURO GRUPEI**

**2017 m. Europos semestras. Struktūrinių reformų pažangos vertinimas,
makroekonominio disbalanso prevencija ir naikinimas ir pagal Reglamentą (ES) Nr.
1176/2011 atliktų nuodugnių apžvalgų rezultatai**

**{COM(2017) 90 final}
{nuo SWD(2017) 67 final iki SWD(2017) 93 final}**

TURINYS

Santrauka	1
1. Ekonominė padėtis ir perspektyva	4
2. Šaliai skirtų rekomendacijų įgyvendinimo pažanga	10
3. Reformų prioritetai	13
3.1. Viešieji finansai ir apmokestinimas	13
3.2. Finansų sektorius	16
3.3. Darbo rinka, švietimas ir socialinė politika	18
3.4. Investicijos	29
3.5. Sektorių politika	33
3.6. Viešasis administravimas	38
A. Apžvalginė lentelė	40
B. MDP rezultatų suvestinė	46
C. Standartinės lentelės	47
Nuorodos	52

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1.1. Pagrindiniai ekonominiai, finansiniai ir socialiniai rodikliai	9
2.1. Apibendrinamoji 2016 m. rekomendacijų įgyvendinimo vertinimo lentelė	11
3.2.1. Finansinio patikimumo rodikliai	16
B.1. Makroekonominio disbalanso rodiklių suvestinė	46
C.1. Finansų rinkos rodikliai	47
C.2. Darbo rinka ir socialiniai rodikliai (A)	48
C.3. Darbo rinka ir socialiniai rodikliai (B)	49
C.4. Produktų rinkų rezultatai ir politikos rodikliai	50
C.5. Ekologiškai tvarus augimas	51

DIAGRAMŲ SĄRAŠAS

1.1. Realiojo BVP augimas ir jo šaltiniai	4
1.2. 12 mėnesių vidutinė SVKI infliacija	5
1.3. Pagrindinės darbo rinkos tendencijos Lietuvoje	5

1.4.	Grynoji tarptautinių investicijų pozicija	6
1.5.	Skolinimo tendencijos Lietuvoje	7
1.6.	Valdžios sektoriaus biudžeto balansas ir bendroji skola	7
1.7.	Metinis gyventojų skaičiaus pokytis, 1990–2040 m.	8
1.8.	Darbingo amžiaus gyventojų dalis ir išlaikomo amžiaus žmonių koeficientai	8
3.1.1.	Su visuomenės senėjimu susijusių išlaidų metinis pokytis	14
3.1.2.	Skirtingų namų ūkių, gaunančių 50 % vidutinio darbo užmokesčio, mokesčių pleištas	15
3.3.1.	Užimtumo lygis pagal amžiaus grupę ir kvalifikaciją	18
3.3.2.	Užimtumas pagal ekonominę veiklą	19
3.3.3.	Darbo rinkos politikos aprėptis	19
3.3.4.	Grynosios pajamų pakeitimo normos skirtingos nedarbo trukmės laikotarpiais 2015 m.	22
3.3.5.	Skurdo rodikliai	23
3.3.6.	Pajamų mediana, išreikšta vidutinių pajamų dalimi, proc.	23
3.3.7.	Asmenų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, dalis, proc.	23
3.3.8.	20–64 metų asmenų su negalia ir be jos užimtumo skirtumas	24
3.3.9.	Pajamų santykis S80 / S20	24
3.3.10.	Realiosios viešosios išlaidos švietimui, tenkančios vienam mokiniui (2010 m. kainomis)	25
3.3.11.	Prastai besimokančių mokinių dalis	25
3.3.12.	Atrinkti sveikatos priežiūros sistemos rezultatų rodikliai	27
3.4.1.	Darbo užmokesčio augimas, palyginti su lyginamosiomis normomis	29
3.4.2.	Lietuvos našumo konvergencija	30
3.5.1.	Gausiai cituojamos publikacijos ir viešojo sektoriaus MTTP intensyvumas	34
3.5.2.	Atliekų tvarkymas pagal šalinimo rūšį	37

LANGELIŲ SĄRAŠAS

2.1.	ES biudžeto indėlis siekiant struktūrinių pokyčių Lietuvoje	12
3.3.1.	Naujasis Darbo kodeksas	21
3.4.1.	Lietuvos investicijų uždaviniai ir reformos	32

SANTRAUKA

Šioje ataskaitoje vertinama Lietuvos ekonomika atsižvelgiant į Europos Komisijos metinę augimo apžvalgą, paskelbtą 2016 m. lapkričio 16 d. Apžvalgoje Komisija ragina ES valstybes narsėti dar daugiau pastangų, kad įgyvendintų tris ekonominės politikos vertybių trikampio elementus: skatintų investicijas, vykdytų struktūrines reformas ir užtikrintų atsakingą fiskalinę politiką. Kartu valstybės narės turėtų daugiau dėmesio skirti didesniai socialiniam teisingumui, kuris užtikrintų įtraukėsnį augimą.

Po keleto spartaus augimo metų Lietuvos ekonomika 2015 ir 2016 m. toliau augo, nors ir lėčiau. Po 2009 m. ekonomikos krizės keletą metų tolygiai augęs po daugiau kaip 3 %, Lietuvos BVP pastaruosius dvejus metus didėjo apie 2 % kasmet. Nors visą šį laikotarpį privatus vartojimas stipriai augo, 2015 m. nuo embargo ir ekonomikos nuosmukio Rusijoje nukentėjo eksportas. Be to, laikinas investicijų susitraukimas 2016 m. padarė didelę įtaką BVP, kuris augo 2,2 %. Tačiau tikimasi, kad 2017 m. augimas paspartės iki 2,9 % dėl eksporto ir investicijų atsigavimo, visiškai atsversiančio dėl didesnės infliacijos lėtėjantį privataus vartojimo augimą.

Dėl spartaus užimtumo augimo ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimo 2016 m. nedarbo lygis sumažėjo. Tuo pat metu išaugo darbo jėgos pasiūla, nes daugiau vyresnio amžiaus darbuotojų liko darbo rinkoje sulaukę pensinio amžiaus. Tačiau tai nesumažino spaudimo darbo užmokesčiui, ir 2016 m. darbo užmokestis toliau sparčiai augo, o darbo rinka traukiasi. Numatoma, kad keletą ateinančių metų darbo užmokestis toliau sparčiai augs, todėl atitinkamai neišaugus našumui ateityje gali susilpnėti konkurencingumas. Tikėtina, kad dėl aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumo darbo užmokesčiui kils papildomas spaudimas, nors jis bus ribotas, nes sektoriai, kuriuose samdomi tokie darbuotojai, yra santykinai maži. Tačiau svarbu pažymėti, kad vis dar lieka aukštas neįgaliųjų ir žemos kvalifikacijos darbuotojų, gyvenančių ne sostinėje, nedarbo lygis. 2016 m. Lietuva padarė svarbių darbo teisės pakeitimų, kurie turėtų įsigalioti 2017 m. viduryje. Tikėtina, kad jie padės padidinti darbo santykių lankstumą, nes labai sumažės atleidimo iš darbo išlaidos ir bus plačiau naudojamos terminuotosios darbo sutartys. Vis dėlto lieka abejonių, ar pagal naująjį socialinį modelį užtikrinama pakankama socialinė apsauga.

Potencialiam augimui įtakos turi demografiniai iššūkiai. Nuo XX a. paskutiniojo dešimtmečio pradžios Lietuvos gyventojų skaičius vis greičiau mažėja. Per pastaruosius 10 metų jis mažėjo po vidutiniškai 1,3 % per metus ir numatoma, kad mažėjimo tempas ateityje turėtų dar paspartėti. Pagrindiniai šalies gyventojų skaičiaus mažėjimo veiksniai – didelė grynoji emigracija ir neigiamas natūralusis gyventojų prieaugis, o šią problemą aštrina prasta gyventojų sveikata. Kadangi mažėja darbo jėgos pasiūla, gyventojų skaičiaus mažėjimas neigiamai veikia potencialią gamybos apimtį. Iki 2014 m. poveikis potencialiai gamybos apimčiai buvo šiek tiek mažesnis, nes darbingiausio amžiaus gyventojų dalis faktiškai išaugo.

Našumas Lietuvoje sparčiai augo iki 2009 m., o nuo tada jo augimo tempas sulėtėjo. Tai iš dalies gali būti siejama su tuo, kad labai sumažėjo privačiųjų investicijų: jų lygis po krizės nepakilo ir gerokai atsilieka nuo ankstesnių laikotarpių lygio. Kita vertus, našumo augimo sulėtėjimas taip pat gali būti siejamas su natūraliu atotrūkio mažinimo proceso sulėtėjimu, šalies našumo lygiui artėjant prie ES vidurkio. Turint omenyje nepalankią demografinę padėtį, esminiai ekonomikos augimo, kuris reikalingas gyvenimo lygiui Lietuvoje pakelti ir dideliems emigracijos srautams stabdyti, veiksniai yra bendro gamybos veiksnių našumo augimas ir kapitalo augimas.

Yra didelė ir toliau didėja nelygybė. Pajamų nelygybė Lietuvoje yra viena didžiausių ES ir didėja nuo 2012 m. Ji atsiranda dėl žemos ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumo didelio skirtumo, didelių darbo užmokesčio skirtumų, riboto mokesčių sistemos progresyvumo ir minimalios socialinės apsaugos sistemos silpnumo. Lietuvos mokesčių lengvatų sistemos priemonėmis nelygybė mažinama mažiau veiksmingai negu kitose ES šalyse. Be to, laikoma, kad didelė pajamų nelygybė kenkia ekonomikos augimui ir makroekonominiam stabilumui. Gali būti, kad Lietuvoje ji taip pat skatina didelę emigraciją. Tebėra aukštas ir skurdo lygis, ypač neįgaliųjų, pensininkų, visų pirma vyresnio amžiaus moterų, ir bedarbių, pirmiausia dėl to, kad socialinės gerovės sistemos užtikrinama apsauga yra menka.

Lietuvos viešųjų finansų būklė patikima, bet numatoma, kad 2017 m. dėl struktūrinių reformų išaugs struktūrinis deficitas. Lietuva laipsniškai sumažino struktūrinį biudžeto deficitą nuo 3,5 % 2011 m. iki 0,7 % 2015 m. 2016 m. deficitas šiek tiek padidėjo ir numatoma, kad dar padidės iki 1,4 % BVP, be kita ko, dėl struktūrinių reformų sąnaudų. Vidutiniu laikotarpiu fiskaliniai uždaviniai turėtų sunkėti, nes dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus ir didėjančių išlaikomo amžiaus žmonių koeficientų didės pensijų ir ilgalaikės priežiūros išlaidos. Šiuo metu valstybės skola sudaro apie 40 % BVP.

Apskritai Lietuva padarė tam tikrą pažangą⁽¹⁾ įgyvendindama 2016 m. šaliai skirtas rekomendacijas. Lietuva padarė tam tikrą pažangą įgyvendindama 1 rekomendaciją⁽²⁾, nes ėmėsi priemonių mažas pajamas gaunančių asmenų mokesčių naštai sumažinti ir mokesčių prievolių vykdymui gerinti. Vis dėlto priemonės, kuriomis kompensuojamas pajamų praradimas dėl darbo jėgai tenkančios mokesčių naštos sumažinimo (mokesčių perkėlimas), yra ribotos. Tam tikra pažanga padaryta įgyvendinant 2 rekomendaciją, nes Lietuva ėmėsi veiksmų visose aptariamose srityse, išskyrus investicijų į žmogiškąjį kapitalą didinimo sritį, kurioje padaryta tik nedidelė pažanga. Galiausiai nedidelė pažanga padaryta įgyvendinant 3 rekomendaciją: nors Lietuva padarė tam tikrą pažangą skatindama alternatyvius finansavimo šaltinius, nedaug veiksmų imtasi siekiant gerinti inovacijų politikos koordinavimą ir, be ES lėšomis finansuojamų programų, nesiimta papildomų priemonių našumo augimui stiprinti.

Kalbant apie pažangą, padarytą siekiant strategijos „Europa 2020“ nacionalinių tikslų, Lietuva jau pasiekė kai kuriuos savo tikslus, bet tebėra susirūpinimą keliančių dalykų. Ji pasiekė bendrą su atsinaujinančiųjų išteklių energija susijusį tikslą, taip pat tikslus, susijusius su darbingo amžiaus gyventojų užimtumo lygiu, išmetamų ŠESD kiekio mažinimu, mokyklos nebaigiančių asmenų dalies mažinimu ir tretinį išsilavinimą įgijusių asmenų

dalies didinimu. Ji sėkmingai siekia energijos vartojimo efektyvumo tikslo. Tačiau daugiau pastangų reikėtų siekiant sumažinti asmenų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, skaičių ir padidinti privačiojo sektoriaus išlaidas moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai.

Toliau nurodomos pagrindinės šioje ataskaitoje atliktos analizės išvados ir susiję politikos uždaviniai.

- **Mokestinių prievolių vykdymas išlieka gana vangus.** Nors Lietuva ėmėsi priemonių mokesčių prievolių vykdymui gerinti, mokesčių, visų pirma PVM ir darbo mokesčių, surinkimas dar galėtų būti efektyvesnis.
- **Lietuvos augimo perspektyvos ir fiskalinis balansas priklauso nuo to, kaip bus sprendžiamos gyventojų skaičiaus mažėjimo ir senėjimo problemos.** Mažėjanti darbo jėgos pasiūla ir didėjančios vienam gyventojui tenkančios infrastruktūros sąnaudos per ateinančius dešimtmečius mažins Lietuvos augimo potencialą. Be to, didėjant išlaikomo amžiaus žmonių koeficientui, kuris per kitus 20 metų turėtų išaugti dvigubai, bus sunkiau finansuoti pensijas, sveikatos priežiūrą bei švietimą ir vidutiniu laikotarpiu paaštrės fiskaliniai uždaviniai.
- **Po krizės patikimai atsigavo Lietuvos BVP augimas, bet investicijų ir našumo augimo rodikliai į prieškrizinį lygį negrįžo.** Lietuvai turtėjant, jos našumo rezultatus neigiamai veikia prasti mokslinių tyrimų ir inovacijų rezultatai, vidutiniška švietimo kokybė ir neveiksmingos suaugusiųjų mokymosi programos. Šie veiksniai taip pat yra būsimo augimo kliūtis, nes tikimasi, kad našumo augimą vis labiau lems žiniomis grindžiama veikla. Galimybių padidinti našumą teikia geresnis viešųjų investicijų planavimas, didesnis skaidrumas ir konkurencija viešųjų pirkimų srityje, geresnis mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos koordinavimas bei įgyvendinimas ir švietimo kokybės gerinimas.
- **Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas – didelė problema, kuri gali tapti svarbiu Lietuvos augimo trukdžiu.** Lietuvoje yra didelis ir toliau didėja aukštos ir žemos kvalifikacijos

(¹) Informacija apie padarytą pažangą ir veiksmus, kurių imtasi įgyvendinant konkrečios rekomendacijos atitinkamos dalies politines rekomendacijas, pateikiama priedo apžvalginėje lentelėje.

(²) Šis vertinimas neapima 1 rekomendacijos fiskalinės dalies – dėl jos galutinis vertinimas bus paskelbtas 2017 m. pavasarį.

darbuotojų atlyginimų ir įsidarbinimo galimybių skirtumas – tai rodo didėjantį kvalifikuotų darbuotojų trūkumą. Be to, nepakankama aktyvios darbo rinkos politikos aprėptis reiškia, kad per mažai žemos kvalifikacijos darbuotojų turi galimybę pasinaudoti reikiama mokymais. Kadangi Lietuvos augimas vis labiau priklausys nuo žiniomis grindžiamos veiklos, siekiant pakelti gyvenimo lygį bus itin svarbu užtikrinti kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlą.

- **Lietuvos švietimo sistemos rezultatai prastėja, o pati sistema neefektyvi.** Lietuvos rezultatai pagal Tarptautinio moksleivių vertinimo programą prastesni negu kitų Baltijos šalių, o prastai besimokančiųjų dalis per keletą pastarųjų metų labai išaugo. Nepaisant didelės tretinį išsilavinimą įgijusių asmenų dalies, turimais duomenimis, aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumas didėja. Lietuvos švietimo sistema sunkiai prisitaiko prie sparčiai mažėjančio moksleivių ir studentų skaičiaus, todėl joje per daug darbuotojų ir ją slegia infrastruktūros, kuri per didelė jos poreikiams, išlaikymas. Be to, maži atlyginimai ir ribotos kvalifikacijos tobulinimo galimybės trukdo mokykloms pritraukti gabius absolventus, kad galėtų pakeisti į pensiją išėinančius mokytojus. Aukštojo mokslo sistemos bėdos – žemi kokybės standartai ir finansinės paskatos, kuriomis skatinamas nesaikingumas ir neefektyvumas.
- **Nors nuo krizės pajamos vienam gyventojui Lietuvoje labai išaugo, skurdo mažinimas buvo nepakankamas, o nelygybė išaugo.** Lietuvos socialinės apsaugos aprėptis neatitinka ekonomikos augimo. Socialinės apsaugos išlaidos mažos, ir dėl mokestinių pajamų mažumo lyginant su BVP galimybės didinti tokias išlaidas yra ribotos. Be to, prie didelės nelygybės ir mažą darbo užmokestį gaunančių asmenų nesaugumo prisideda ir tai, kad darbo pajamos sudaro mažą nacionalinių pajamų dalį, taip pat silpnos profesinės sąjungos ir didelis kvalifikuotų darbuotojų trūkumas darbo rinkoje.
- **Prasti sveikatos priežiūros rezultatai mažina darbo jėgos potencialą ir Lietuvos ekonomikos konkurencingumą.** Pagerinti

sveikatos priežiūros rezultatus galėtų padėti aktyvesnė ligų prevencija ir sveikatos ugdymo politika. Sveikatos priežiūros sistemos teisingumą neigiamai veikia aukštas mokėjimų paciento lėšomis lygis ir regioniniai skirtumai.

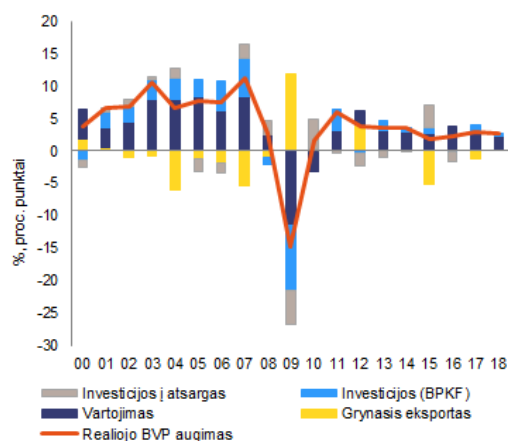
- **Lietuva kartu su Latvija ir Estija padarė didelę pažangą didindamos energijos tiekimo saugumą.** Įgyvendinus kelis dujų ir elektros energijos projektus, kuriais regionas sujungiamas su kaimyninėmis energijos rinkomis, pajvairinti Baltijos šalių energijos šaltiniai ir apskritai sumažėjo kainos. Kiti Baltijos energijos rinkos jungčių plano įgyvendinimo etapai – Lietuvos–Lenkijos dujotiekio jungties statybos užbaigimas ir Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizavimas su Europos tinklu.

1. EKONOMINĖ PADĖTIS IR PERSPEKTYVA

BVP augimas

Dėl privataus vartojimo ir atsigavusio eksporto 2016 m. BVP prieaugis sudarė 2,2 %. Tvirtas darbo užmokesčio ir užimtumo augimas kartu su maža infliacija palaikė namų ūkių disponuojamas pajamas, o tai savo ruožtu didino privataus vartojimo augimą. Po nuviliančių 2015 m. rezultatų prognozuojama, kad eksportas išaugo 2,6 %. Tačiau bendram augimui neigiamos įtakos turėjo investicijų sumažėjimas dėl ES lėšų išmokėjimo laikino sulėtėjimo.

1.1 diagrama. Realiojo BVP augimas ir jo šaltiniai



Šaltinis – Europos Komisija.

Pagal Komisijos žiemos prognozę numatoma, kad 2017 m. augimas paspartės iki 2,9 %. Privataus vartojimo augimas turėtų šiek tiek sulėtėti dėl infliacijos didėjimo, o įsibėgėjant ES lėšų išmokėjimui tikimasi tvirto investicijų augimo.

Vartojimas

Pagrindinis augimo šaltinis yra privataus vartojimo augimas. Dėl augančio užimtumo, didėjančio darbo užmokesčio ir mažos infliacijos 2016 m. privataus vartojimo augimas pagal prognozes pasiekė 5,3 %. Valdžios sektoriaus vartojimas 2016 m. padidėjo labai nedaug. Iš pradžių neigiamos, vėliau mažos infliacijos skatintas disponuojamųjų pajamų augimas 2017 m. turėtų baigtis, nes šiek tiek atsigavusios energijos kainos ir sparčiai augančios paslaugų kainos lems maždaug 2 % infliaciją.

Investicijos

Sustabdžius viešąsias investicijas 2016 m. investicijų lygis laikinai sumažėjo. Pagal prognozes 2016 m. investicijos apskritai sumažėjo 1,2 %. 2015 m. jos buvo padidėjusios 4,7 %. Sumažėjimą daugiausia nulėmė ES fondų paramos įgyvendinimo sulėtėjimas pasibaigus 2007–2013 m. programavimo laikotarpiui. Palyginti su 2015 m., 2016 m. naudos gavėjams Lietuvos išmokėtos lėšos sumažėjo 50 %, dėl to susitraukė investicijos į statybas. Tikimasi, kad 2017 m. įsivyras atvirkštinė tendencija, nes ES lėšų išmokėjimas turėtų pakilti iki 2015 m. lygio.

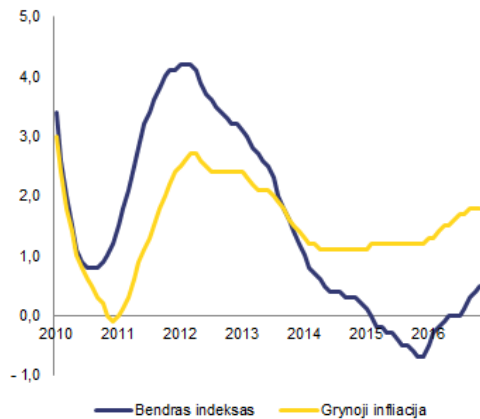
Prekyba

Silpnėja eksportą stabdantys veiksniai. 2015 m. eksporto rezultatai buvo prasti, bet 2016 m. jaučiamas šio eksporto atsigavimas ir prognozuojamas 2,6 % prieaugis. 2016 m. eksportas į Rusiją toliau mažėjo, bet į ES – išaugo; taip atsitiko dėl itin daug išaugusio paslaugų eksporto, kuris, kaip manoma, 2016 m. išaugo 9,0 %. Tačiau importas dėl sumažėjusių investicijų sumažėjo.

Infliacija

Infliacija tapo teigiama ir laipsniškai didėja. 2016 m. vidutinė metinė SVKI infliacija buvo 0,7 %, palyginti su 0,7 % defliacija 2015 m. Pastaruosius trejus metus infliacijos dinamikai daugiausia įtakos turėjo labai sumažėjusios energijos kainos. Tai šiek tiek atsivėrė paslaugų kainos, kurios dėl greito darbo užmokesčio augimo išaugo ir labai viršijo SVKI lygį. Numatoma, kad 2017 ir 2018 m. dėl atsigaunančių naftos kainų ir didėjančio darbo užmokesčio SVKI infliacija toliau augs. Grynoji infliacija, kurią skaičiuojant neįtraukiamos energijos kainos, taip pat augs. 2016 m. pabaigoje ji turėtų sudaryti 2 %, kai didžiąją 2014 ir 2015 m. dalį ji vos viršijo 1 %.

1.2 diagrama. 12 mėnesių vidutinė SVKI infliacija

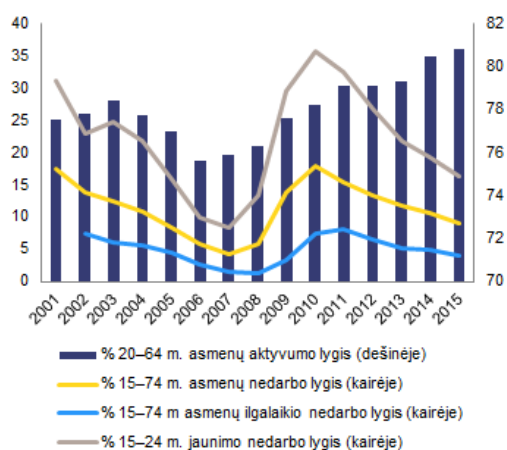


Šaltinis – Europos Komisija.

Darbo rinka

Lietuvos darbo rinkos būklė toliau gerėja. Darbo jėgos aktyvumo ir užimtumo lygis nuo krizės nuolat didėja ir abu rodikliai šiuo metu viršija ES vidurkį. 2016 m. nedarbo lygis sudarė 7,9 %, t. y. gerokai mažiau už ES vidurkį. Šį pagerėjimą nulėmė ekonomikos augimas ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas.

1.3 diagrama. Pagrindinės darbo rinkos tendencijos Lietuvoje



Šaltinis – Europos Komisija.

Nors pradedama nuo santykinai žemo lygio, palyginti su ES šalių situacija, darbo užmokestis Lietuvoje sparčiai auga. Vidutinis darbo užmokestis neatskaičius mokesčių 2016 m.

sudarė 771 EUR, t. y. 7,9 % daugiau, palyginti su 2015 m. rodikliu. Vienetui tenkančios darbo sąnaudos 2015 m. išaugo 4,8 %, palyginti su 3,2 % 2014 m. Tai vienas iš didžiausių šuolių ES po Estijos ir Latvijos. Numatoma, kad 2016 ir 2017 m. vienetui tenkančios darbo sąnaudos dėl spartesnio našumo augimo augs šiek tiek lėčiau.

Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis Lietuvoje sparčiai didėja. Nuo 300 EUR 2015 m. pradžioje jis pakeltas iki 380 EUR 2016 m. Kaip vidutinio darbo užmokesčio dalis, Lietuvos minimalus darbo užmokestis santykinai didelis (artimas 50 %), palyginti su kitomis ES šalimis. Darbo kodekse nustatyta, kad minimalus darbo užmokestis nustatomas Vyriausybės nutarimais, Trišalės tarybos, kurią sudaro Vyriausybės, profesinių sąjungų ir darbdavių atstovai, teikimu. Konkrečių taisyklių, kaip į minimalaus darbo užmokesčio nustatymą struktūriškai įtraukti ekonominius veiksnius, nėra nustatyta, todėl didėja rizika, kad padidės minimalaus darbo užmokesčio didinimas gali turėti neigiamo poveikio užimtumui.

Socialiniai pokyčiai

2015 m. ekonomikos ir užimtumo augimas nepadėjo sumažinti skurdo. Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis 2015 m. pasiekė 29,3 % ir tai yra penktas didžiausias rodiklis ES; tą riziką daugiausia patiria bedarbiai ir pagyvenę žmonės. Tokią situaciją daugiausia lemia tai, kad socialinės apsaugos išmokos (pensijos, nedarbo išmokos ir minimalios pajamos) neatitinka ekonomikos augimo (taip pat žr. šios ataskaitos 3.3 skirsnį).

Per kelerius pastaruosius metus išaugo pajamų nelygybė – Lietuva yra viena iš ES valstybių narių, kuriose nelygybė didžiausia. 2015 m. turtingiausių 20 % Lietuvos namų ūkių pajamos buvo 7,5 karto didesnės negu skurdžiausių 20 % namų ūkių pajamos. Tai yra vienas didžiausių rodiklių ES. Padėtis pablogėjo: šiuo metu nelygybė⁽³⁾ 18 % didesnė negu 2012 m. Taip pat turtingiausi 10 % namų ūkių 2015 m. gavo 28,8 % visų pajamų, palyginti su 23,9 % 2012 m. Mokesčių lengvatų sistemos priemonėmis nelygybė mažinama santykinai neveiksmingai, visų pirma turint omenyje fiksuoto mokesčio režimą, kurio poveikis pajamų paskirstymui ribotas. Remiantis 2014 m. statistikos apie pajamas

⁽³⁾ Kaip rodo GINI koeficientas.

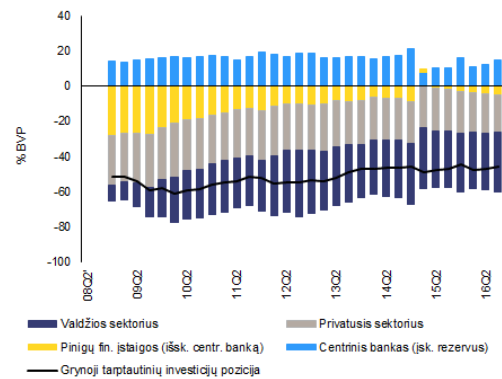
ir gyvenimo sąlygas duomenimis, mokesčiais ir išmokomis nelygė sumažinama tik 32,6 %, palyginti su 39,2 % ES vidurkiu. Be to, yra didelė nelygė tarp miesto ir kaimo: kaimo vietovėse esančių namų ūkių pajamų mediana sudaro tik 67,9 % miesto vietovėse esančių namų ūkių pajamų medianos. Nors duomenys to dar nerodo, tikėtina, kad šią tendenciją šiek tiek sušvelnins naujausios reformos siekiant padidinti minimalų darbo užmokestį ir sumažinti mokesčių našą mažas pajamas gaunantiems asmenims (žr. 3.1 skirsnį).

Išorės pozicija

Numatoma, kad, palyginti su 2,3 % deficitu 2015 m., bus vėl fiksuojamas einamosios sąskaitos balansas. Nors prekių ir paslaugų balansas pagerėjo, dėl kelių Šiaurės šalių bankų išmokėtų didelių dividendų pirminis balansas šiek tiek pablogėjo, palyginti su 2015 m. Taip pat šiek tiek sumažėjo privačių perlaidų, kurios sudaro didžiausią antrinių pajamų dalį. Pažymėtina, kad prekybos sąlygų pagerėjimas, susijęs su mažesnėmis energijos kainomis pastaruosius dvejus metus, sudarė apie 5 % BVP.

Grynoji tarptautinių investicijų pozicija 2015 m. sudarė –45 % BVP ir laipsniškai gerėja. Prie bendros neigiamos grynosios pozicijos vienodai prisideda valdžios sektorius (įskaitant centrinio banko poziciją) ir privatusis sektorius. Laikotarpiu iki finansų krizės grynoji tarptautinių investicijų pozicija labai pablogėjo: nuo –35 % BVP 2004 m. iki –58 % BVP 2009 m. Nuo to laiko ji labai išaugo ir šiuo metu yra –45 % BVP. Neigiamą poziciją daugiausia nulėmė vyriausybės skolinimasis užsienyje ir vietos bankų skolinimasis iš savo patronuojančiųjų įmonių Šiaurės šalyse. Nors valdžios sektoriaus neigiama išorės pozicija po krizės toliau augo, pinigų finansų įstaigų (išskyrus centrinį banką) kapitalo srautai pakeitė kryptį ir sudarė didžiausią laikotarpiu po krizės įvykusio šalies grynosios tarptautinių investicijų pozicijos pokyčio dalį. Valdžios sektoriaus neigiamą grynąją poziciją nulėmė vien ilgalaikė valdžios sektoriaus skola, o privačiojo sektoriaus įsipareigojimus beveik visiškai sudaro tiesioginės užsienio investicijos. Todėl artimiausiu laikotarpiu rizika, susijusi su grynąja tarptautinių investicijų pozicija, yra nedidelė.

1.4 diagrama. Grynoji tarptautinių investicijų pozicija



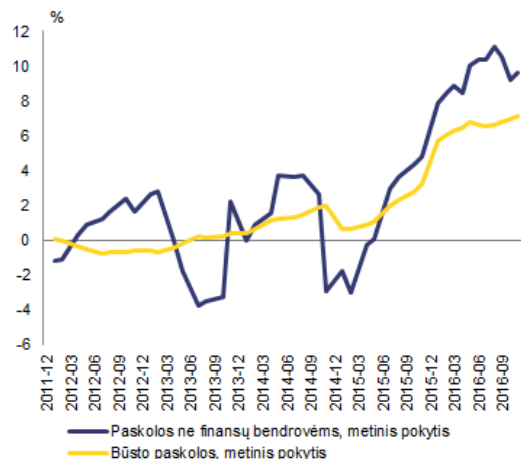
Šaltinis – Europos Komisija.

Finansų sektorius

Atsigavęs 2015 m., skolinimo augimas 2016 m. paspartėjo dvigubai. Paskolos ne finansų bendrovėms 2016 m. išaugo 9,6 %⁽⁴⁾, palyginti su 4,7 % augimu 2015 m. (1.5 diagrama), – tai nulėmė gerėjant ekonomikos augimo perspektyvoms didėjanti įmonių kredito paklausa. Vis dėlto įmonių kredito augimas atskiruose sektoriuose nebuvo vienodas. Prie bendro kredito augimo daugiausia prisidėjo prekybos, transporto, nekilnojamojo turto ir IT sektoriai, o negrąžintų paskolų toliau mažėjo gamybos sektoriuje. Hipotekos paskolų augimas 2016 m. pasiekė 7,1 %, palyginti su 3,5 % augimu 2015 m.

⁽⁴⁾ 2016 m. lapkričio mėn. duomenys.

1.5 diagrama. Skolinimo tendencijos Lietuvoje

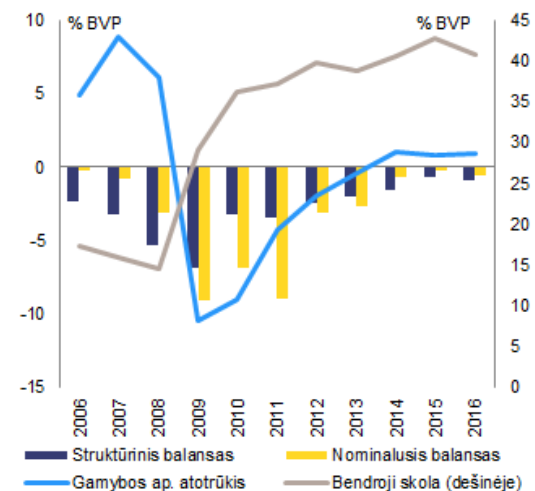


Šaltinis – Europos Centrinis Bankas.

Viešieji finansai

Lietuvos viešųjų finansų būklė patikima, bet numatoma, kad 2017 m. dėl struktūrinių reformų išaugs struktūrinis deficitas. Pagal prognozes 2016 m. Lietuvos biudžeto deficitas buvo 0,5 % BVP, palyginti su 0,2 % 2015 m. Tačiau prognozuojama, kad 2017 m. valdžios sektoriaus biudžeto deficitas išaugs iki 0,7 % BVP. Vis dėlto vidutiniu laikotarpiu fiskaliniai uždaviniai turėtų sunkėti, nes dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus ir didėjančių išlaikomo amžiaus žmonių koeficientų didės pensijų, sveikatos priežiūros, ilgalaikės priežiūros ir švietimo išlaidos.

1.6 diagrama. Valdžios sektoriaus biudžeto balansas ir bendroji skola



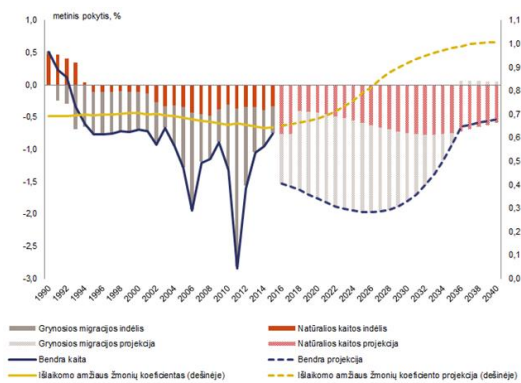
Šaltinis – Europos Komisija.

Demografiniai pokyčiai

Per ateinančių dešimtmetį demografiniai iššūkiai turėtų gerokai paaštrėti. Dėl neigiamos gryniosios migracijos ir visuomenės senėjimo Lietuvos gyventojų skaičius sumažėjo nuo 3,7 mln. 1990 m. iki 2,9 mln. 2015 m. Per praeitą dešimtmetį suintensyvėjus emigracijai, gyventojų skaičius taip pat mažėjo greičiau ir per du ateinančius dešimtmečius, kaip numatoma, mažės dar greičiau. Nors bendras darbingo amžiaus gyventojų skaičius labai sumažėjo, darbingiausio amžiaus gyventojų dalis⁽⁵⁾, palyginti su visu gyventojų skaičiumi, 1990–2014 m. išaugo. Tačiau 2015 m. ji sumažėjo ir toliau mažės vis greičiau, o mažėjimo pikas numatomas 3-iojo dešimtmečio viduryje. Pagal dabartines projekcijas darbingiausio amžiaus gyventojų dalis vėl padidės tik po 2060 m.⁽⁶⁾

⁽⁵⁾ 20–64 metų amžiaus.

⁽⁶⁾ Vis dėlto faktiniai 2013–2015 m. duomenys rodo, kad dabartinės gyventojų skaičiaus projekcijos buvo pernelyg pesimistinės. Atnaujintas projekcijas numatoma paskelbti 2017 m.

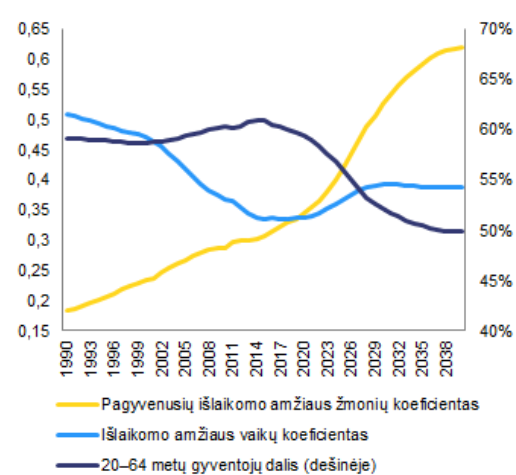
1.7 diagrama. **Metinis gyventojų skaičiaus pokytis, 1990–2040 m.**

Šaltinis – Europos Komisija.

Darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas reiškia, kad didės išlaikomo amžiaus žmonių koeficientai. Numatoma, kad pagyvenusių išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas⁽⁷⁾ per ateinančius 20 metų išaugs dvigubai: nuo 0,3 2015 m. iki 0,6 2035 m. Be to, išlaikomo amžiaus vaikų koeficientas⁽⁸⁾ per pastaruosius 25 metus sumažėjo, bet per ateinančius 15 metų jis turėtų padidėti nuo 0,33 iki 0,39, taigi darbingo amžiaus gyventojams tenkanti našta dar sunkės. Šie pokyčiai turės svarbių pasekmių ilgalaikiam fiskaliniam tvarumui (3.1 skirsnis), darbo jėgos pasiūlai (3.3 skirsnis) ir našumui (3.4 skirsnis).

(⁷) Apskaičiuojamas kaip 65 m. ar vyresnių asmenų dalis, palyginti su 20–64 m. amžiaus asmenų grupe.

(⁸) Apskaičiuojamas kaip jaunesnių negu 20 m. asmenų dalis, palyginti su 20–64 m. amžiaus asmenų grupe.

1.8 diagrama. **Darbingo amžiaus gyventojų dalis ir išlaikomo amžiaus žmonių koeficientai**

Šaltinis – Europos Komisija.

1.1 lentelė. Pagrindiniai ekonominiai, finansiniai ir socialiniai rodikliai

	2004-2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	prognozė		
									2016	2017	2018
Realusis BVP (metinis pokytis)	7,1	-14,8	1,6	6,0	3,8	3,5	3,5	1,8	2,2	2,9	2,8
Privačiojo sektoriaus vartojimas (metinis pokytis)	12,0	-17,4	-3,4	4,6	3,1	4,3	4,3	4,1	5,3	4,0	2,6
Valdžios sektoriaus vartojimas (metinis pokytis)	2,4	-1,3	-3,2	-0,4	1,2	0,7	0,3	0,9	1,1	2,2	2,1
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas (metinis pokytis)	13,0	-38,9	1,5	20,1	-1,8	8,3	3,7	4,7	-1,2	6,0	3,0
Prekių ir paslaugų eksportas (metinis pokytis)	10,8	-12,8	18,9	14,9	12,2	9,6	3,5	-0,4	2,6	3,4	3,7
Prekių ir paslaugų importas (metinis pokytis)	14,6	-28,0	18,7	14,2	6,6	9,3	3,3	6,2	2,2	5,1	3,5
Gamybos apimtys atotrūkis	5,0	-10,5	-9,0	-4,3	-1,9	-0,4	1,0	0,7	1,0	1,6	1,9
Potencialus augimas (metinis pokytis)	6,0	0,9	0,0	0,9	1,3	1,9	2,1	2,1	1,9	2,3	2,5
Poveikis BVP augimui:											
vidaus paklausa (metinis pokytis)	9,7	-21,7	-2,7	6,3	1,8	4,3	3,4	3,6	3,3	4,1	2,6
atsargos (metinis pokytis)	0,5	-5,1	4,5	-0,4	-2,0	-1,1	-0,1	3,4	-1,4	0,0	0,1
grynasis eksportas (metinis pokytis)	-3,1	11,9	-0,2	0,2	4,0	0,3	0,2	-5,2	0,3	-1,2	0,1
Poveikis potencialiam BVP augimui:											
visa darbo jėga (valandos) (metinis pokytis)	-0,1	-0,9	-1,4	-1,2	-0,7	-0,2	0,2	0,5	0,4	0,4	0,4
kapitalo kaupimas (metinis pokytis)	2,8	0,5	0,5	1,0	0,8	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1
bendras gamybos veiksmų našumas (metinis pokytis)	3,3	1,3	0,9	1,0	1,1	1,1	0,8	0,4	0,5	0,8	1,0
Einamosios sąskaitos balansas (% BVP), mokėjimų balansas	-10,8	2,1	-0,3	-3,9	-1,2	1,5	3,6	-2,3	.	.	.
Prekybos balansas (% BVP), mokėjimų balansas	-9,8	-1,7	-1,9	-2,6	0,9	1,3	1,9	-0,6	.	.	.
Prekių ir paslaugų prekybos sąlygos (metinis pokytis)	2,3	-3,8	0,1	-1,1	-0,7	0,1	0,8	3,2	0,9	-0,5	0,0
Kapitalo sąskaitos balansas (% BVP)	1,5	4,4	3,8	3,2	2,9	3,1	2,7	3,0	.	.	.
Grynoji tarptautinių investicijų pozicija (% BVP)	-46,4	-58,4	-55,9	-52,5	-53,4	-47,0	-45,8	-44,7	.	.	.
Grynoji perleidžiamoji išorės skola (% BVP)(1)	-18,9	-32,4	-29,1	-25,6	-26,7	-21,1	-21,7	-20,9	.	.	.
Bendroji perleidžiamoji išorės skola (% BVP)(1)	53,5	77,5	76,2	70,7	68,2	59,9	60,8	67,1	.	.	.
Eksporto rezultatai, plg. su pažengusiomis šalimis (pokytis % per 5 metus)	55,9	41,9	28,7	41,4	48,2	30,8	44,5	17,94	.	.	.
Prekių ir paslaugų eksporto rinkos dalis (metinis pokytis)	7,8	-11,5	4,8	13,0	6,0	8,2	-1,0	-10,0	.	.	.
Grynasis TUI srautas (% BVP)	-3,1	0,6	-2,2	-3,2	-0,7	-0,6	0,0	-1,9	.	.	.
Namų ūkių taupymo lygis (grynasis taupymas kaip dispon. pajamų dalis %)	-1,8	1,1	4,1	0,9	-2,0	-1,5	-4,5	-5,9	.	.	.
Privačiojo sektoriaus kredito srautas, konsoliduotas (% BVP)	15,1	-9,4	-6,0	-2,2	0,4	-1,2	0,1	2,2	.	.	.
Privačiojo sektoriaus skola, konsoliduota (% BVP)	60,8	83,4	74,5	64,7	61,2	56,3	54,0	55,0	.	.	.
iš jos namų ūkių skola, konsoliduota (% BVP)	19,6	32,6	29,6	25,8	23,7	22,4	21,5	22,2	.	.	.
iš jos ne finansų bendrovių skola, konsoliduota (% BVP)	41,2	50,8	44,9	38,9	37,5	33,9	32,5	32,8	.	.	.
Bendrovės, grynasis skolinimas (+) arba grynasis skolinimasis (-) (% BVP)	-6,8	15,2	8,1	4,9	7,0	9,4	11,1	6,1	6,8	5,6	5,6
Bendrovės, bendras likutinis perteklius (% BVP)	33,2	31,9	36,3	38,4	38,4	38,3	37,4	35,3	33,6	33,1	33,4
Namų ūkiai, grynasis skolinimas (+) arba gryn. skolinimasis (-) (% BVP)	-1,1	0,4	2,2	3,5	-1,9	-2,2	-3,9	-5,0	-5,0	-4,3	-3,7
Defliuotų būsto kainų indeksas (metinis pokytis)	14,2	-32,8	-8,6	2,4	-3,2	0,2	6,3	4,6	.	.	.
Investicijos į būstą (% BVP)	2,6	3,3	2,1	2,0	1,9	2,2	2,5	2,8	.	.	.
BVP defliatorius (metinis pokytis)	6,9	-3,3	2,4	5,2	2,7	1,4	1,0	0,2	1,7	2,1	2,3
Suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI, metinis pokytis)	4,9	4,2	1,2	4,1	3,2	1,2	0,2	-0,7	0,7	2,1	1,9
Nominalusis atlygis vienam darbuotojui (metinis pokytis)	15,0	-9,3	-0,1	6,4	4,2	5,4	4,7	5,3	5,5	6,1	6,3
Darbo našumas (realusis, pagal įdarbintus asmenis, metinis pokytis)	7,0	-7,7	7,3	5,5	2,0	2,1	1,5	0,5	.	.	.
Vienetui tenkančios darbo sąnaudos (visa ekonomika, metinis pokytis)	7,4	-1,7	-7,0	0,8	2,2	3,1	3,2	4,8	5,1	3,7	3,6
Realios vienetui tenkančios darbo sąnaudos (RVTD, metinis pokytis)	0,5	1,7	-9,1	-4,2	-0,5	1,7	2,2	4,6	3,3	1,5	1,2
Realusis efektyvusis valiutos kursas (RVTD, metinis pokytis)	4,6	-2,1	-8,3	0,2	-1,9	3,3	2,6	1,7	4,5	2,6	1,6
Realusis efektyvusis valiutos kursas (SVKI, metinis pokytis)	1,3	6,8	-5,3	0,5	-2,0	0,9	2,7	0,4	2,0	-4,4	.
Darbo jėgos mokesčių tarifas vienam asmeniui, gaunančiam vidutinį darbo užmokestį (%)	25,9	22,2	22,1	22,3	22,5	22,7	22,6	22,9	.	.	.
Darbo jėgos mokesčių tarifas vienam asmeniui, gaunančiam 50 % vidutinio darbo užmokesčio (%)	19,9*	17,5	17,3	17,6	18,0	18,5	17,2	17,8	.	.	.
Bendri finansų sektoriaus įsipareigojimai, nekonsoliduoti (metinis pokytis)	30,0	-4,1	-0,7	0,5	0,3	-0,7	8,8	10,1	.	.	.
1 lygio kapitalo pakankamumo koeficientas (%) (2)	.	8,5	8,9	11,8	12,0	9,3	10,6	12,9	.	.	.
Nuosavo kapitalo grąža (%) (3)	.	-9,4	-6,6	-4,1	4,3	2,1	1,0	14,0	.	.	.
Bendroji neveiksmi skola (visų skolos priemonių ir visų paskolų bei avansų %) (4)	.	15,4	16,1	13,4	10,9	8,5	6,5	5,2	.	.	.
Nedarbo lygis	7,0	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	8,0	7,5	7,1
Ilgalaikio nedarbo lygis (aktyvių gyventojų %)	3,1	3,3	7,4	8,0	6,6	5,1	4,8	3,9	.	.	.
Jaunimo nedarbo lygis (tos pačios amžiaus grupės aktyvių gyventojų %)	13,9	29,6	35,7	32,6	26,7	21,9	19,3	16,3	13,9	.	.
Aktyvumo lygis (15–64 m.)	68,4	69,6	70,2	71,4	71,8	72,4	73,7	74,1	.	.	.
Gyventojai, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis (visų gyventojų %)	33,5	29,6	34,0	33,1	32,5	30,8	27,3	29,3	.	.	.
Asmenys, gyvenantys namų ūkiuose, kurių darbo intensyvumas labai mažas (visų jaunesnių nei 60 metų gyventojų %)	7,6	7,2	9,5	12,7	11,4	11,0	8,8	9,2	.	.	.
Valdžios sektoriaus balansas (% BVP)	-1,2	-9,1	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7	-0,2	-0,5	-0,7	-0,7
Mokesčių santykis su BVP (%)	30,1	30,6	28,7	27,6	27,3	27,3	27,9	29,4	30,1	29,9	30,1
Struktūrinis biudžeto balansas (% BVP)	.	.	-3,2	-3,5	-2,4	-2,1	-1,5	-0,6	-1,0	-1,4	-1,5
Valdžios sektoriaus bendroji skola (% BVP)	16,8	29,0	36,2	37,2	39,8	38,7	40,5	42,7	40,8	43,5	39,6

(1) Portfelinių skolos priemonių, kitų investicijų ir atsargų suma.

(2, 3) Vidaus bankų grupės ir savarankiški bankai.

(4) Vidaus bankų grupės ir savarankiški bankai, užsienio (ES ir ne ES) kontroliuojamos patronuojamosios bendrovės ir užsienio (ES ir ne ES) kontroliuojami filialai.

(*) Mokėjimų balanso vadovo 5-asis leidimas ir (arba) 1995 m. Europos nacionalinių ir regioninių sąskaitų sistema.

Šaltinis: Europos Komisija ir ECB.

2. ŠALIAI SKIRTŲ REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PAŽANGA

2016 m. Lietuvai skirtų rekomendacijų įgyvendinimo pažangą⁽⁹⁾ reikia vertinti ilgesniu laikotarpiu nuo 2011 m., kai nustatytas Europos semestro procesas. Į 2016 m. rekomendacijas įtrauktoms plačioms politikos sritims, t. y. fiskalinei politikai, žmogiškajam kapitalui ir skurdui bei nelygybei, šaliai skirtose rekomendacijose daug dėmesio skiriama nuo tada, kai jos pirmą kartą priimtos 2011 m.

Lietuvos **fiskalinė politika** apskritai patikima: ribojamas biudžeto deficitas, griežtinamos fiskalinės taisyklės ir derinama mokesčių struktūra, kad būtų remiamas augimas ir užimtumas. Nuo 2011 m. Lietuvos biudžeto būklė labai pagerėjo: struktūrinis biudžeto deficitas nuo 3,5 % BVP 2011 m. sumažėjo iki 1,0 % įverčio 2016 m. Be to, patikslinta nacionalinė fiskalinė sistema, nors į ją neįtraukti privalomi daugiamečiai tikslai, kaip buvo konkrečiai rekomenduota 2011–2014 m. rekomendacijose. Kiek tai susiję su mokesčiais, Lietuva gerokai sumažino darbo jėgos ir visų pirma mažą darbo užmokestį gaunančių asmenų mokesčių pleišta, bet dėl to prarastas pajamas nepakankamai kompensavo panaudodama kitus pajamų šaltinius, kurių apmokestinimas mažiau kenkia ekonomikos augimui. 2014 m. Lietuva pradėjo laipsniškai ilginti pensinį amžių, dėl to gerėja ilgalaikis pensijų sistemos tvarumas. Nors šie pokyčiai ir sveikintini, jų nepakanka siekiant užkirsti kelią dideliame pensijų išlaidų padidėjimui ateityje.

Lietuva žengė svarbius žingsnius stiprindama šaliai skirtose rekomendacijose minėtas investicijas į **žmogiškąjį kapitalą**, susijusias su mokymo kokybe, švietimo sistemos atitiktimi darbo rinkos poreikiams, žemos kvalifikacijos darbuotojų įsidarbinimo galimybių didinimu ir suaugusiųjų mokymosi bei mokymosi darbo vietoje skatinimu. Nors Lietuva ėmėsi priemonių profesinio mokymo kokybei gerinti ir naudojimuisi pameistrystės programomis skatinti, kitose švietimo sistemos srityse padaryta nedidelė pažanga ir tebėra spręstinų kokybės ir efektyvumo uždavinių. Viena vertus, Lietuva ėmėsi veiksmų kvalifikuotų darbuotojų trūkumui mažinti įvedusi žmogiškųjų išteklių paklausos darbo rinkoje

prognozavimo sistemą. Kita vertus, nedaug pasistūmėta didinant aktyvios darbo rinkos politikos aprėptį, o ši politika yra itin svarbi siekiant padidinti žemos kvalifikacijos darbuotojų įsidarbinimo galimybes ir didinti darbo jėgos pasiūlą tokiu metu, kai ji tampa vis mažesnė.

Lietuvai sunkiai sekasi iš esmės sumažinti **skurdą ir nelygybę**. Nuo 2011 m. skurdas gerokai sumažėjo, bet taip atsitiko daugiausia dėl išaugusio užimtumo. Lietuva mokesčių mažinimą apskritai orientavo į mažiausiai uždirbančius asmenis – tai padėjo sumažinti jiems kylančią skurdo riziką ir šiek tiek apriboti nelygybės didėjimą. Tačiau priemonės, kurių imtasi siekiant padėti nedirbantiems skurstantiems asmenims, buvo nepakankamos, todėl jų materialinė padėtis iš esmės nepagerėjo. Socialiniai ir materialiniai uždaviniai, kylantys nedirbantiems asmenims, iš esmės nesumažėjo, nes socialinės paramos programų finansavimas tebėra silpnas ir tik nedidelė žemos kvalifikacijos darbuotojų dalis pasinaudojo programomis, padedančiomis jiems susirasti darbą.

Galiausiai, Lietuva padarė **didelę** pažangą įgyvendindama valstybės valdomų įmonių valdymo reformą ir didindama energijos tiekimo saugumą.

Apskritai Lietuva padarė tam tikrą pažangą⁽¹⁰⁾ įgyvendindama 2016 m. šaliai skirtas rekomendacijas. Lietuva padarė tam tikrą pažangą įgyvendindama rekomendacijas dėl fiskalinių reikalų ir žmogiškojo kapitalo stiprinimo. Tačiau nedidelė pažanga padaryta imantis priemonių našumui didinti.

⁽¹⁰⁾ Informacija apie padarytą pažangą ir veiksmus, kurių imtasi įgyvendinant konkrečios rekomendacijos atitinkamos dalies politines rekomendacijas, pateikiama priedo apžvalginėje lentelėje. Atliekant šį bendrą vertinimą nėra vertinamas Stabilumo ir augimo pakto reikalavimų laikymasis.

⁽⁹⁾ Kitų anksčiau įgyvendintų reformų vertinimas pateikiamas visų pirma 3 skirsnyje.

2.1 lentelė. Apibendrinamoji 2016 m. šaliai skirtų rekomendacijų įgyvendinimo vertinimo lentelė

Lietuva	Bendras 2016 m. šaliai skirtų rekomendacijų įgyvendinimo vertinimas: padaryta tam tikra pažanga
1 rekomendacija. Užtikrinti, kad 2016 m. ir 2017 m. nuokrypis nuo vidutinio laikotarpio biudžeto tikslo neviršytų leidžiamos ribos, siejamos su sisteminės pensijų reforma. Sumažinti mokesčių našlą mažąsias pajamas gaunantiems asmenims, mokesčių našlą perkeliant kitiems šaltiniams, kurių apmokestinimas mažiau kenkia augimui, ir gerinti mokesčių prievolių vykdymą, visų pirma PVM srityje. 2 rekomendacija. Daugiau investuoti į žmogiškąjį kapitalą ir spręsti kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemas didinant švietimo sistemos atitiktį darbo rinkos poreikiams, gerinant mokymo ir suaugusiųjų mokymosi kokybę. Stiprinti aktyvios darbo rinkos politikos aprėptį ir veiksmingumą. Didinti socialinio dialogo mechanizmų vaidmenį. Gerinti sveikatos priežiūros sistemos rezultatus gerinant ambulatorinę priežiūrą, ligų prevenciją ir sveikatos ugdymą. Padidinti nedarbo išmokų ir socialinės paramos aprėptį ir adekvatumą. 3 rekomendacija. Imtis priemonių našumui padidinti ir gerinti naujų technologijų diegimą ir įsisavinimą visuose ekonomikos sektoriuose. Gerinti inovacijų politikos koordinavimą ir skatinti privačias investicijas, inter alia, plėtojant alternatyvius finansavimo šaltinius.	Tam tikra pažanga⁽¹⁾. • Padaryta didelė pažanga mažinant mažas pajamas gaunančių asmenų mokesčių našlą. • Padaryta tam tikra pažanga apmokestinimą perkeliant kitiems šaltiniams, kad būtų kompensuotos prarastos pajamos. • Padaryta tam tikra pažanga gerinant mokesčių surinkimą. Tam tikra pažanga • Padaryta nedidelė pažanga stiprinant investicijas į žmogiškąjį kapitalą. • Padaryta tam tikra pažanga stiprinant aktyvios darbo rinkos politikos veiksmingumą ir aprėptį. • Padaryta tam tikra pažanga didinant socialinio dialogo vaidmenį. • Padaryta tam tikra pažanga gerinant sveikatos priežiūros sistemos rezultatus. • Padaryta tam tikra pažanga didinant nedarbo išmokų ir socialinės paramos aprėptį ir adekvatumą. Nedidelė pažanga • Padaryta nedidelė pažanga imantis priemonių našumui padidinti. • Padaryta nedidelė pažanga gerinant inovacijų politikos koordinavimą. • Padaryta tam tikra pažanga plėtojant alternatyvius finansavimo šaltinius.

Šaltinis – Europos Komisija.

Atliekant šį bendrą 1 rekomendacijos įgyvendinimo vertinimą nėra vertinamas Stabilumo ir augimo pakto reikalavimų laikymasis.

2.1 langelis. ES biudžeto indėlis siekiant struktūrinių pokyčių Lietuvoje

Lietuva yra viena pagrindinių Europos struktūrinių ir investicijų (ESI) fondų paramos gavėjų – 2014–2020 m. laikotarpiu ji gali gauti iki 8,5 mlrd. EUR paramą. Tai atitinka 3 % BVP per metus (2014–2017 m.). Per finansines priemones planuojama suteikti 726 mln. EUR ES paramos, t. y. 50 % daugiau negu 2007–2013 m. laikotarpiu. Pagal apskaičiavimus iki 2016 m. gruodžio 31 d. konkretiems projektams jau skirta 2,4 mlrd. EUR, t. y. apie 29 % visų ESI fondams skirtų asignavimų.

ESI fondų finansavimą papildys naujojo Europos strateginių investicijų fondo, programos „Horizontas 2020“, Europos infrastruktūros tinklų priemonės ir kitų tiesiogiai valdomų ES fondų finansavimas. Iki 2016 m. pabaigos Lietuva pasirašė susitarimus dėl beveik 369 mln. EUR Europos infrastruktūros tinklų priemonės projektų. EIB grupės patvirtintas finansavimas iš Europos strateginių investicijų fondo sudaro 289 mln. EUR ir turėtų pritraukti iš viso 581 mln. EUR investicijų (nuo 2016 m. pabaigos).

Per *ex ante* sąlygą ir tikslines investicijas ESI fondai padėjo padaryti pažangą 2015 ir 2016 m. vykdant įvairias struktūrines reformas. Pavyzdžiui, MTTP, sveikatos priežiūros, švietimo, energetikos ir transporto infrastruktūros, taip pat užtikrinant didesnę aktyvios darbo rinkos politikos tikslumą bei efektyvumą ir didinant institucinius valdžios institucijų ir suinteresuotųjų subjektų gebėjimus. Įgyvendintų struktūrinių reformų teikiama nauda juntama ne vien sanglaudos politikos srityje, nes jomis parengtos apskritai sėkmingų ir sklandžių viešojo sektoriaus investicijų, įskaitant investicijas naudojant nacionalinius šaltinius ir kitas pirmiau minėtas ES priemones, sąlygos. Visos pagal *ex ante* sąlygą reikalaujamos reformos ir strategijos įvykdytos. Be to, teikiant tikslinę Europos socialinio fondo finansavimą, Paramos struktūrinėms reformoms tarnybos konsultacijas ir netiesiogiai – techninę pagalbą yra teikiama parama administracinėms reformoms. Rengiant 2014–2020 m. programas atsižvelgta į atitinkamas šaliai skirtas rekomendacijas, kuriose daugiausia dėmesio skiriama struktūriniams klausimams. Tai yra aktyvios darbo rinkos politikos, skirtos vyresnio amžiaus ir žemos kvalifikacijos darbuotojams ir ilgalaikiams bedarbiams, stiprinimas, švietimo sistemos modernizavimas ir jos atitiktis darbo rinkos poreikiams gerinimas, valstybinių tarnybų ir socialinių partnerių institucinių gebėjimų stiprinimas, našumo didinimo ir naujų technologijų diegimo bei įsisavinimo visoje ekonomikoje gerinimo priemonių taikymas. Siekiant spęsti konkretų jaunimo nedarbo uždavinį įgyvendinami struktūriniai jaunimo politikos rengimo, koordinavimo ir įgyvendinimo pokyčiai; parama jiems teikiama daugiausia per Jaunimo užimtumo iniciatyvą. Fondų programavimu taip pat siekiama gerinti inovacijų politikos koordinavimą ir skatinti privačiojo sektoriaus investicijas, be kita ko, plėtojant alternatyvius finansavimo šaltinius. Komisija įvertino Lietuvai skirtas 2016 m. rekomendacijas ir dėl pirmiau minėtų priežasčių padarė išvadą, kad šiuo metu ESI fondų veiksmų programų keisti nereikia.

Be ankstesnėse rekomendacijose konkrečiai nurodytų uždavinių, ESI fondų lėšos skiriamos platesnio masto struktūrinėms augimo ir konkurencingumo kliūtims šalinti. Tai yra (dar 30 000 namų ūkių) gyvenamųjų, viešųjų bei įmonių pastatų energinio naudingumo didinimas; infrastruktūros trūkščių šalinimas gerinant prieinamumą rekonstravus arba modernizavus kelius ir geležinkelio linijas; paskatos inovacijoms ir parama 4 400 įmonių.

<https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/LT>

3. REFORMŲ PRIORITETAİ

3.1. VIEŠIEJI FINANSAI IR APMOKESTINIMAS

3.1.1. FISKALINĖ POLITIKA

Kelerius metus iš eilės Lietuva viršijo savo fiskalinius tikslus ir skolos lygį stabilizavo gavusi daugiau pajamų dėl spartaus vidaus paklausos augimo. 2015 m. valdžios sektoriaus deficitas buvo 0,2 % BVP. 2016 m. jis turėtų padidėti iki 0,5 % BVP iš dalies dėl to, kad mažėja vienkartinės pajamos dėl indėlių draudimo sistemos pertekliaus. Numatoma, kad 2017 m. deficitas išaugs iki 0,7 % BVP daugiausia dėl darbo rinkos ir pensijų reformų papildomų 0,5 % BVP dydžio sąnaudų. Numatoma, kad papildomas pajamas dėl nedidelio kai kurių mokesčių padidavimo ir pastangų gerinti mokesčių prievolių vykdymą atvers dėl neapmokestinamojo pajamų dydžio padidėjimo prarastos pajamos. Vyriausybė taip pat planuoja didesnes išlaidas viešojo sektoriaus darbo užmokesčiui ir pensijoms. Numatoma, kad prognozės laikotarpiu valdžios sektoriaus skola išliks kur kas mažesnė negu 60 % BVP riba – tikimasi, kad 2018 m. ji sumažės iki 39,6 % BVP.

3.1.2. FISKALINĖ SISTEMA

Lietuvos vidutinio laikotarpio biudžeto sistema apima trejus fiskalinės politikos vykdymo metus, bet daugiamečių tikslų pagrindas yra silpnas. Nuo 2015 m., kai Lietuva prisijungė prie euro zonos, užbaigtas antrasis biudžeto planavimo ciklas, o, ratifikavus Sutartį dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos, struktūrinio balanso taisyklę įtvirtinta konstituciniu įstatymu. Apskritai Lietuva laikėsi nacionalinių procedūrų ir stiprino jų įgyvendinimo gebėjimus. Tačiau daugiamečiai tikslai ir, konkrečiai, konsoliduoti paskesnių trejų biudžetinių metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų rodikliai yra tik orientacinis daugiamečio planavimo pagrindas. Dėl to mažėja tokių tikslų patikimumas ir didėja tikimybė nuo jų nukrypti.

Biudžeto vykdymo ataskaitos dar nesudaro sąlygų visiškai veiksmingai ir išsamiai įvertinti

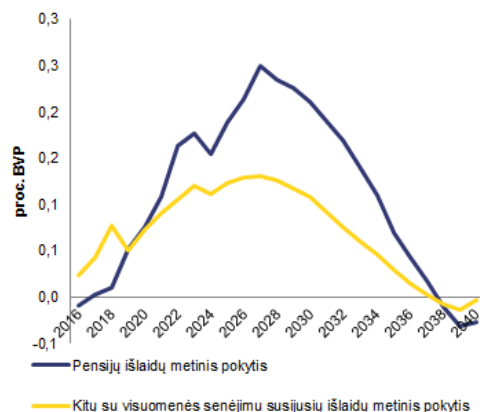
valdžios sektoriaus biudžeto pagal nacionalines fiskalines taisykles. Vertinti valdžios sektoriaus biudžeto atitiktį nacionalinėms fiskalinėms taisyklėms pavesta Valstybės kontrolei. Nors nacionalinės fiskalinės taisyklės galiojo jau du biudžeto planavimo ciklus, trūksta vertinimo procesui taikytinų įgyvendinimo nuostatų. Pažymėtina, kad, nesant adekvačių ataskaitų teikimo standartų ir nepriskyrus ataskaitų teikimo pareigų, vertinimo procesas tampa sudėtingas ir neefektyvus. Be to, savivaldybių lygmens ataskaitos pateikiamos per vėlai, kad būtų atliekamas *ex ante* vertinimas.

3.1.3. VIDUTINIO LAIKOTARPIO IR ILGALAIKIAI FISKALINIAI UŽDAVINIAI

Dėl visuomenės senėjimo švietimo, sveikatos priežiūros, ilgalaikės priežiūros ir pensijų išlaidos, kaip BVP dalis, turėtų didėti. Apskritai visos su visuomenės senėjimu susijusios išlaidos nuo 16 % BVP 2015 m. išaugs iki 20,7 % BVP 4-ojo dešimtmečio pabaigoje, o vėliau ims mažėti. Pagrindiniai su visuomenės senėjimu susijusių išlaidų augimo veiksniai – didėjantys išlaikomo amžiaus žmonių koeficientai (žr. 2.1 skirsnį) ir greitai ilgėjantis pensijos gavimo laikotarpis. Didžiąją šio augimo dalį lemia pensijų išlaidos; jos sudaro apie 2,7 proc. punkto BVP išlaidų padidėjimo. Nors fiskalinį poveikį šiek tiek sušvelnina teisės aktais įtvirtintas pensinio amžiaus ilginimas⁽¹⁾, jį nustatant neatsižvelgiama į ilgėjančią tikėtiną gyvenimo trukmę po 2020 m. Taigi numatoma, kad pensijų išlaidos išaugs iki 9,5 % BVP 4-ojo dešimtmečio pabaigoje (nuo 6,7 % 2015 m.).

⁽¹⁾ Pensinis amžius Lietuvoje bus ilginamas po 2 mėnesius per metus vyrams ir po 4 mėnesius per metus moterims, kad 2026 m. pasiektų 65 metus.

3.1.1 diagrama. Su visuomenės senėjimu susijusių išlaidų metinis pokytis



Šaltinis – 2015 m. visuomenės senėjimo ataskaita.

3.1.1. diagrama rodo metinį pensijų ir kitų su visuomenės senėjimu susijusių išlaidų pokytį procentiniais punktais BVP. 3-iojo dešimtmečio pabaigoje papildomo finansavimo, kuris kasmet bus reikalingas pensijoms ir su visuomenės senėjimu susijusioms paslaugoms, suma turėtų pasiekti 0,36 % BVP⁽¹²⁾.

Numatoma, kad sumažės ir įmokos į valstybinę pensijų sistemą: nuo 6,3 % BVP 2015 m. iki 5,8 % 2020 m. 2020 m. yra numatomas apie 0,3 % BVP dydžio vienkartinis įmokų sumažėjimas, nes pensijų įmokų į investicinę sistemą (antrąją pensijų pakopą) dalis turėtų padidėti nuo 2 % iki 3,5 % darbo užmokesčio neatskaičius mokesčių. Jei nebus sprendžiamas pensijų sistemos parametrų klausimas, fiskalinį išlaidų didėjimo uždavinį atštrins įmokų į valstybinę pensijų sistemą sumažėjimas.

3.1.4. APMOKESTINIMAS

Nepaisant pastaruoju metu padarytos pažangos, mokestinių prievolių vykdymas Lietuvoje tebėra problema. Naujausiais skaičiavimais (CASE, 2016), 2014 m. PVM nepriemoka Lietuvoje buvo 36,8 %. Nors, palyginti su 2013 m., sumažėjusi 1,8 proc. punkto, ji vis tiek buvo viena didžiausių PVM nepriemokų ES. 2016 m. Valstybinė mokesčių inspekcija toliau įgyvendino mokestinių prievolių vykdymo užtikrinimo strategiją, pagal kurią įvestos

elektroninių sąskaitų faktūrų ir elektroninių važtaraščių sistemos. Kadangi bandomuoju etapu 2015 m. gauta daug žadančių rezultatų, tikimasi, kad šios sistemos ateityje labai pagerins mokesčių surinkimą. Be minėtų projektų, Lietuvos valstybinė mokesčių inspekcija taip pat investuoja į naujos IT sistemos, kuri labai padidins jos analitinius gebėjimus, kūrimą. Faktinis šių priemonių poveikis bus matomas tik ateityje, bet jų įvedimą galima vertinti kaip tinkamą pažangą gerinant mokesčių administravimo efektyvumą.

Geresnis mokestinių prievolių vykdymas galėtų prisidėti prie bendro mokesčių sistemos teisingumo ir pagerinti Lietuvos ekonomikos konkurencingumą. Apskritai vertinama, kad Lietuvos šešėlinė ekonomika sudaro 15–26 % (Putnins ir Sauka, 2016; Schneider F., 2015). Be didelės PVM nepriemokos, daugelyje Lietuvos ekonomikos sektorių labai aktuali problema – nepakankamos informacijos apie darbo užmokesčių teikimas. Laikoma, kad didžiausia šešėlinės veiklos dalis – statybų ir paslaugų sektoriuose. Taip iškreipiamos paskatos ir netinkamai paskirstomi ištekliai, todėl tai gali turėti neigiamų pasekmių bendram ekonomikos konkurencingumui. Be to, dėl didelio pleišto tarp realaus ir teisės aktais nustatyto mokesčio tarifo nukenčia mokesčių politikos veiksmingumas. Dėl mokestinių prievolių nevykdymo prarastos pajamos aštrina pajamų nelygybės problemą, nes taip yra ribojamos pagal Lietuvos pajamas įmanomos persikirstymo galimybės.

Mokesčių bazės plėtimas galėtų padėti surinkti daugiau pajamų mažiau kenkiant augimui ir mažinti didelę nelygybę ir socialinę atskirtį. Lietuvoje bendros mokesčių naštos lygis vienas žemiausių ES⁽¹³⁾. Tai iš dalies lemia didelė šešėlinės ekonomikos dalis ir iš dalies – santykinai maži aplinkosaugos ir kapitalo mokesčiai. Pajamos iš aplinkosaugos mokesčių ir periodinių nekilnojamojo turto mokesčių kur kas mažesnės už ES vidurkį. 2014 m. pajamos iš periodinių nekilnojamojo turto mokesčių sudarė 0,3 % BVP (ES vidurkis buvo 1,6 %), o pajamos iš aplinkosaugos mokesčių – 1,7 % BVP (ES vidurkis buvo 2,5 %). Šie neišnaudoti šaltiniai kartu su geresniu mokesčių surinkimu teikia galimybę perbalansuoti mokesčių sistemą taip, kad būtų remiamas užimtumas, skatinama pajamų

⁽¹²⁾ 140 mln. EUR 2015 m. kainomis.

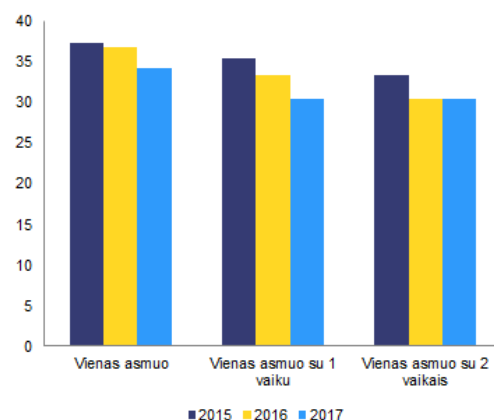
⁽¹³⁾ 2015 m. mokestinės pajamos sudarė 29,2 % BVP.

lygybė ir didinamas mokesčių sistemos atsparumas sukrėtimams.

Pastaruoju metu Lietuva labai sumažino mažas pajamas gaunančių asmenų mokesčių pleišta. Lietuva padidino neapmokestinamąjį pajamų dydį nuo 166 EUR iki 200 EUR 2016 m. ir iki 310 EUR 2017 m. Apskaičiuota, kad mažas pajamas (50 % vidutinio darbo užmokesčio) gaunančių asmenų mokesčių našta dėl to sumažės iki 33,5 % 2017 m. ir atitiks ES vidurkį (žr. 3.1.2. diagramą). Ši priemonė skirta mažas pajamas gaunantiems asmenims, nes minėtas dydis nuo 2017 m. sausio mėn. taikomas pajamoms, kurios lygios arba viršija 380 EUR per mėnesį. Jis proporcingai mažinamas didesnėms pajamoms. Taip pat padidintos gyventojų pajamų mokesčio lengvatos už išlaikomus vaikus ir neįgaliesiems. Neapmokestinamojo pajamų dydžio padidinimas reiškia, kad asmenys, vieni auginantys du vaikus ir gaunantys 67 % vidutinio darbo užmokesčio, 2017 m. gyventojų pajamų mokesčio nebemokės. Tačiau šiomis priemonėmis nesumažinama pažeidžiamiausių namų ūkių mokesčių našta, nes jiems taikoma prievolė mokėti pajamų mokestį yra nepakankama, kad jiems būtų taikomas papildomas neapmokestinamojo pajamų dydžio padidinimas. Jų mokesčių pleištas vis dėlto lieka didelis dėl santykinai didelio socialinių įmokų tarifo.

Kitomis priemonėmis ne visiškai kompensuojamos dėl darbo mokesčių sumažinimo sumažėjusios pajamos. 2015 m. Lietuva išplėtė nekilnojamojo turto mokesčių bazę. Tačiau ši priemonė atnešė labai nedaug papildomų pajamų. 2016 m. įvestas ir kasmet 2017–2020 m. bus didinamas mokestis už aplinkos teršimą sąvartynuose šalinamomis atliekomis, bet mokesčio tarifas mažas ir kur kas mažesnio užmojo, nei iš pradžių planuota. Lietuva yra likusi viena iš nedaugelio Europos šalių, kuriose nėra jokio pavidalo automobilių apmokestinimo ar kelių mokesčio už asmeninius lengvuosius automobilius. Nors viešai diskutuota dėl automobilių mokesčio įvedimo, šiuo metu nėra konkrečių planų jį įvesti. Svarbiausias papildomų pajamų šaltinis – akcizų tabako gaminiams ir alkoholiui padidinimas 2016 ir 2017 m. Apskritai vertinama, kad bendras pajamų praradimas dėl neapmokestinamųjų dydžių padidinimo 2017 m. sudarys apie 140 mln. EUR, o patvirtintas mokesčių padidinimas turėtų padengti maždaug pusę šios sumos.

3.1.2 diagrama. Skirtingų namų ūkių, gaunančių 50 % vidutinio darbo užmokesčio, mokesčių pleištas



Šaltinis – Europos Komisija.

3.2. FINANSŲ SEKTORIUS

3.2.1. FINANSINIS STABILUMAS

Lietuvos bankų sektorius yra gana stabilus ir pelningas. Nedidelė rizika kyla dėl didelės priklausomybės nuo Šiaurės šalių patronuojančių bankų finansavimo. Bankų sektorius visiškai atsigavo po finansų krizės ir šiuo metu nėra jokių sunkumų požymių (3.2.1 lentelė). Sektoriuje yra pakankamai kapitalo: vidutinis 1 lygio kapitalo⁽¹⁴⁾ pakankamumo rodiklis 2015 m. buvo vienas didžiausių ES, t. y. 24,3 % . Bankų turto kokybė ir toliau gerėja. Vidutinis neveiksmių paskolų santykis 2015 m. sudarė 5,2 %, palyginti su 2010 m. buvusiu 16 % aukščiausiu lygiu. Kartu padengimo rodiklis buvo šiek tiek mažesnis už euro zonos vidurkį, kuris yra 35 % negrąžintų neveiksmių paskolų, ir mažesnis už lygį Lietuvos kaimyninėse Baltijos šalyse⁽¹⁵⁾. Sektoriaus pelningumas gerokai viršija ES vidurkį: 7,5 % nuosavo kapitalo grąža ir 0,9 % turto grąža, palyginti su atitinkamai 4,4 % ir 0,3 %.

3.2.1 lentelė. Finansinio patikimumo rodikliai

(%)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016 2 ketv.
Neveiksmių paskolos	16,1	13,4	10,9	8,5	6,5	5,2	4,7
Padengimo rodiklis	45,5	45,8	44,1	40,6	36,2	35,3	37,5
Kredito sumos ir įkeisto turto vertės santykis*	144,9	133,2	125,4	115,7	99,3	97,1	105,7
1 lygio kapitalo pakankamumo rodiklis	10,8	12,0	14,6	17,0	20,9	24,3	19,1
Nuosavo kapitalo grąža	-3,8	15,5	7,8	8,6	7,7	7,5	-
Turto grąža	-0,3	1,5	0,9	1,0	0,9	0,9	-

(*) ECB agreguotas balansas: paskolos, išskyrus paskolas valdžios sektoriui ir pinigų finansų įstaigoms / indėliai, išskyrus gautuosius iš valdžios sektoriaus ir pinigų finansų įstaigų.

Šaltinis – Europos Centrinis Bankas.

Reaguodamas į spartėjantį kredito augimą Lietuvos bankas nustatė priemonių, kuriomis siekiama valdyti susijusią riziką. Jos grindžiamos 2015 m. kovo mėn. patvirtinta makroprudencine strategija. Jos apima papildomą kapitalą koncentruotoms pozicijoms padengti, kapitalo rezervą keturiems sisteminės svarbos bankams⁽¹⁶⁾, 85 % kredito sumos ir įkeisto turto vertės santykio viršutinę ribą, 40 % įmokos dydžio ir pajamų santykio ribą, 30 metų kredito trukmės ribą, testavimą nepalankiausiomis sąlygomis, kai palūkanų norma sudaro 5 %, ir paankstiną

⁽¹⁴⁾ 1 lygio kapitalas apima nuosavą kapitalą ir rezervus, t. y. aukščiausios kategorijos kapitalas.

⁽¹⁵⁾ Taip yra dėl itin žemo atidėjinių lygio vienoje didelėje Švedijos patronuojamojoje bendrovėje, kuris kompensuojamas itin dideliais kapitalo rezervais.

⁽¹⁶⁾ SEB, „Swedbank“ ir DNB – kiekvienam po 2 % pagal riziką įvertinto turto; Šiaulių bankui – 0,5 % pagal riziką įvertinto turto.

100 % padengimo likvidžiuoju turto rodiklio taikymą.

Vietos indėlių augimui atsiliekant nuo kredito augimo didėja finansavimo spraga. Nors 2010–2015 m. indėlių augimas viršijo kredito augimą, sudarydamas sąlygas bankams sustiprinti savo finansavimo struktūrą ir sumažinti išorės įsipareigojimus, 2016 m. tendencija pasikeitė: kredito sumos ir įkeisto turto vertės santykis vėl išaugo ir 2016 m. pabaigoje pasiekė 106 %. Ateityje vietos indėlių gali nepakakti dėl augančios ekonomikos kylančiam kreditavimui finansuoti. Šią finansavimo spragą turės padengti arba Šiaurės šalių patronuojantieji bankai, arba skolinimasis obligacijų rinkose.

Šiaurės šalių bankų dominavimas Lietuvos bankų sektoriuje kelia vidinio šalutinio poveikio riziką. Jeigu Šiaurės šalių bankų sistema patirtų finansinių sunkumų, pavyzdžiui, dėl būsto kainų korekcijos Švedijoje, tai galėtų neigiamai paveikti Lietuvos bankų sektorių. Jei užsienio patronuojančių bankų balansas suprastėtų, jie gali būti mažiau pajėgūs teikti papildomus kreditus⁽¹⁷⁾. Pasitvirtinus tokiam scenarijui, finansavimo spraga, atsiradusi dėl kredito ir indėlių augimo skirtumų, padidintų Lietuvos ekonomikos pažeidžiamumą.

3.2.2. GALIMYBĖ GAUTI FINANSAVIMĄ

Lietuvos kapitalo rinka turi didelį vystymosi potencialą. Pagrindinį vaidmenį finansuojant ne finansų bendroves Lietuvoje atlieka bankai (visos bankų paskolos ne finansų bendrovėms sudaro 21 % BVP). Antrasis pagal dydį išorinis finansavimo šaltinis yra akcijų rinkoje įmonių pritraukiamos lėšos (9 % BVP). Nors vietos akcijų rinka negili, palyginti su ES vidurkiu, gana lengva patekti į kur kas labiau išsivysčiusias Šiaurės šalių OMX arba Varšuvos vertybinių popierių biržas ir tai suteikia galimybių pritraukti daugiau finansavimo per akcijų biržas ateityje. Kita vertus, Lietuvos bendrovių metinis bendras likutinis perteklius yra didesnis už ES vidurkį, o tai reiškia, kad bendrovės turi galimybių finansuoti investicijas iš savo nepaskirstytojo pelno.

⁽¹⁷⁾ Išsamesnė galimo finansinio šalutinio poveikio Baltijos ir Šiaurės šalių regione analizė pateikiama 2016 m. Švedijos ataskaitoje.

Lietuvoje trūksta tvarių ir gerai veikiančių verslo plėtros finansavimo šaltinių.

Parengiamojo etapo ir rizikos kapitalo yra nedaug ir įmonės nelabai žino apie finansavimo galimybes, nors verslo galimybes patekti į rizikos kapitalo rinkas 2011–2014 m. labai išaugo (Paliokaitė, Krūminas ir Stamenov, 2016)⁽¹⁸⁾. Alternatyvių finansavimo šaltinių trūkumas iš dalies paaiškina didelę priklausomybę nuo bankų paskolų: Lietuvos MVĮ yra linkusios dėl paskolų į bankus kreiptis dažniau negu ES vidurkis ir kartu jų finansavimo prašymai atmetami dažniausiai ES. 2016 m. Europos Komisijos ir Europos Centrinio Banko apklausos SAFE duomenimis, Lietuvos MVĮ, gavusių visą prašytą banko paskolos sumą, procentinė dalis viena mažiausių ES (46 %, palyginti su 67 % ES vidurkiu).

Lietuva pastaruoju metu įdėjo daug pastangų rizikos kapitalo investicijoms didinti.

Pagal rizikos kapitalo finansavimą, išreikštą kaip BVP dalis, Lietuva yra 8-oji iš ES šalių (Europos Komisija, 2016a). Lietuvoje rizikos kapitalo finansavimo augimo tempas buvo vienas sparčiausių iš valstybių narių ir šiuo metu šalis viršija ES vidurkį. Vystyti rizikos kapitalo rinką svarbu, nes finansavimo suvaržymų patiriančių Lietuvos įmonių darbo našumas dažnai būna didesnis. Lietuva prisidėjo prie Baltijos inovacijų fondo, kurį bendrai finansuoja kiekviena iš Baltijos šalių ir kuris investuoja į esamus privataus kapitalo ir rizikos kapitalo fondus, kurie savo ruožtu finansuoja didelį potencialą turinčias įmones Baltijos šalyse. Vyriausybė propaguoja naujas finansavimo formas: 2016 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo Sutelktinio finansavimo įstatymas. Tikimasi, kad 2017 m. rizikos kapitalo finansavimas dar augs. Tačiau alternatyvių finansavimo šaltinių finansinis portfelis vis dar daugiausia priklauso nuo Europos struktūrinių ir investicijų fondų, taigi kyla abejonių dėl jų ilgalaikio tvarumo.

Siekdama gerinti įmonių galimybes gauti finansavimą ne vien iš bankų teikiamų paskolų,

Vyriausybė ėmėsi ir kitų iniciatyvų. Tarp jų – reformos siekiant palengvinti įmonių obligacijų išleidimą (užtikrinant geresnę obligacijų savininkų interesų apsaugą) ir Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai, kuriais sudaromos geresnės sąlygos privačioms įmonėms viešai siūlyti savo obligacijas. Abu teisės aktai įsigaliojo 2016 m. lapkričio 1 d. Be to, svarstoma daugiau Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimų, įskaitant neviešo vertybinių popierių siūlymo ir akcijų suteikimo darbuotojams taisyklių pakeitimus. Galiausiai Finansų ministerija kartu su Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku inicijavo Lietuvos nacionalinės teisės sistemos peržiūrą, kad būtų sudarytos geresnės pakeitimo vertybiniais popieriais ir padengtų obligacijų išleidimo sąlygos.

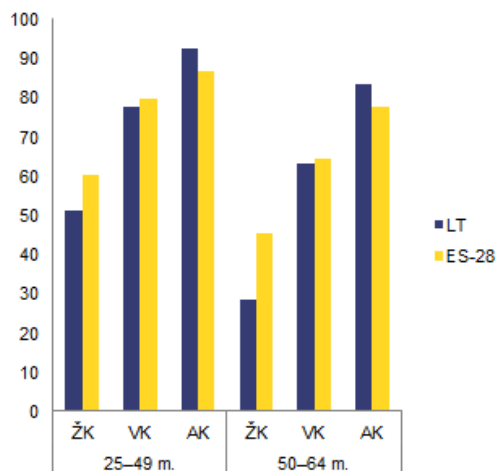
⁽¹⁸⁾ Naujas Verslo finansavimo fondas (valdomas „Invegos“) paskoloms, garantijoms ir rizikos kapitalui skirs 179,6 mln. EUR.

3.3. DARBO RINKA, ŠVIETIMAS IR SOCIALINĖ POLITIKA

3.3.1. DARBO RINKA. ĮGŪDŽIAI

Įsitraukimo į darbo rinką rezultatai pagal išsilavinimo lygį Lietuvoje skiriasi daugiau nei kitose šalyse. Nors aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumo rodikliai atitinka ES vidurkį, žemos ir vidutinės kvalifikacijos darbuotojų užimtumo rodikliai žemesni už vidurkį. Ypač mažas žemos kvalifikacijos vyresnio amžiaus (50–64 metų) darbuotojų užimtumas (žr. 3.3.1 diagramą). Dideli skirtingos kvalifikacijos asmenų grupių įsitraukimo į darbo rinką rezultatų skirtumai rodo galimą aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumą Lietuvoje⁽¹⁹⁾. Nors kvalifikuotų darbuotojų trūkumas skatino tretinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičiaus padidėjimą, kyla abejonių dėl Lietuvos švietimo sistemos kokybės ir atitikties darbo rinkos poreikiams (žr. 3.3.5 skirsnį).

3.3.1 diagrama. Užimtumo lygis pagal amžiaus grupę ir kvalifikaciją



Šaltinis – Europos Komisija.

Pastaba. ŽK – žema kvalifikacija, VK – vidutinė kvalifikacija, AK – aukšta kvalifikacija.

Tikėtina, kad dėl aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumo kils tam tikras spaudimas darbo užmokesčiui sektoriuose, kuriuose samdomi tokie darbuotojai. Jų atlyginimas kur kas geresnis nei žemos ir vidutinės kvalifikacijos darbuotojų. Spartus darbo užmokesčio augimas jau stebimas IT ir ryšių sektoriuje, o tai gali būti susiję su dideliais tiesioginių užsienio investicijų srautais

į bendras paslaugas, IRT ir užsąmoną finansines paslaugas (Įgūdžių panorama, 2016) ir su menka skaitmeninių įgūdžių pasiūla⁽²⁰⁾. IRT sektoriaus vidutinio darbuotojo valandinis atlygis Lietuvoje yra dvigubai didesnis už vidutinį⁽²¹⁾ ir pastaruoju metu darbo užmokestis sparčiai augo. Vidutinis atlygis taip pat gana didelis finansų ir draudimo veiklos srityse. Vis dėlto abu šie sektoriai tebėra gana maži: kiekviename iš jų dirba po mažiau negu 2 % visų dirbančiųjų.

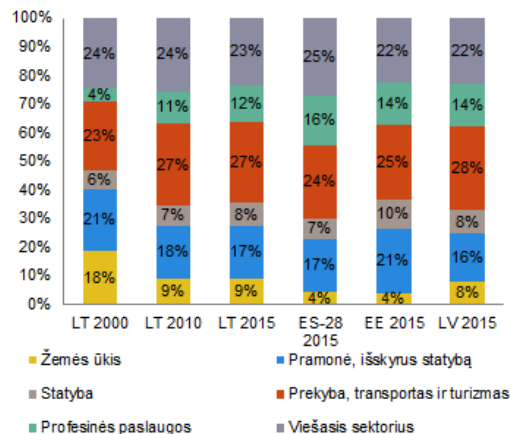
Užimtumo struktūra pagal sektorius kinta: laipsniškai mažėja žemės ūkio ir pramonės sektorių dalis ir didėja užsienio prekybai atvirų ir uždarytų paslaugų sektorių dalis. Vertinant iš plačios perspektyvos, Lietuvos užimtumo pagal sektorius struktūra artėja prie ES vidurkio, nors jai vis dar šiek tiek daugiau būdingas prasčiau apmokamas darbas, pvz., didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto ir sandėliavimo ir žemės ūkio sektoriuose, o geriau apmokamo darbo vietų užimtumo dalis, pvz., informacijos ir ryšių, finansų ir draudimo sektoriuose, dar gana maža, palyginti su ES vidurkiu ir kitomis Baltijos šalimis (žr. 3.3.2. diagramą). Tačiau, darant prielaidą, kad Lietuvos struktūrinis persitvarkymas judės ta pačia kryptimi, aukštos kvalifikacijos specialistų paklausa ateityje didės.

⁽²⁰⁾ Pagal aukštesnius ir pagrindinius skaitmeninius įgūdžius Lietuva atsilieka nuo ES vidurkio (Europos Komisija, 2016b).

⁽²¹⁾ Šis dydis yra vienas didžiausių ES: ES vidurkis yra 1,5 karto didesnis už vidutinį darbo užmokestį.

⁽¹⁹⁾ 2015 m. aukštos kvalifikacijos (15–74 metų) darbuotojų nedarbo lygis sudarė 3,7 %, palyginti su 5,6 % ES vidurkiu. 2016 m. šis lygis dar sumažėjo.

3.3.2 diagrama. Užimtumas pagal ekonominę veiklą



Šaltinis – Europos Komisija.

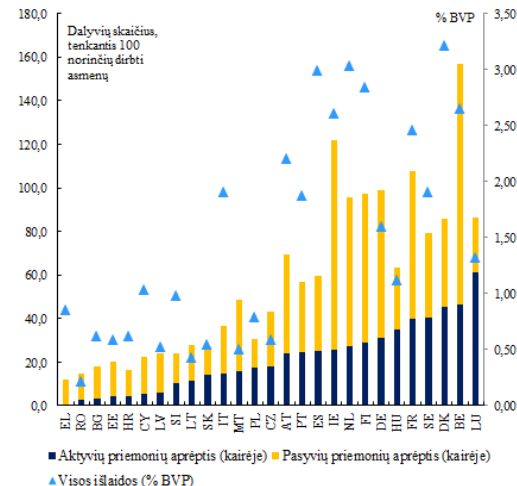
Vis didesnė užimtumo dalis tenka aukštos kvalifikacijos profesijoms (nuo 34 % užimtumo 2005 m. iki 42 % 2015 m., palyginti su 41 % ES vidurkiu) (TDO, 2007)⁽²²⁾. Ypač išaugo profesinių paslaugų sektoriaus dalis ir dabar viršija ES vidurkį. Kvalifikuotų žemės ūkio darbuotojų, taip pat kvalifikuotų darbininkų ir amatininkų dalis laikui bėgant sumažėjo, bet vis dar viršija ES vidurkį.

Siekiant paremti ekonomikos augimą ir tolesnius teigiamus darbo rinkos pokyčius, itin svarbios investicijos į žmogiškąjį kapitalą. Didelis kvalifikacijos poveikis įsitraukimo į darbo rinką rezultatams akcentuoja, koks svarbus ir formalusis švietimas, ir suaugusiųjų kvalifikacijos kėlimas bei keitimas. Didelė aktyvios darbo rinkos politikos išteklių dalis Lietuvoje jau skiriama žemos ir vidutinės kvalifikacijos bedarbių mokymui ir kvalifikacijos kėlimui. Tačiau bendras aktyvių priemonių išlaidų lygis ir tų priemonių aprėptis Lietuvoje yra riboti, palyginti su kitomis ES šalimis (3.3.3 diagrama)⁽²³⁾.

⁽²²⁾ Aukštos kvalifikacijos profesijos pagal Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) apibrėžtį apibrėžtos kaip profesijos, klasifikuojamos pagal ISCO08 vieno skaitmens 1, 2 ir 3 lygius.

⁽²³⁾ Išsamesnė analizė pateikiama 2016 m. Lietuvos ataskaitoje.

3.3.3 diagrama. Darbo rinkos politikos aprėptis



Šaltinis – Europos Komisija.

Kol kas dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi programose nesikeičia ir išlieka vangus (5,8 %), palyginti su ES vidurkiu (10,7 % 2015 m.). Remiantis Suaugusiųjų gebėjimų tarptautinio vertinimo programos rezultatais, suaugusiųjų Lietuvoje gebėjimas skaičiuoti viršija vidurkį, o raštingumas atitinka vidurkį, palyginti su suaugusiais EBPO šalyse. Tačiau Lietuvos, palyginti su kitų šalių, suaugusiųjų kompiuterinio raštingumo ir uždavinių sprendimo technologijų gausioje aplinkoje įgūdžiai prasti. Pastaruoju metu patvirtinta politikos priemonių ir planavimo dokumentų, skirtų Lietuvos suaugusiųjų mokymosi sistemai vystyti, įskaitant suaugusiųjų mokymosi koordinatorių tinklo sukūrimą visose savivaldybėse. Kol kas patvirtintos politikos priemonės dar tik pradedamos įgyvendinti, o suaugusiųjų mokymasis tebėra vangus.

2016 m. atliktais Darbo kodekso pakeitimais pabrėžiama, kaip svarbu kelti kvalifikaciją ir didinti darbo jėgos gebėjimą prisitaikyti. Darbo kodekso ir, kalbant plačiau, kitų socialinio modelio aspektų reformomis siekiama užtikrinti didesnę darbo rinkų lankstumą (žr. 3.3.1. langelį) ir kartu padidinti saugumą. Tai reiškia, kad karjera bus dinamiškesnė ir darbuotojai turės lanksčiai prisitaikyti keisdami profesiją ir sektorius. Todėl svarbu, kad jie galėtų keisti ir kelti kvalifikaciją atsižvelgdami į ekonomikos poreikius. 2016 m. Lietuva patvirtino naują Užimtumo įstatymą⁽²⁴⁾,

⁽²⁴⁾ Jo įsigaliojimas vietoj 2017 m. sausio 1 d. nukeltas į 2017 m. liepos 1 d.

kuris, kaip tikimasi, padės sumažinti nedarbo riziką, visų pirma išplečiant aktyvios darbo rinkos politikos priemonių spektrą ir jas integruojant su kitomis valstybinės užimtumo tarnybos teikiamomis paslaugomis. Šioms priemonėms paremti iki šiol skirta labai mažai papildomų lėšų.

3.3.1 Išangė. Naujasis Darbo kodeksas

2016 m. Lietuva patvirtino naują visapusišką teisės aktų rinkinį, kuriuo nustatomos naujos darbo santykių, socialinės apsaugos užtikrinimo ir pensijų sistemos taisyklės. Šiuo vadinamojo socialinio modelio reformų rinkiniu siekiama didinti darbo rinkos lankstumą ir kartu užtikrinti didesnę saugumą, taikant nedarbo draudimo sistemą ir galiausiai – geresnes kolektyvines derybas. Rengiant šį rinkinį dalyvavo socialiniai partneriai, bet į galutinę teisės aktų versiją kai kurie Trišalėje taryboje pasiekti susitarimai nebuvo įtraukti. Reaguodama į plačiai reiškiamą kritiką, naujai išrinkta Lietuvos Vyriausybė 2016 m. gruodžio mėn. nusprendė rinkinio įsigaliojimą atidėti iki 2017 m. liepos 1 d. ir pranešė apie papildomus pakeitimus.

Padidintas darbo santykių lankstumas. Nors krizės laikotarpiu Lietuvos darbo rinka pademonstravo didelį lankstumą, teigta, kad tam tikru mastu tai buvo oficialių taisyklių apėjimo rezultatas ir kad padidinti darbo rinkos efektyvumą ir remti investicijas gali geriau vykdomas lankstesnis darbo kodeksas. Supaprastintas darbo sutarčių sudarymas, keitimas bei nutraukimas ir įvestos naujų rūšių darbo sutartys. Sutrumpinus įspėjimo dėl atleidimo iš darbo terminus (daugeliu atvejų – nuo 2 iki 1 mėnesio) ir sumažinus išeitines išmokas (daugeliu atvejų – nuo 6 iki 2 mėnesių darbo užmokesčio) liberalizuotas atleidimas iš darbo. Be to, nustatyta naujų priežasčių atleisti iš darbo skiriant didesnes išeitines išmokas. Taip pat numatytas tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų dereguliacija, taigi atsiradę daugiau lankstaus darbo grafiko galimybių. Viena vertus, darbo laiką galima ilginti intensyviausiais gamybos laikotarpiais, kita vertus, šis lankstumas gali padėti suderinti darbo ir šeiminių gyvenimą. Pagal naująjį kodeksą leidžiama labai lanksčiai naudoti terminuotąsias darbo sutartis (kurių maksimali bendra trukmė būtų 2 metai), taip pat naudoti sutrumpinto darbo laiko schemas. Keičiasi ir darbo ginčų reguliavimas.

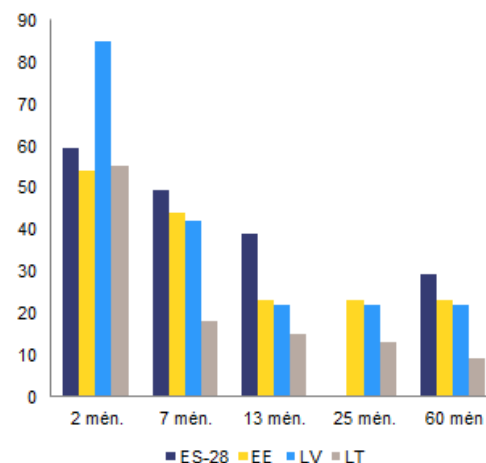
Siekiant užtikrinti pajamų saugumą, išplėsta nedarbo išmokų sistema, bet lygiagrečiai atlikti išeitinių išmokų pakeitimai reikšia, kad grynasis poveikis bedarbių pajamoms vis tiek gali būti neutralus ar net neigiamas. Reikalaujamas nedarbo draudimo stažas nuo 18 mėnesių per paskutinius 36 mėnesius sutrumpintas iki 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius, dėl to teisė į išmoką atitinkamu laikotarpiu lieka stabili. Teoriškai *ex ante* neaišku, ar dėl to aprėptis turėtų padidėti, ar sumažėti (ilginant atitinkamą laikotarpį paprastai aprėptis padidėja, o ilginant teisės turėjimo laikotarpį paprastai aprėptis sumažėja). Tačiau ES statistikos apie pajamas ir gyvenimo sąlygas duomenimis pagrįsti modeliavimai rodytų, kad dėl šio pakeitimo aprėptis padidės. Šiuo metu labai žemos pajamų pakeitimo normos yra didinamos: fiksuotą išmokos dalį sudaro 30 % minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio, o kintama išmokos dalis padidinama iki 50 % darbuotojo vidutinio atlyginimo per pirmuosius 2 mėnesius, 40 % per kitus 2 mėnesius ir 30 % per paskutinius 2 mėnesius, palyginti su ankstesniais dydžiais: 40 % per pirmuosius 3 mėnesius ir 20 % per paskutinius 3 mėnesius. Nedarbo išmokos viršutinė riba taip pat pakelta iki 75 % vidutinio darbo užmokesčio. Kita vertus, nedarbo išmokų mokėjimo trukmė neviršija 6 mėnesių, užuot pailginus iki 9 mėnesių, kaip iš pradžių planuota. Ilgai dirbusiems atleistiems asmenims taikoma papildoma 1–3 mėnesinių darbo užmokesčių dydžio išeitinė išmoka, mokama iš kolektyvinio fondo. Vis dėlto teigiamas pajamų pakeitimo aukštesnių normų poveikis pajamoms mažėja dėl plataus išeitinių išmokų sumažinimo ir gyventojų pajamų mokesčio taikymo nedarbo draudimo išmokoms. Todėl reformos poveikis bedarbių, turėjusių teisę į nedarbo draudimą pagal ankstesnę tvarką, pajamoms neturėtų būti didelis, taigi kyla tam tikrų abejonių dėl lankstumo ir saugumo pusiausvyros pagal šį naująjį socialinį modelį.

3.3.2. DARBO RINKA. KOLEKTYVINĖS DERYBOS

Naujuoju Darbo kodeksu siekiama skatinti narystę profesinėse sąjungose ir sustiprinamas darbo tarybų vaidmuo. Socialinis dialogas Lietuvoje silpnas, tai rodo maža profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų narių dalis ir derybų apimtis (Europos Komisija, 2016)⁽²⁵⁾. Vyriausybė tikisi, kad reformos palaikys tvirtesnio socialinio dialogo vystymąsi. Svarbūs kolektyvinių derybų pakeitimai yra susiję su kolektyviniu atstovavimu. Profesinės sąjungos atstovaus nebe visiems darbuotojams, bet tik savo nariams, taip siekiant paskatinti narystę profesinėse sąjungose ir reprezentatyvumą. Be to, nustatomas didesnis darbo tarybų vaidmuo. Tiek profesinės sąjungos, tiek darbdavių organizacijos yra išreiškusios abejonių dėl šios reformos, nes ji reiškia didelę socialinio dialogo įmonėse pertvarką ir neaišku, ar bus pakankamai praktinių gebėjimų šiai reformai sėkmingai ir veiksmingai įgyvendinti. Vyriausybė yra suplanavusi priemonių socialinių partnerių gebėjimų ugdymui remti, bet reforma būtų veiksmingesnė, jei rengiant šias priemones aktyviau dalyvautų patys socialiniai partneriai.

⁽²⁵⁾ Profesinių sąjungų narių dalis apskaičiuojama kaip grynoji profesinių sąjungų narių dalis, palyginti su darbo užmokestį gaunančiais darbuotojais. Darbdavių organizacijų narių dalis apskaičiuojama kaip darbo užmokestį gaunančių darbuotojų dalis įmonėse, kurios priklauso darbdavių organizacijoms. Derybų apimtis – darbuotojų, sudariusių kolektyvines derybas dėl darbo užmokesčio sutartis, dalis, palyginti su visais darbuotojais, turinčiais teisę į derybas.

3.3.4 diagrama. Grynosios pajamų pakeitimo normos skirtingos nedarbo trukmės laikotarpiais 2015 m.

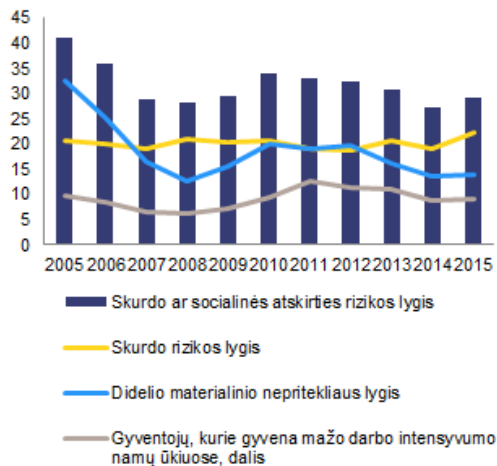


Šaltinis – Europos Komisija.

3.3.3. SOCIALINĖ POLITIKA. SKURDAS

Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygio mažėjimas 2015 m. sulėtėjo ir yra požymių, kad padėtis keičiasi. Nepaisant teigiamų pokyčių ankstesniu laikotarpiu ir nuoseklaus BVP ir užimtumo augimo, skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis padidėjo nuo 27,3 % 2014 m. iki 29,3 % 2015 m., daugiausia skurdo rizikos lygio sąskaita, tačiau taip pat šiek tiek padidėjo didelio materialinio nepritekliaus lygis ir gyventojų, kurie gyvena mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose, dalis (3.3.5. diagrama). Vaikų ir pagyvenusių žmonių skurdas sumažėjo daugiau negu darbingo amžiaus gyventojų. Jis itin didelis bedarbių ir pensininkų grupėse – taip yra daugiausia dėl nedarbo draudimo išmokų ir pensijų nepakankamo adekvatumo. Bedarbių skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis sudarė 74,5 % ir yra vienas aukščiausių ES. Vyresnių negu 65 metų pensininkų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis sudaro 37,7 %, taip pat yra vienas aukščiausių ES ir nuo 2010 m. padidėjo. Be to, labai skiriasi vyresnių negu 65 metų vyrų ir moterų skurdo rodikliai: moterų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis siekia 41,0 %, o vyrų – 26,2 % (2015 m. duomenys). Šios tendencijos rodo, kad Lietuvos gerovės sistema neatitinka ekonomikos augimo.

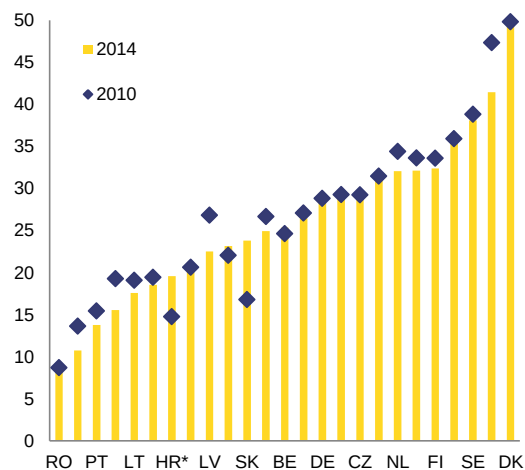
3.3.5 diagrama. Skurdo rodikliai



Šaltinis – Europos Komisija.

Lietuvos minimali socialinės apsaugos sistema neapsaugo nuo skurdo. Piniginės socialinės paramos gavėjų santykinis pajamų dydis (kaip visą darbo dieną dirbančių darbuotojų pajamų procentinė dalis) yra mažas, palyginti su kitomis ES šalimis. Valstybės remiamų pajamų suma (102 EUR), kuri yra pagrindas skirti piniginę socialinę paramą, tebėra 2008 m. dydžio, nepaisant nuo tada stebimo spartaus vidutinių pajamų augimo. Siekdama didinti paramos aprėptį, Lietuva patvirtino Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo (Nr. XII-2611) pakeitimus, kuriais išplečiamos galimybės gauti piniginę socialinę paramą (pvz., nustatant materialinę padėtį neįskaitomos stipendijos bedarbiams, kurie dalyvauja profesiniame mokyme) ir išvardijamos aplinkybės, kuriomis piniginė socialinė parama nėra mažinama (pvz., jei valstybinė užimtumo tarnyba nepasiūlė dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse). Jais taip pat išplečiama galimybė gauti pašalpą dirbantiesiems, kurie nedirbo 6 mėnesius (o ne 12 mėnesių, kaip buvo anksčiau).

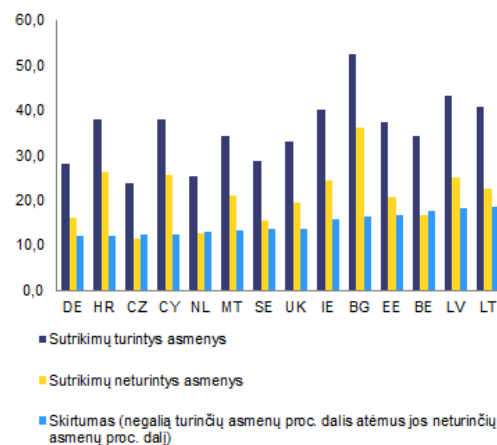
3.3.6 diagrama. Pajamų mediana, išreikšta vidutinių pajamų dalimi, proc.



Šaltinis: EBPO duomenys, Europos Komisijos skaičiavimai.

Neįgaliųjų, kuriems kyla skurdo ar socialinės atskirties rizika, dalis yra viena didžiausių ES. Be to, tokią riziką patiriančių asmenų su negalia ir be jos skirtumas (18,5 proc. p.) yra didžiausias ES (3.3.7 diagrama). Ypač aukštas darbingo amžiaus asmenų, turinčių sunkią negalią, skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis (65,7 %, tai vienas didžiausių rodiklių ES).

3.3.7 diagrama. Asmenų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, dalis, %



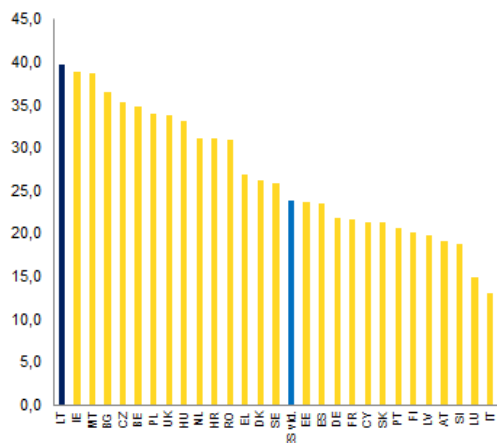
Šaltinis – Europos Komisija.

Pastaba. Diagramoje matyti 14 ES šalių, kuriose skirtumas didžiausias.

Aukštas neįgaliųjų skurdo lygis yra susijęs su menka jų integracija darbo rinkoje ir

nepakankamu minimalios socialinės apsaugos sistemos adekvatumu. 2014 m. dirbo tik 23 % visų neįgaliųjų (ANED, 2016a). Lietuvoje žmonių su negalia ir be jos užimtumo skirtumas vienas didžiausių (40 proc. punktų) (3.3.8. diagrama). Nors neįgaliesiems taikoma teisinė aplinka ir nacionalinės strateginės programos yra, Lietuvoje trūksta visapusiškų priemonių, skirtų neįgaliesiems veiksmingai integruoti į darbo rinką, o tai yra efektyviausias jų apsaugos nuo skurdo būdas. Šiuo atžvilgiu socialinių įmonių veikimas ir veiksmingumas, turimais duomenimis, nepakankamas (ANED, 2016b).

3.3.8 diagrama. 20–64 metų asmenų su negalia ir be jos užimtumo skirtumas



Šaltinis – Europos Komisija.

Pastaba. Užimtumo skirtumas – žmonių be negalios ir su ja užimtumo lygio skirtumas.

3.3.4. SOCIALINĖ POLITIKA. PAJAMŲ NELYGYBĖ

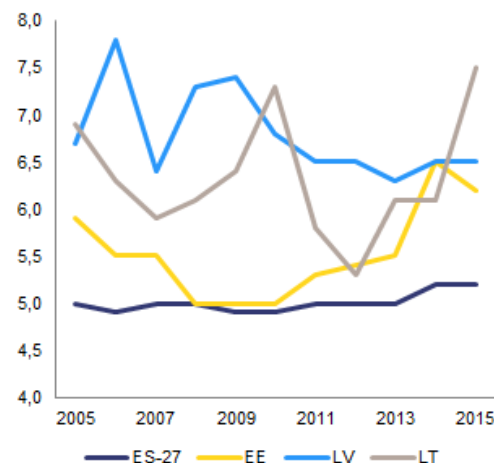
Pajamų nelygybė Lietuvoje yra viena didžiausių ES ir didėja nuo 2012 m. Pajamų kvintilio dalies santykis (S80 / S20)⁽²⁶⁾ 2015 m. buvo 7,5, t. y. vienas iš aukščiausių ES (3.3.9. diagrama). Nelygybė atsiranda dėl žemos ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumo didelio skirtumo, didelių darbo užmokesčio skirtumų, riboto mokesčių sistemos progresyvumo ir minimalios socialinės apsaugos sistemos, įskaitant taikomą pagyvenusiems žmonėms, silpnumo

⁽²⁶⁾ Visų pajamų, kurias gauna 20 % didžiausias pajamas gaunančių gyventojų (viršutinis kvintilis), ir visų pajamų, kurias gauna 20 % mažiausias pajamas gaunančių gyventojų (apatinis kvintilis), santykis. Pajamos turi būti suprantamos kaip ekvivalentinės disponuojamosios pajamos.

(TVF, 2016). Be to, kad laikoma, jog didelė pajamų nelygybė kenkia ekonomikos augimui ir makroekonominiam stabilumui, Lietuvoje ji taip pat galėtų būti viena iš emigracijos priežasčių.

Panašu, kad mokesčių lengvatų sistemos nepakanka rinkos pajamų nelygybei Lietuvoje mažinti. Lietuvoje mokesčių santykis su BVP yra vienas mažiausių ES. 2015 m. visos mokestinės pajamos sudarė 27,7 % BVP, palyginti su 40 % ES vidurkiu. Šiuo atveju, kai ir minimali socialinės apsaugos sistema yra silpna, galimybių mažinti rinkos pajamų nelygybę sistema turi mažiau negu kitose valstybėse narėse. 2015 m. Lietuvoje pajamų, atsižvelgus į mokesčius ir pašalpas, Gini koeficientas⁽²⁷⁾ buvo vienas didžiausių.

3.3.9 diagrama. Pajamų santykis S80 / S20



Šaltinis – Europos Komisija.

Pastaba. Santykis S80 / S20 rodo santykį, gautą 20 % didžiausias pajamas gaunančių gyventojų visas pajamas padalijus iš 20 % mažiausias pajamas gaunančių gyventojų visų pajamų.

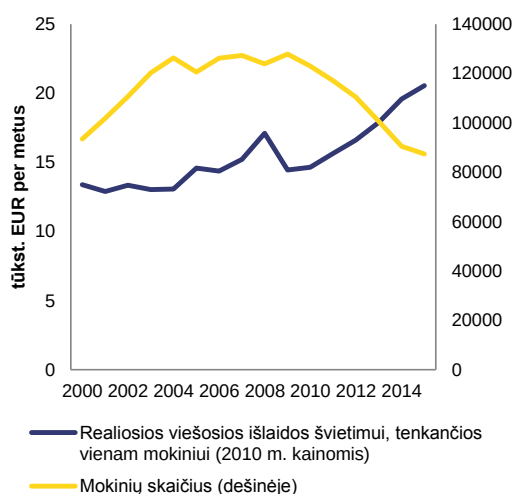
3.3.5. ŠVIETIMAS

Lietuvos švietimo sistema sunkiai prisitaiko prie mažėjančio mokinių ir studentų skaičiaus. 2015 m. Lietuva švietimui išleido 5,4 % BVP, tai yra mažiau, palyginti su 6,4 % 2010 m., ir atitinka tikslą iki 2020 m. išlaidas švietimui sumažinti iki 4,8 % BVP. Tačiau viešosios išlaidos švietimui,

⁽²⁷⁾ Gini koeficientas yra pajamų nelygybės rodiklis, kurio vertė gali būti nuo 0 iki 1. Mažesnės vertės rodo didesnę lygybę, o didelės vertės – didesnę nelygybę. Nulinė vertė rodo, kad visų pajamos vienodos. 1 lygi vertė rodo, kad visos šalies pajamos priklauso vienam žmogui.

tenkančios vienam mokiniui, padidėjo (žr. 3.3.10. diagramą). Didėjančios išlaidos vienam mokiniui ir nekintanti švietimo kokybė leidžia daryti išvadą, kad sistemai sunku išlaikyti efektyvumą atsižvelgiant į poreikį mažinti išlaidas. Pastarąjį dešimtmetį mokinių skaičius mažėja – 2015 m. mokinių buvo 39 % mažiau nei 2005 m. – ir tai reiškia, kad nuolat mažėja mokinių ir mokytojų santykis. Todėl Lietuvos mokytojų skaičius, palyginti su aktyvių gyventojų skaičiumi, yra vienas didžiausių Europoje (EBPO, 2016), taip pat palyginti didelis pagalbinis personalas (LLRI, 2016a). Per tą patį laikotarpį stabiliai nuolat mažėjo vidutinis klasių dydis, todėl daugelio mokyklų pastatai tapo per dideli jų poreikiams, o jų šildymui ir priežiūrai reikia išleisti vis didesnę išteklių dalį (LLRI, 2016b).

3.3.10 diagrama. Realiosios viešosios išlaidos švietimui, tenkančios vienam mokiniui (2010 m. kainomis)

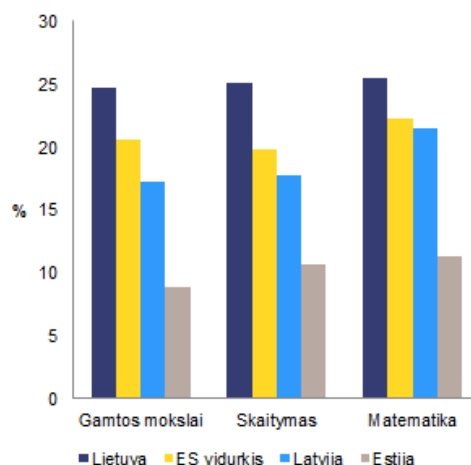


Šaltinis: Europos Komisija, Lietuvos statistikos departamentas

Vertinant pagrindinių gebėjimų lygį, mokyklinio ugdymo rezultatai yra prastesni už ES vidurkį ir kelerius pastaruosius metus blogėjo. 2015 m. EBPO Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (PISA) rezultatai rodo, kad Lietuvos penkiolikmečių pagrindiniai gebėjimai yra prastesni nei ES vidurkis ir visose trijose vertintose srityse (gamtos mokslų, skaitymo ir matematikos) vis dar didelę dalį – 25 % – sudaro prastai besimokantys mokiniai. Palyginti su 2012 m., smarkiai išaugo mokinių, kurių skaitymo ir gamtos mokslų rezultatai prasti, dalis, o tų,

kuriems prastai sekasi matematika, tik šiek tiek sumažėjo. Mergaitės vis dar daug geriau skaito nei berniukai, nors 2012–2015 m. lyčių atotrūkis sumažėjo. 40 % mokinių iš žemiausio socialinio ir ekonominio sluoksnio gamtos mokslų rezultatai yra prasti (EBPO, 2016a; Europos Komisija, 2016e). Skirtumas tarp kaimo ir miesto vietovėse besimokančių vaikų gamtos mokslų rezultatų yra vienas iš didžiausių ES (56 punktai). 2015 m. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo programos rezultatai (NEC, 2015) patvirtina, kad beveik penktadaliui šešiolikmečių (dešimtokų) trūksta pagrindinių žinių ir gebėjimų. Prasti skaitymo ir rašymo gebėjimai jau yra akivaizdūs dešimtmečių (ketvirtokų) grupėje; prasti matematikos gebėjimai tampa akivaizdūs sulaukus 14 metų (aštuntokai). 2016 m. sausio mėn. patvirtinta nauja lietuvių kalbos mokymo programa, siekiant pagerinti mokinių rašymo ir skaitymo įgūdžius. Parengtos standartizuotos priemonės, kad būtų galima parengti išsamias analizes atskiro vaiko lygmeniu. 2017 m. bus visapusiškai įdiegta nacionalinė bendrojo lavinimo mokyklų mokinių mokymosi rezultatų vertinimo sistema.

3.3.11 diagrama. Prastai besimokančių mokinių dalis



Šaltinis – EBPO, PISA 2015 m.

Sprendžiant prastų švietimo sistemos rezultatų problemą labai svarbi mokytojų darbo kokybė, tačiau nerimą kelia mokytojų pasiūla ir demografija. Mokytojų bendruomenė senėja. 2014 m. 44 % pagrindinio ugdymo mokytojų buvo 50 m. arba vyresni. Esama įrodymų, kad mokytojo profesija nėra patraukli jauniems gabiems žmonėms (MOSTA, 2015; Lietuvos švietimo

taryba, 2015a). Per pastaruosius penkerius metus norinčių studijuoti pagal mokytojų rengimo programas sumažėjo per pusę, o, pavyzdžiui, į fizikos ir chemijos mokytojų rengimo programas per pastaruosius trejus metus visai nebuvo priimta studentų (Lietuvos švietimo taryba, 2015a). Labai didelė dalis, net 85 %, studijuoti pagal pirminio mokytojų rengimo programas įstojusių asmenų galiausiai nepasirenka mokytojo profesijos. Tai leidžia daryti išvadą, kad, nepaisant dabartinės perteklinės mokytojų pasiūlos, vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu mokykloms gali pradėti trūkti mokytojų.

Mokytojų darbo užmokestis yra mažas, o tęstiniam kvalifikacijos tobulinimui skiriama nedaug lėšų. Švietimo sistemos darbuotojų darbo užmokestis nedidėja tiek, kiek didėja bendras darbo užmokestis, ir dabar nesiekia nacionalinio vidurkio. Be to, bazinis metinis teisės aktais nustatytas mokytojų atlyginimas yra mažiausias ES, lyginant pagal BVP vienam gyventojui (Europos Komisija / Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga / „Eurydice“, 2016). Įdarbinti nauji mokytojai dažniausiai gauna maždaug minimalaus dydžio atlyginimą. Su mažu darbo užmokesčiu susijusių padėčių blogina tai, kad atlyginimai nustatomi pagal faktinį darbo krūvį, todėl jauni mokytojai uždirba mažiau, nes paprastai turi mažiau mokymo valandų nei jų patyrę kolegos. Privaloma praktika mokykloje pradiniu mokytojų rengimo etapu yra ribota, vis dar nepakankamai taikomi novatoriški mokymo metodai. Taip pat esama didelių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo skirtumų: kai kurios savivaldybės lėšų gauna tris kartus daugiau nei kitos (Shewbridge, C. *et al.*, 2016).

Vyriausybė ėmėsi tam tikrų mokytojo profesijos patrauklumo didinimo priemonių. Ji padidino atlyginimus pradedantiesiems mokytojams ir skyrė finansavimą ankstyvam išėjimui į pensiją kompensuoti, kad būtų sukurta daugiau naujų darbo vietų ir jauniems mokytojams būtų suteikta daugiau įsidarbinimo galimybių. Dirbančių mokytojų persikirstymo ir išleidimo į pensiją strategijų kūrimas yra teigiamas žingsnis, tačiau jas reikia atidžiai planuoti, kad ateityje būtų išvengta mokytojų trūkumo ir nebūtų prarastos sukauptos žinios. Be to, sukurta stipendija pedagogų rengimo programų studentams ir jauniems mokytojams remti skirta mentorystės programa. Tačiau šios priemonės yra palyginti

nereikšmingos, o norint atlaisvinti išteklių didesniai darbo užmokesčiui ir kvalifikacijos tobulinimo programoms, švietimo sistemą reikėtų racionalizuoti platesniu mastu.

Sparčiai mažėjant studentų, aukštojo mokslo sistema susiduria su sunkumais išlaikyti kokybę ir finansavimo efektyvumą. Dėl demografinių priežasčių, palyginti su 2015 m., į aukštojo mokslo įstaigas įstojo 9 % mažiau jaunuolių, o nuo 2012 m. šis skaičius sumažėjo 21 % (MOSTA, 2016a). Valstybės biudžeto lėšos aukštajam mokslui skiriamos remiantis indėlio, o ne rezultato rodikliais, todėl aukštosios mokykloms konkuruojant dėl studentų pritraukimo daugėja persidengiančių studijų programų ir mažinami priėmimo reikalavimai⁽²⁸⁾. Vis dėlto būta tam tikro studentų persiskirstymo tarp studijų sričių, taip pat padaugėjo įstojusiųjų pagal gamtos mokslų studijų programas. Todėl studijuojančiųjų pagal studijų programas skaičius sumažėjo – 2016 m. į trečdalį visų Lietuvos studijų programų buvo priimta ne daugiau kaip 10 studentų. Tretinio mokslo reforma yra labai svarbus politinės darbotvarkės klausimas – 2016 m. gruodžio mėn. Seimas priėmė rezoliuciją, kurioje Vyriausybė raginama parengti restruktūrizavimo planą. Pagrindinis šios reformos uždavinys – aukštojo mokslo įstaigų finansinio skatinimo sistemą parengti taip, kad būtų didinama aukštojo mokslo kokybė ir efektyvumas.

Lietuva ėmėsi priemonių, kuriomis siekiama didinti švietimo sistemos atitiktį darbo rinkos poreikiams. 2016 m. birželio 29 d. Seimas priėmė naują Mokslo ir studijų įstatymą. Įstatyme išdėstyti minimalūs priėmimo į visus universitetus reikalavimai ir privalomas profesinis orientavimas prieš stojimą. Be to, įstatyme numatytas geresnis bendradarbiavimas su socialiniais partneriais rengiant mokymo programas ir daugiau mokymosi darbo vietoje galimybių studijuojant aukštosiose mokyklose. Bus atverta naujų galimybių baigus profesinių studijų programas tęsti studijas pagal tradicines magistrantūros programas. Be to, 2016 m. birželio 1 d. įsigaliojo Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų aprašas. Stebėsenos sistema aprėpia visų lygių švietimą, įskaitant žmogiškųjų išteklių kvalifikacijų sąsają

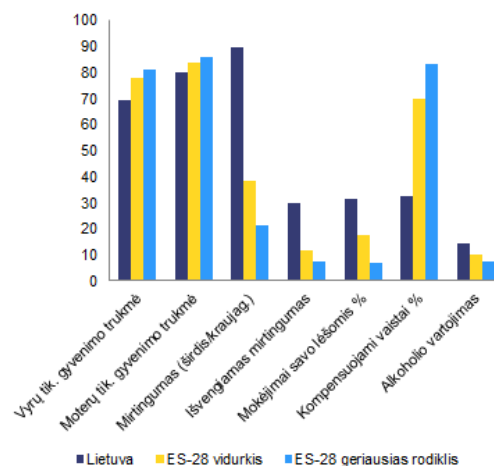
⁽²⁸⁾ Pavyzdžiui, vadybos krypties studijas siūlo 23 aukštosios mokyklos 40-yje studijų programų; verslo krypties studijas – 20 aukštųjų mokyklų 32-ose studijų programose (MOSTA, 2016b).

su darbo vieta stebėjimą ir būsimos žmogiškųjų išteklių paklausos darbo rinkoje prognozavimą. Sėkmingai įgyvendinus šią sistemą turėtų pagerėti švietimo planavimo procesas ir politikos formavimas.

3.3.6. SVEIKATA

Dėl prastų sveikatos priežiūros rezultatų mažėja šalies darbo jėga ir tai dar labiau gilina mažėjančio darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus problemą. Tikėtina vyrų gyvenimo trukmė toliau ilgėja, tačiau vis dar yra tarp trumpiausių ES. Aukštas mirtingumo lygis mažina Lietuvos darbo jėgos ir ekonomikos potencialą (EBPO, 2016). Sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiama mirtingumas Lietuvoje yra vienas iš aukščiausių ES ir tai patvirtina, kad sveikatos priežiūros sistema veikia prastai. Pagrindinės su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu susijusios problemos: didelė regioninė prieinamumo nelygybė (kaimo vietovių gyventojai pas gydytojus lankosi mažiau, o tikėtina jų gyvenimo trukmė trumpesnė trejais metais), pernelyg didelė priklausomybė nuo stacionarinės priežiūros (100 000 Lietuvos gyventojų tenka 631 ligoninės lova; ES – 396 ligoninės lovos), taip pat neveiksminga sveikatos ugdymo politika – Lietuva vis dar yra tarp daugiausiai alkoholio suvartojančių ES šalių.

3.3.12 diagrama. Atrinkti sveikatos priežiūros sistemos rezultatų rodikliai



Šaltinis – Europos Komisija.

Pastaba. Daugiausia 2014 m. duomenys.

Sveikatos priežiūros sistemos teisingumą neigiamai veikia finansinės sveikatos priežiūros prieinamumo kliūtys ir korupcija. Mokėjimai paciento lėšomis yra labai dideli; jie sudaro beveik trečdalį einamųjų išlaidų sveikatos priežiūrai, palyginti su 15 % ES vidurkiu, ir mažina teisingumą siekiant gauti sveikatos priežiūros paslaugas (*Health at a Glance: Europe 2016*). Itin daug savo lėšomis pacientams tenka mokėti už vaistus. Yra galimybių labiau skatinti vartoti generinius vaistus (TVF, 2015). Teisingumą siekiant gauti sveikatos priežiūros paslaugas dar labiau mažina korupcija šiame sektoriuje ir visų pirma dažna neoficialių mokėjimų praktika (Stepurko *et al*, 2014).

Sveikatos priežiūros sektorius tebėra vienas iš korumpuočiausių Lietuvoje. Neoficialių mokėjimų priimtumas visuomenėje, ypač tarp jaunesnių pacientų, pamažu mažėja, tačiau neoficialių santykių dominavimas sektoriuje vis dar kelia pavojų vienodoms galybėms gauti gydymą ir vadovų skyrimui pagal nuopelnus (Europos Komisija, 2017a). Vyriausybė kovos su korupcija programoje pirmenybę teikia sveikatos priežiūros sektoriui. Vilniaus miesto savivaldybės ligoninių stebėtojų tarybos buvo atvertos pilietinės visuomenės atstovams. Valstybinių ir savivaldybių sveikatos priežiūros įstaigų gydytojams nustatytas reikalavimas pranešti apie dalyvavimą visose farmacijos įmonių finansuojamose konferencijose. Pagal taisykles sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai privalo

informuoti pacientus kovos su korupcija klausimais, be kita ko, nurodyti kontaktinius duomenis skundai pateikti. Reklamuotojams draudžiama siūlyti dovanas sveikatos priežiūros specialistams. Siekiant užtikrinti šios politikos įgyvendinimą, būtina nuolatinė stebėseną.

3.4. INVESTICIJOS

3.4.1. INVESTICIJŲ PADĖTIS

Investicijų lygis yra daug žemesnis nei prieš krizę. Per pastaruosius penkerius metus investicijos Lietuvoje išliko stabilios ir sudaro maždaug 18 % BVP. Tokia padėtis susidarė po laikotarpio, kuriuo investicijos nuolat didėjo: nuo maždaug 19,1 % BVP 2000 m. iki 28,6 % BVP 2007 m. 2000–2008 m. Lietuvos investicijų lygis nuolat viršijo ES vidurkį. Tačiau nuo krizės jis tapo žemesnis ir už ES vidurkį, ir už kitų Baltijos šalių investicijų lygį. Labiausiai sumažėjo investicijų į negyvenamosios paskirties statybą, taip pat, kiek mažesniu mastu, – į įrangą. Investicijų į gyvenamosios paskirties statybą rodikliai išliko geriausi ir tai yra vienintelės rūšies investicijos, kurios, vertinant pagal BVP procentinę dalį, pastaruoju metu labai padidėjo (Europos Komisija, 2016d).

Ne ES lėšomis finansuojamos viešosios investicijos yra nedidelės ir prastai planuojamos. Lietuvos viešosios investicijos iš esmės priklauso nuo ES lėšų, nes tik maždaug trečdalis visų viešųjų investicijų finansuojamos nuosavais ištekliais (žr. 2.1 langelį). Be to, nuosavais ištekliais finansuojamos investicinės programos yra prastai planuojamos ir koordinuojamos (žr. 3.6 skirsnį).

3.4.2. KAINŲ KONKURENCINGUMAS

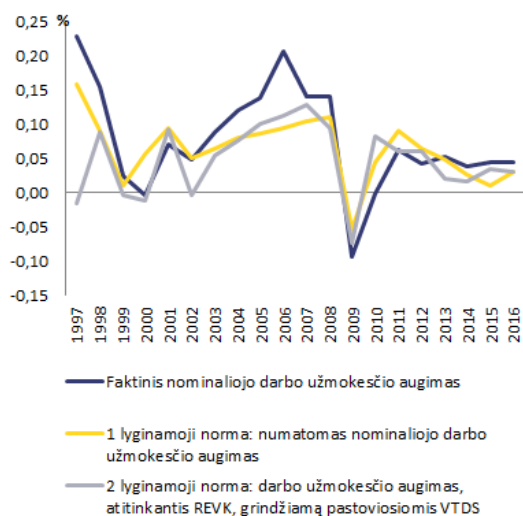
Nuo 2012 m. didėja vienetui tenkančios darbo sąnaudos (VTDS). Per trejus metus iki 2009 m. krizės sparčiai didėjusios, vienetui tenkančios darbo sąnaudos 2009 ir 2010 m. labai sumažėjo. Nuo tada augimas atsigavo ir 2015 m. pasiekė 4,8 %. Vienetui tenkančių darbo sąnaudų augimas aiškiai rodo, kad darbo rinka traukiasi, todėl smarkiai auga darbo užmokestis, o našumo augimas nuo 2012 m. sulėtėjo. Be to, darbo pajamos sudaro 46 % pajamų, tai yra vienas iš mažiausių rodiklių ES, taip pat mažiau nei kitose Baltijos šalyse, ir tai rodo, kad galbūt yra galimybių padidinti darbo pajamų dalį.

Kiti išorės konkurencingumo rodikliai nevienareikšmiai. Nors realusis efektyvusis valiutos kursas 2012–2015 m. pakilo 4 %, eksporto rinkos dalis per tą patį laikotarpį išaugo 15 %. Tačiau 2015 m. ji sumažėjo 10 %, daugiausia dėl eksporto į Rusiją drastiško sumažėjimo. Tuo pačiu

metu eksportas į ES toliau augo, nors ir lėčiau. 2016 m. einamoji sąskaita priartėjo prie balanso. Tai rodo, kad, priešingai nei laikotarpiu prieš 2009 m. krizę, išorės kapitalo įvežimo, skatinančio netvarų vidaus vartojimo ir darbo užmokesčio augimą, rizika yra nedidelė.

Pastaruoju metu darbo užmokesčio augimas viršija lyginamąsias darbo užmokesčio augimo normas. Kaip parodyta 3.4.1 diagramoje, nominalusis darbo užmokestis nuo 2013 m. Lietuvoje auga sparčiau, nei turėtų augti, kad atitiktų ir našumo augimą, ir pastovų realųjį efektyvųjį valiutos kursą (REVK). Nors darbo užmokesčio augimo nuokrypis nuo lyginamųjų normų ir nėra tokio masto, koks buvo prieš 2009 m. ekonomikos krizę, jei ši tendencija tęsis, gali būti neigiamai paveiktas Lietuvos konkurencingumas.

3.4.1 diagrama. Darbo užmokesčio augimas, palyginti su lyginamosiomis normomis



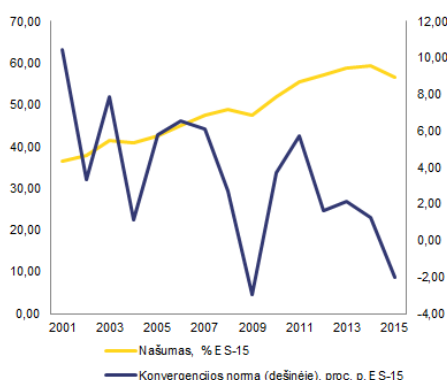
Šaltinis – atnaujinti A. Arpaia ir A. Kiss duomenys.

3.4.3. NAŠUMO AUGIMAS

Neišvengiamas darbingiausio amžiaus gyventojų dalies mažėjimas reiškia, kad augimas vis labiau priklausys nuo darbo našumo. 2000–2015 m. laikotarpiu Lietuvos darbo našumo augimo rodikliai buvo vieni aukščiausių tarp ES valstybių narių ir tai rodo, kad atotrūkis mažėja. 2000 m. šalies našumo per darbo valandą rodiklis sudarė 32,8 % ES-15 vidurkio, o 2015 m. išaugo iki 56,6 %. Tačiau šalies našumo lygiui

artėjant prie ES vidurkio, augimo tempas sulėtėjo, taip pat sulėtėjo atotrūkio nuo Vakarų Europos šalių mažinimo tempas.

3.4.2 diagrama. Lietuvos našumo konvergencija



Šaltinis – Europos Komisija.

Per pastaruosius 15 metų našumo augimą daugiausiai skatino, o taip pat sulėtėjimą po krizės daugiausiai nulėmė apdirbamosios pramonės. 2000–2010 m. laikotarpiu apdirbamosios pramonės našumas vidutiniškai augo 8,6 % ir tai yra daug didesnis rodiklis už 5,6 % visos ekonomikos vidurkį. Nors 2010–2015 m. našumo augimas sulėtėjo visuose veiklos sektoriuose, apdirbamosios pramonės sektoriuje jis sulėtėjo daugiausiai, o jo 2,9 % našumo augimo vidurkis vos viršijo visos ekonomikos 2,5 % našumo augimą.

Pastarojo meto našumo augimo sulėtėjimas sutampa su ekonomikos struktūrinių pokyčių sulėtėjimu. Kaip aptarta 3.3.1 skirsnyje, XX a. dešimtojo dešimtmečio pradžioje perėjus prie rinkos ekonomikos, Lietuvos ekonomikoje įvyko struktūrinių pokyčių: žemės ūkio ir pramonės sektoriams taikant vis daugiau šiuolaikinių technologijų ir tampant daug našesniems, juose sumažėjo užimtumas. Tuo pačiu metu labai išaugo užimtumas šiuolaikinių paslaugų sektoriuose. Šis perėjimas iš esmės lėmė spartų našumo augimą iki 2010 m. Potencialus našumo augimas dėl struktūrinio koregavimo sumažėjo, kai Lietuvos ekonomikos sektorių sudėtis supanašėjo su ES vidurkiu. Konkrečiai, kaip matyti iš 3.3.2 diagramos, 2010–2015 m. Lietuvoje neįvyko reikšmingų struktūrinių pokyčių. Tuo galima iš esmės paaiškinti atitinkamą našumo augimo sulėtėjimą: iki 2010 m. buvo išnaudotos atotrūkio mažinimo proceso teikiamos santykinai lengvo

augimo galimybės, o tolesnį augimą buvo daug sunkiau užtikrinti. Mažėjantį augimo potencialą dar labiau mažino ir tuo pačiu metu, būtent po 2009 m. ekonomikos krizės, sulėtėjęs investicijų augimas. Siekiant užtikrinti, kad našumo augimas skatintų tolesnį gyvenimo lygio artėjimą prie ES vidurkio, Lietuvai kyla pagrindinis uždavinys – prisitaikyti prie labiau žinioms imlaus augimo modelio.

Našumo augimas galėjo sulėtėti ir dėl išorės kapitalo srautų pokyčių. Nors 2004–2010 m. Lietuvos gryniesi išipareigojimai likusio pasaulio sektoriui per metus vidutiniškai didėjo po 3,4 % BVP, 2010–2015 m. jie per metus vidutiniškai mažėjo po 2,2 % BVP. Tai per metus sudaro 5,6 % BVP lėšų srautų krypties pasikeitimą. Tam tikru mastu šis pasikeitimas rodo, kad investicijų paklausa yra mažesnė, nors dalis įvežamo kapitalo prieš krizę skatino netvarų vidaus vartojimo augimą, todėl padidėjo ir BVP, ir našumo augimo rodikliai. Nors dėl dabar vykstančio kapitalo išvežimo gali būti kiek slopinamas našumo augimas, kartu tai reiškia, kad netvaraus augimo rizika yra daug mažesnė nei laikotarpiu iki krizės.

3.4.4. NAŠUMO DIDINIMO POLITIKA

Vis labiau plėtojama žiniomis grindžiama veikla, tačiau aukštųjų technologijų sektorius tebėra mažas. Vidutinio pažangumo ir aukštųjų technologijų sektoriuose veikia nedaug įmonių. Apdirbamosios pramonėje svarbiausi yra cheminių produktų, perdirbtų naftos produktų, aprangos, tekstilės ir baldų sektoriai. Žiniomis grindžiama veikla apdirbamosios pramonės ir paslaugų sektoriuose plėtojama vis daugiau ir yra itin svarbi inovacijų ir našumo augimui. Tokia veikla apima, pavyzdžiui, biotechnologijų pramonę, lazerių gamybą, mechatroniką ir informacines technologijas. Inovacijų ir įmonių našumo augimą labiau skatintų tai, jeigu būtų geriau perduodamos tarptautinės žinios ir padidėtų įmonių pajėgumas jas įsisavinti, taip Lietuva taptų patrauklesnė tiesioginėms užsienio investicijoms, o šalies įmonės būtų skatinamos dalyvauti pasaulinėse vertės grandinėse.

Lietuva remia naujų technologijų ir verslo modelių diegimą. Keliomis dotacijų schemomis remiamos MVĮ investicijos į novatorišką gamybos ar paslaugų veiklą. Jomis taip pat skatinama diegti

šiuolaikines technologijas, kuriomis pritaikomi ir kuriami nauji gamybos pajėgumai, taip pat kurti naujus produktus ir paslaugas. Lietuva yra pirmoji valstybė narė, priėmusi pavėžėjimo paslaugą reglamentuojantį įstatymą. Juo nustatomos supaprastintos registravimo procedūros vairuotojams (fiziniams ar juridiniams asmenims), už mokestį vežantiems keleivius.

Lietuva vis labiau naudoja skaitmeninę ekonomiką. Nuolat daugėja įmonių, kurios verslo veikloje naudoja konkrečias skaitmeninių technologijų taikomas programas (Europos Komisija, 2016f). Namų ūkių, kurie naudoja fiksuotojo plačiajuosčio ryšio paslaugomis, skaičius vis dar nesiekia ES vidurkio. Tačiau sparčiojo plačiajuosčio ryšio tinklų abonentų procentinė dalis gerokai viršija ES vidurkį. Lietuva dar labiau pagerino su elektronine prekyba susijusią padėtį ir jos rezultatai viršija ES vidurkį. MVĮ, vykdančių prekybą internetu, taip pat į kitas ES šalis, dalis taip pat viršija ES vidurkį. Skaitmeninėje darbotvarkėje (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2014) išdėstyti plataus užmojo tikslai – iki 2020 m. padidinti interneto abonementų skaičių ir internetinės prekybos apimtį. Tarp paramos, skirtos su skaitmeninėmis technologijomis susijusioms įmonėms, priemonių – neseniai pradėta taikyti priemonė „e-Verslas LT“, kuria remiamos investicijos į elektroninio verslo sprendimus. Ja taip pat gali būti remiami novatoriški informacinių ir ryšių technologijų sprendimai, kuriais suderinami keli verslo procesai.

Dėl to, kad nėra įmonių registruotų buveinių tiesioginį perkėlimą į Lietuvą ir iš jos reglamentuojančių nacionalinių taisyklių, įmonėms yra sunkiau ir brangiau pasinaudoti tarpvalstybinio verslo galimybėmis.

3.4.1 langelis. Lietuvos investicijų uždaviniai ir reformos

1 skirsnis. Makroekonominė perspektyva

Per pastaruosius penkerius metus investicijos išliko stabilios ir sudaro maždaug 18 % BVP. Tačiau šis rodiklis yra daug mažesnis už prieš ekonomikos krizę buvusį vidutinį investicijų lygį. Pastaruoju metu daugiausia investuojama į gyvenamosios paskirties statybą ir transporto įrangą, o investicijos į kitos rūšies įrangą ir infrastruktūrą 2016 m. buvo vangios dėl laikino ES lėšų išmokėjimo pertrūkio. Daugiau informacijos apie investavimo tendencijas Lietuvoje pateikta 1.1 ir 3.4 skirsniuose.

2 skirsnis. Kliūčių investicijoms ir vykdomų reformų vertinimas

Viešasis administravimas / verslo aplinka	Reguliavimo / aadministracinė našta		Finansų sektorius / mokesčiai	Apmokestinimas	
	Viešasis administravimas			Galimybės gauti finansavimą	ŠSR
	Viešieji prikimai / viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė		MTTPI	Akademinio, mokslinių tyrimų ir verslo sektorių bendradarbiavimas	ŠSR
	Teismų sistema			MTTPI finansavimas	
	Nemokumo sistema		Sektorių reglamentavimas	Verslo paslaugos / reglamentuojamosios profesijos	
	Konkurencija ir reglamentavimo sistema			Mažmeninė prekyba	
Darbo rinka / švietimas	Užimtumo apsaugos teisės aktai ir darbo sutarčių sistema			Statyba	
	Darbo užmokestis ir jo nustatymas			Skaitmeninė ekonomika / telekomunikacijos	
	Švietimas			Energetika	
				Transportas	
Paaiškinimai:					
	Kliūčių investicijoms nenustatyta				
ŠSR	Kliūties investicijoms, taip pat nurodytos šaliai skirtose rekomendacijose (ŠSR)				
	Pažangos nepadaryta			Tam tikra pažanga	
	Nedidelė pažanga			Didelė pažanga	
				Visiškai įgyvendinta	

Kliūties privačiosioms investicijoms Lietuvoje apskritai nėra didelės (Europos Komisija, 2015a). 2016 m. Lietuva priėmė svarbius darbo teisės aktų pakeitimus ir padidino jų lankstumą, išplėsdama terminuotųjų darbo sutarčių naudojimą (žr. 3.3.1 langelį). Be to, Lietuva padarė didelę pažangą skatindama naudotis alternatyviais finansavimo šaltiniais, kadangi pastaruoju metu smarkiai išaugo rizikos kapitalo finansavimo dalis (žr. 3.2.2 skirsnį).

Pagrindinės kliūties investicijoms ir vykdomi prioritetiniai veiksmai

1. Nors viešosios investicijos į MTTP yra tvirtos, viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslo tiriamųjų įstaigų mokslo ir inovacijų diegimo rezultatai yra prasti. Be to, viešosiomis investicijomis nepritraukiama atitinkamo dydžio privačiųjų investicijų į MTTP – pastarosios yra nedidelės ir didėja labai nedaug. Siekiant pagerinti šalies inovacijų diegimo rezultatus reikia dirbti šiose prioritetinėse srityse: gerinti viešųjų lėšų skyrimo konkurencinį aspektą, skatinti viešojo sektoriaus subjektus bendradarbiauti su privačiuoju sektoriumi ir gerinti bendrą politikos planavimą bei koordinavimą.

2. Viešųjų investicijų veiksmingumas Lietuvoje galėtų būti padidintas, jeigu šakinės ministerijos ir privačiojo sektoriaus suinteresuotosios šalys geriau tarpusavyje planuotų ir koordinuotų veiksmus. Bendrai investicijų aplinkai taip pat būtų naudinga, jeigu būtų padidintas viešųjų pirkimų konkurencingumas ir skaidrumas. Peržiūrėjus pernelyg išsamius viešųjų pirkimų teisės aktus ir plačiau skelbiant apie konkursus, procesas galėtų tapti paprastesnis ir konkurencingesnis.

3.5. SEKTORIŲ POLITIKA

3.5.1. MOKSLINIAI TYRIMAI, TECHNOLOGINĖ PLĖTRA IR INOVACIJOS

Apskritai Lietuvos inovacijų diegimo rezultatai tebėra vidutiniški. 2016 m. Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinėje šalis užima 24-ą vietą ES. Taigi, nepaisant tam tikro pagerėjimo, Lietuvos inovacijų diegimo rezultatai tebėra vieni prasčiausių ES. Norėdama pagerinti šiuos rezultatus, Lietuva turi išspręsti daug uždavinių. Visų pirma tai – mažas viešosios MTTP sistemos efektyvumas, poreikis skatinti mokslinių tyrimų rezultatų komercializaciją ir būtinybė plėtoti inovacijoms palankią valdymo sistemą ir politikos priemones.

Pastaruoju metu Lietuvos investicijos į MTTP nuolat didėjo ir 2015 m. pasiekė 1,04 % BVP. Tačiau investicijų į MTTP augimą daugiausia lemia Europos struktūrinių ir investicijų fondų lėšų naudojimas, o verslo įnašas tėra kuklus. Viešojo sektoriaus MTTP intensyvumas padidėjo ir jo vertė 2015 m. kiek viršijo ES vidurkį⁽²⁹⁾, o verslo MTTP intensyvumas atsilieka⁽³⁰⁾. Todėl Lietuvos rezultatai siekiant 1,9 % BVP nacionalinio MTTP intensyvumo tikslo nėra pakankami.

Lietuvos privačiojo sektoriaus pajėgumas investuoti į mokslinius tyrimus ir inovacijas tebėra nedidelis dėl ekonomikos struktūros. Vidutinio pažangumo technologijų ir aukštųjų technologijų sektoriai yra nedideli⁽³¹⁾ ir jų bendra dalis ekonomikoje nesikeičia. Pirmaujantys Lietuvos aukštųjų technologijų sektoriai yra fotonikos ir biovaistų sektoriai. Pastarasis sektorius turi tvirtą mokslo bazę, palaiko gerus ryšius su verslu ir įrodė, kad yra pajėgus pritraukti tiesioginių užsienio investicijų. Palankiomis mokesčių paskatomis kol kas nepavyko reikšmingai padidinti verslo investicijų į MTTP ir tai rodo, kad galbūt reikia daugiau gairių, kaip naudotis tomis paskatomis, ir daugiau jas populiarinti. Vis dėlto mokesčių lengvatos

taikymas neseniai pratęstas iki penkerių metų, tikintis, kad ja bus daugiau naudojamas. Be to, 2015 m. sukurtas ikiprekybinių viešųjų pirkimų inovacijų srityje teisinis pagrindas.

Įmonės ir viešasis MTTP sektorius bendradarbiauja nedaug. 2014 m. Lietuvoje buvo tik 1,7 bendros viešojo ir privačiojo sektoriaus publikacijos milijonui gyventojų⁽³²⁾ (27-a vieta ES). Įmonės tik labai nedaug naudojasi atviros prieigos centruose ir mokslo slėniuose prieinama Europos struktūrinių ir investicijų (ESI) fondų lėšomis finansuojama mokslinių tyrimų infrastruktūra. Manoma, kad iki 2020 m. nacionaliniam biudžetui teks didelės šios infrastruktūros atnaujinimo ir priežiūros išlaidos⁽³³⁾ (*Technopolis group; Ernst and Young*, 2014). Kad būtų pagerintas žinių perdavimas, reikia taikyti sisteminį metodą universitetų intelektinės nuosavybės teisių politikai, kuria būtų skatinama bendradarbiauti su įmonėmis, ir mokslo darbuotojų paskatomis dalyvauti įmonių MTTP veikloje. Turimą MTTP infrastruktūrą reikia atverti įmonių sektoriui ir regioninėms ekonominėms sistemoms, kuriose jos veikia.

Viešųjų investicijų į MTTP grąža yra nedidelė. Nors viešojo sektoriaus MTTP intensyvumas maždaug siekia ES vidurkį, gausiai cituojamų mokslinių publikacijų dalis⁽³⁴⁾ pastaruoju metu nukrito iki prieš krizę buvusio lygio ir pagal šį rodiklį Lietuva atsidūrė priešpaskutinėje vietoje ES. Lyginant pagal ekonominį naudingumą, Lietuvos rezultatai taip pat vieni prasčiausių ES (3.5.1 diagrama). Didžiąją dalį MTTP rezultatų generuoja viešosios mokslo tiriamosios įstaigos, kurių pajėgumas juos ekonomiškai naudingai panaudoti yra silpnas. Viešojo finansavimo priklausomybė nuo ESI fondų kelia nerimą dėl tvarumo ateityje.

⁽²⁹⁾ Viešojo sektoriaus MTTP intensyvumas (viešosios išlaidos MTTP, išreikštos procentine BVP dalimi) 2015 m. buvo 0,76 (ES vidurkis – 0,71).

⁽³⁰⁾ Verslo įmonių išlaidos MTTP, išreikštos procentine BVP dalimi, 2015 m. buvo 0,28, taigi Lietuva ES užima 25-ą vietą (ES vidurkis yra 1,30).

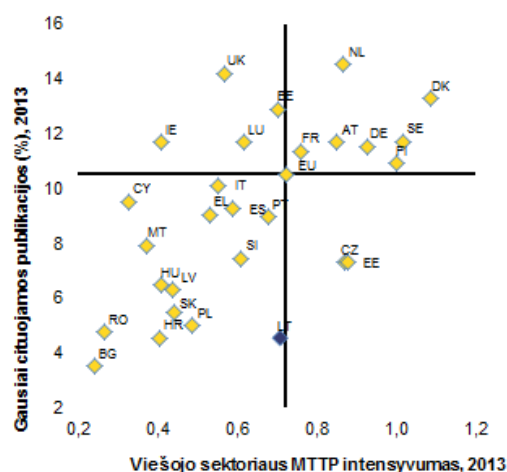
⁽³¹⁾ Aukštųjų ir vidutinio pažangumo technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektorių pridėtinė vertė, išreikšta visos pridėtinės vertės procentine dalimi, – 29,7 (28-a vieta), ES – 48. Palyginimui: apdirbamosios pramonės sektoriaus pridėtinė vertė – 19,3 (8-a vieta), ES – 15,5.

⁽³²⁾ Palyginti su ES vidurkiu, t. y. 34 publikacijomis viename milijonui gyventojų 2014 m.

⁽³³⁾ Šiai infrastruktūrai reikės papildomų maždaug 118 mln. EUR pasenusiai įrangai atnaujinti.

⁽³⁴⁾ Mokslinės publikacijos, patenkančios į 10 % gausiausiai pasauliniu mastu cituojamų mokslinių publikacijų ir išreikštos kaip visų šalies mokslinių publikacijų procentinė dalis: 4,5 % (2013 m.), 27-a vieta tarp ES valstybių narių. ES vidurkis – 10,5 %.

3.5.1 diagrama. Gausiai cituojamos publikacijos ir viešojo sektoriaus MTTP intensyvumas



(1) Skaičiavimas pagal bendra autorių prieskyrą.
Šaltinis – Europos Komisija.

Lietuva turi tarptautinės mokslinės kompetencijos centrų, tačiau jie nenusveria mažos mokslinių tyrimų kritinės masės nulemtų trūkumų. Mokslo potencialas yra išskaidytas, nes yra per daug įstaigų⁽³⁵⁾, ir tokia padėtis yra palaikoma neefektyvios mokslinių tyrimų finansavimo sistemos, kuri nepritaikyta kompetencijai skatinti. Viešieji mokslinių tyrimų institutai buvo sujungti, tačiau bandymai jungti universitetus kol kas nelabai sėkmingi⁽³⁶⁾. Dėl didelės aukštos kvalifikacijos darbuotojų emigracijos Lietuvos mokslo darbuotojų bendruomenėje pradėjo trūkti gabių specialistų. Be to, mokslinių tyrimų subjektai gabių specialistų iš užsienio pritraukia nedaug, iš dalies dėl didelės naštos, siejamos su užsienio specialistų įdarbinimu (EBPO, 2016c). Todėl dėl prastų mokslinės veiklos rezultatų susidariusią padėtį dar labiau blogina papildoma kokybiškų žmoniškųjų išteklių viešajame ir privačiame sektoriuose trūkumo⁽³⁷⁾ problema.

Mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos planavimas ir įgyvendinimas tebėra suskaidytas ir nepakankamai koordinuojamas. Politikos planavimas ir įgyvendinimas padalytas kelioms

ministerijoms ir įgyvendinimo agentūroms. Dažnai jų darbas persidengia ir yra prastai koordinuojamas. Todėl trūksta vadovavimo, o politika kartais formuojama prastai. Vis dėlto pastaruosiu metu pradėtos svarbios politikos reformos iniciatyvos ir tikimasi, kad jos suteiks reikšmingą akstiną šaliai gerinti inovacijų diegimo rezultatus⁽³⁸⁾ ⁽³⁹⁾. Be to, Vyriausybė paprašė, kad rengiant Lietuvos viešosios mokslo bazės ir verslo bendradarbiavimo politiką ir pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas, orientuotą į inovacijas, būtų naudojama Europos Komisijos programos „Horizontas 2020“ politikos rėmimo priemonė⁽⁴⁰⁾. Šią politikos paramos veiklą numatoma pradėti 2017 m. pradžioje.

3.5.2. TRANSPORTAS

„Rail Baltica“ europinės geležinkelio vėžės infrastruktūros projektas yra didelės strateginės svarbos projektas tiek Europai, tiek Baltijos šalims. Pagal projektą numatoma nauja visiškai sąveiki elektrifikuota 1435 mm pločio greitojo geležinkelio linija nuo Varšuvos per Elką, Kauną ir Rygą iki Talino. Projektą užbaigti Baltijos šalyse, kaip susitarta su visomis šalimis partnerėmis, numatyta 2025 m. Kartu atnaujinus liniją nuo Varšuvos iki Lenkijos ir Lietuvos sienos, labai sutrumpės tiek krovinių, tiek keleivių kelionės laikas nuo Talino iki Varšuvos, linija taip pat bus sujungta su likusiu Europos geležinkelių tinklu Lenkijoje ir toliau į vakarus. Be to, tikimasi, kad projektu bus skatinamas Baltijos regiono ekonomikos augimas, jis bus naudingas aplinkai, nes, kaip tikimasi, nuo krovinių ir keleivių vežimo keliais bus pereita prie vežimo geležinkeliais, ir jis pranašesnis už esamą sistemą, kurioje gali būti naudojami tik dyzeliniai traukos riedmenys.

Projekto „Rail Baltica“ sėkmė visų pirma priklauso nuo jame dalyvaujančių valstybių narių įsipareigojimo jį įgyvendinti ir nuo jų bendradarbiavimo veiksmingumo. Iki šiol Lietuvos požiūris į projekto „Rail Baltica“

⁽³⁵⁾ Mažiau nei 3 mln. gyventojų turinčioje Lietuvoje yra 22 universitetai ir 23 kolegijos.

⁽³⁶⁾ Susijungė tik du universitetai – dabar abu jie sudaro Lietuvos sveikatos mokslų universitetą.

⁽³⁷⁾ Tūkstančiui 25–34 m. asmenų tenka 1,11 naujo doktorantūros absolvento (2014 m.), 22-a vieta. ES vidurkis – 1,97.

⁽³⁸⁾ 2016 m. Prezidentūros kanceliarija parengė, o Seimas patvirtino Mokslo ir inovacijų politikos kaitos gaires.

⁽³⁹⁾ Sukurta Sumanios specializacijos koordinavimo grupė, kaip suinteresuotųjų šalių dalyvavimo įgyvendinant politikos priemones platforma. Ji tęs veiklą 2017–2020 m. ir tai galėtų pagerinti mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos koordinavimą.

⁽⁴⁰⁾ <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/policy-support-facility>.

įgyvendinimą buvo nevienodas. Nors šalis parodė esanti labai suinteresuota nutiesti jungtį su Lenkija, ji išreiškė palyginti mažesnę įsipareigojimą tiesti liniją nuo Kauno iki Latvijos sienos. Vis dėlto Lietuvos pozicija pastaruoju metu pasikeitė: 2016 m. gruodžio mėn. suformuotos naujosios Vyriausybės požiūris į projektą „Rail Baltica“ labiau subalansuotas ir perspektyvinis.

Žvelgiant į ateitį, svarbu, kad optimalaus sprendimo, kuriuo užtikrinama, kad geležinkelio linija nuo Lenkijos ir Lietuvos sienos iki Kauno atitiktų projekto greičio ir sąveikumo standartus, būtų ieškoma skaidriai ir objektyviai, visoms šalims dirbant konstruktyviai, ir kad geležinkelio pylimo link Latvijos sienos statybos darbai nevėluotų.

2016 m. spalio mėn. buvo susitarta dėl projekto viešųjų pirkimų tvarkos: tiksliau apibrėžtas bendrosios įmonės „RB Rail AS“ vaidmuo ir sudarytos sąlygos sėkmingai derėtis dėl dotacijos susitarimo ir jį pasirašyti. Be to, 2017 m. sausio mėn. pasiektas itin svarbus etapas – Baltijos šalių ministrai pirmininkai pasirašė tarpvyriausybinių susitarimą, kuriuo pabrėžiamas šalių įsipareigojimas laiku įgyvendinti projektą. Kad susitarimas įsigaliotų, jį turi ratifikuoti Baltijos šalių parlamentai.

Lietuvos geležinkelių tinklas tebėra vienas iš mažiausiai elektrifikuotų geležinkelių tinklų ES. 2010–2014 m. pažangos neužfiksuota: elektrifikuota yra tik 6,9 % geležinkelių bėgių (Europos Komisija, 2016g). Tikimasi, kad naudojant įvairias finansines ir finansavimo priemones per kelerius ateinančius metus bus padaryta didelė pažanga.

Nors oficialiai Lietuvos geležinkelių rinka yra atvira konkurencijai, ji tebėra nekonkurencinga. Nuo tada, kai krovinio ir keleivinio geležinkelių transporto rinkos buvo atvertos konkurencijai, į jas neatėjo naujų rinkos dalyvių. Be to, Komisija tiria galimą geležinkelių rinkos senbuvės, įmonės „Lietuvos geležinkeliai“, piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi rinkoje ir 2015 m. jai išsiuntė prieštaravimų pareiškimą (Europos Komisija, 2015b).

Žūčių kelyje skaičius Lietuvoje tebėra vienas didžiausių ES. 2015 m. 1 mln. gyventojų teko 83 žūtys, o ES vidurkis buvo 51,5 (Europos Komisija,

2016h). Kelių saugą galima padidinti labiau: gerinti kelių naudotojų elgesį, plėtoti saugesnę infrastruktūrą ir pradėti naudoti saugesnes transporto priemones.

3.5.3. ENERGETIKA

Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse neseniai pabaigus kelis energetikos infrastruktūros projektus, labai padidintas dujų ir elektros energijos tiekimo saugumas. Pradėjus eksploatuoti suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalą Klaipėdoje ir nutiesus dujotiekį Klaipėda–Kuršėnai, Lietuva ir kitos dvi Baltijos šalys dabar turi prieigą prie dviejų nepriklausomų dujų tiekimo šaltinių.

Lietuva taip pat tęsia jos teritorijoje esančio dujotiekio jungties su Lenkija (GIPL) atkarpos darbus; dujotiekiu Baltijos šalių dujų perdavimo sistemos pirmą kartą bus sujungtos su kontinentinės Europos dujų tinklu.

Lietuva ir kitos dvi Baltijos šalys iš esmės pakėlė savo elektros tinklų sujungimo⁽⁴¹⁾ su likusiais Europos tinklais lygį. Bendras jungčių pajėgumas, kaip viso elektros energijos pajėgumo procentinė dalis, 2014 m. pradžioje padidėjo nuo 4 % iki maždaug 22 % šiuo metu ir viršijo 10 % tikslą. Tai buvo įmanoma pasiekti perdavus eksploatuoti elektros energijos jungtis su Suomija per abi jungtis „Estlink“, su Lenkija per jungtį „LitPol Link“ ir su Švedija per jungtį „NordBalt“⁽⁴²⁾.

Energetikos infrastruktūros projektai taip pat turi teigiamą poveikį didmeninėms elektros energijos ir dujų kainoms Baltijos šalyse, kurios dėl energijos rinkos izoliacijos būdavo vienos didžiausių ES. Dabar jos yra daug artimesnės kainoms Vakarų Europos šalyse.

Pirmiau minėtos energetikos infrastruktūros statybą finansiškai rėmė Sąjunga pagal įvairias programas, įskaitant Europos tinklų priemonę, Europos energetikos programą ekonomikai gaivinti ir „senąją“ TEN-E programą. 2006–2016 m.

⁽⁴¹⁾ Elektros energijos jungčių (elektros linijų) pajėgumas, padalytas iš visos įrengtosios galios.

⁽⁴²⁾ Bendras tarpvalstybinis pajėgumas yra 2200 MW.

Lietuvai pagal šias programas iš viso suteikta maždaug 190 mln. EUR dydžio parama.

Vienas iš pagrindinių Lietuvos (ir Latvijos bei Estijos) tikslų – savo elektros energijos sistemų sinchronizavimas su Europos tinklu. Dėl istorinių priežasčių Baltijos valstybės šiandien veikia sinchroniniu režimu su IPS / UPS ir sudaro vadinamąjį žiedą BRELL (Baltarusija–Rusija–Estija–Latvija–Lietuva). Trys Baltijos valstybės siekia iki 2025 m. savo tinklus sinchronizuoti su Europos tinklu. Pagrindinis darbas atliekamas įgyvendinant Baltijos energijos rinkos jungčių planą (BEMIP).

2015 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis pasiekė 24,3 %, palyginti su 23,4 % 2014 m., taigi viršijo Lietuvos tikslą pagal strategiją „Europa 2020“. Svarbiausias veiksnys buvo šildymo sektorius, kuriame atsinaujinančiųjų išteklių dalis pasiekė 41,6 %, t. y. gerokai daugiau nei planuojama trajektorija ir 2020 m. tikslas. Svarbiausias atsinaujinančiųjų išteklių energijos šaltinis Lietuvoje – biomasė ir atliekos (92 % 2015 m.). Vėjo energijos dalis sudaro 5,5 %. Su šia sėkme susiję ir tai, kad Lietuva buvo įvardyta kaip viena iš atsinaujinančiųjų išteklių energijos eksportuotojų pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje numatytą bendradarbiavimo susitarimą. Tačiau transporto sektoriuje atsinaujinančiųjų išteklių energija sudaro tik 4,3 % 2015 m., todėl dar reikia nemažai nuveikti siekiant 10 % tikslo pagal strategiją „Europa 2020“.

2015 m. Lietuvos galutinės energijos suvartojimas sumažėjo 2 % daugiausia dėl 11 % padidėjusio galutinės energijos suvartojimo transporto sektoriuje. Todėl Lietuva turi dėti daugiau pastangų dar labiau sumažinti savo galutinės energijos suvartojimą, kad pasiektų savo orientacinį galutinės energijos suvartojimo 2020 m. tikslą (4,3 Mtne), ir neleisti, kad dabartinis pirminės energijos suvartojimas viršytų jos 2020 m. pirminės energijos tikslą (6,5 Mtne).

Pagal naujausias nacionalines projekcijas tikimasi, kad Lietuva savo išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio tikslą⁽⁴³⁾ viršys 18 proc.

⁽⁴³⁾ Siekdama savo tikslo pagal strategiją „Europa 2020“ Lietuva sutiko išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio nepadidinti daugiau nei 15 % 2020 m., palyginti su 2005 m.

punktų. Iš tiesų, šalis tikisi, kad 2020 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų bus išmetama 3 % mažiau nei 2005 m.

3.5.4. APLINKOSAUGOS MOKESČIAI

Iš taršos ir išteklių apmokestinimo gaunama labai nedaug pajamų, o tokio apmokestinimo nauda visuomenei ir aplinkai yra nedidelė. Didžiausia dalis pajamų iš apmokestinimo, susijusio su aplinkosauga, gaunama per energijos mokesčius. Pajamos iš taršos ir išteklių mokesčių, taip pat transporto mokesčių, išskyrus kuro mokesčius, sudaro tik maždaug 3 % visų pajamų iš aplinkosaugos mokesčių. Lietuvos transporto mokesčiai ne tik yra vieni mažiausių ES, jais taip pat neatsižvelgiama į transporto priemonių aplinkosauginį veiksmingumą (Europos Komisija, 2014a; Europos Komisija, 2014b). Todėl naujai Lietuvoje registruotų automobilių išmetamų teršalų kiekis gerokai viršija ES vidurkį⁽⁴⁴⁾ (Europos Komisija, 2014c; Europos aplinkos agentūra, 2014). Bendras netiesioginis energijos mokesčių tarifas yra vienas mažiausių 28 ES valstybėse narėse (Eurostatas, 2014).

3.5.5. ATLIEKŲ TVARKYMAS

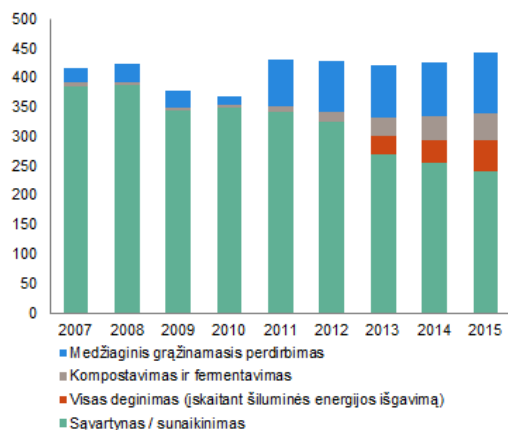
Vis dar aktualus uždavinys Lietuvai – efektyvus atliekų tvarkymas ir su ES direktyvomis dėl atliekų susijusių įsipareigojimų vykdymas. 2015 m. vienam gyventojui per metus teko 448 kg komunalinių atliekų – tai yra kiek mažiau nei ES vidurkis ir 16 % daugiau nei prieš dešimtmetį. Nors Lietuva sąvartynuose šalina daug mažiau atliekų nei prieš šešerius metus⁽⁴⁵⁾, ji vis dar labai viršija 26 % ES vidurkį ir šalinimas sąvartynuose tebėra pagrindinė atliekų tvarkymo priemonė Lietuvoje. Tuo pačiu metu perdirbimas nuo 2009 m. padidėjo tik šiek tiek ir labai atsilieka nuo Lietuvos tikslo pagal strategiją „Europa 2020“⁽⁴⁶⁾. 2016 m. Lietuva įvedė užstatą už plastikinius butelius ir skardines sistemą. Tikimasi, kad tai tam tikru mastu padidins perdirbimo dalį.

⁽⁴⁴⁾ Vidutinis lengvųjų automobilių amžius Lietuvoje yra maždaug 15 metų, o ES jis svyruoja nuo 7 iki 8 metų. Nauji lengvieji automobiliai vidutiniškai išmeta 135,82 g CO₂/km, palyginti su 123,40 g CO₂/km ES vidurkiu.

⁽⁴⁵⁾ Tais metais į sąvartynus buvo pašalinta 91 % visų atliekų, o 2015 m. – 54 % atliekų.

⁽⁴⁶⁾ Perdirbama turėtų būti 50 % visų atliekų.

3.5.2 diagrama. Atliekų tvarkymas pagal šalinimo rūšį



Šaltinis – Europos Komisija.

Be to, Lietuva planuoja pastatyti dvi naujas kogeneracines jėgaines Vilniuje ir Kaune, kurių bendras atliekų deginimo pajėgumas siektų 360 000 tonų per metus. Vis dėlto pastačius antrąją jėgainę veikiausiai susidarytų perteklinis atliekų deginimo pajėgumas. Perteklinis deginimo pajėgumas veikiausiai dar labiau trukdytų Lietuvai siekti savo 50 % perdirbimo tikslo.

2016 m. įvestas sąvartynų mokestis. Nors pradinis mokestis nedidelis, iki 2020 m. jis smarkiai padidės⁽⁴⁷⁾. Sąvartynų mokestis galėtų paskatinti efektyviau naudoti išteklius tvarkant atliekas ir atliekas šalinti ne sąvartynuose.

⁽⁴⁷⁾ Nuo 3 EUR už toną iki 27,51 EUR už toną nepavojingų atliekų ir nuo 47,79 EUR už toną iki 70,96 EUR už toną pavojingų atliekų.

3.6. VIEŠASIS ADMINISTRAVIMAS

3.6.1. VIEŠŲJŲ INVESTICIJŲ PLANAVIMAS

Lietuva galėtų padidinti našumo augimą geriau planuodama ir koordinuodama viešąsias investicijas. Valstybės investicijų programa, kuri yra pagrindinė viešųjų investicijų planavimo priemonė, turi didelių trūkumų ir faktiškai ją nepasiekta tikslo – centralizuotai planuoti šalies viešųjų investicijų strategiją (Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė, 2016). Atliekant auditą nustatyta, kad programa buvo planuojama fragmentiškai, nekoordinuojant, kad projektų atrankos procedūros buvo dažnai formalios ir kad nebuvo stebimas įgyvendinimas ir neatliktas *ex post* poveikio vertinimas. Nustatyta, kad apskritai viešųjų investicijų planavimo ir šalies strateginių tikslų ryšys silpnas.

3.6.2. VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO EFEKTYVUMAS

Lietuva dar labiau pagerino internetu teikiamas viešąsias paslaugas. Įmonių ir piliečių, besinaudojančių elektroninės valdžios paslaugomis, dalis (43 %) toliau smarkiai viršija ES vidurkį (34 %). Lietuva dar labiau padidino internetinių paslaugų prieinamumą bei pažangumą ir, palyginti su keleriais ankstesniais metais, darė nuolatinę pažangą didindama naudojimąsi e. valdžios paslaugomis. Šį padėties pagerėjimą rodo naujausia ES apklausa apie e. valdžios paslaugas: pagal ES vidurkį viršijantį augimą ir absoliutųjį balą Lietuva pateko tarp pažangiausių ES valstybių narių (Europos Komisija, 2016i). Tačiau šalis atsilieka pagal atvirųjų duomenų plėtojimą (Europos Komisija, 2017b).

3.6.3. VIEŠIEJI PIRKIMAI

Tebėra svarbu didinti viešųjų pirkimų efektyvumą. 2016 m. 17 % ES oficialiajame leidinyje paskelbtų viešųjų pirkimų procedūrų buvo tik vienas konkurso dalyvis. 5 % iš jų kvietimas teikti pasiūlymus nepateiktas (Europos Komisija, 2016i). Norint pagerinti viešųjų pirkimų rinkos efektyvumą ir viešųjų investicijų kokybę, gali tekti labiau sustiprinti viešųjų pirkimų organizatorius ir didinti viso proceso skaidrumą.

Viešųjų pirkimų, ypač vykdomų savivaldybių lygmeniu, skaidrumas nepakankamas. Atliekant

2015 m. tyrimą įmonių vadovų, teigusių, kad viešojo konkurso arba viešųjų pirkimų sutarties jie nelaimėjo dėl korupcijos, buvo 39 %, palyginti su 34 % ES vidurkiu (Europos Sąjungos atvirųjų duomenų portalas, 2015). Siekdama mažinti korupcijos riziką ir interesų konfliktų galimybę nedidelės vertės viešuosiuose pirkimuose Vyriausybė įpareigojo perkančiąsias organizacijas internete skelbti informaciją apie paskelbtus konkursus, konkursą laimėjusius dalyvius ir skirtas sutartis. Be to, silpna informatorių apsauga atgraso nuo informavimo apie galimus pažeidimus viešajame ir privačiajame sektoriuose. Atliekant 2015 m. tyrimą nustatyta, kad iš 41 didžiausios Lietuvoje veikiančios įmonės tik trys yra viešai pareiškę, kad apie įtariamus korupcijos atvejus pranešę darbuotojai nepatirs neigiamų pasekmių (TI Lietuvos skyrius, 2015a).

Lietuva vėluoja į nacionalinę teisę perkelti tris naujas viešųjų pirkimų direktyvas. Šiomis direktyvomis turėtų būti palengvintas ir supaprastintas sudėtingų viešųjų konkursų reikalavimų taikymas ir bus užtikrintas stabilumas viešųjų pirkimų teisinėje sistemoje. Jomis taip pat siekiama, kad viešųjų pirkimų sistemos taptų visiškai skaitmeninės.

3.6.4. KOVA SU KORUPCIJA

Daugėja teismus pasiekiančių kyšininkavimo bylų. 2013–2014 m. dar labiau išaugo oficialus kyšininkavimo tyrimų (nuo 1053 iki 1237), su kyšininkavimu susijusių asmenų (nuo 880 iki 1032) ir galutinių nuosprendžių (nuo 776 iki 907) skaičius (Europos Komisija, 2016j). Tačiau nuostatos dėl kovos su smulkia ir aukšto lygio korupcija praktiškai taikomos ne visada. Turtą ir interesus deklaravo daugiau išrinktų vietos lygmens pareigūnų, tačiau pajėgumai deklaracijas stebėti, analizuoti ir dėl jų imtis tolesnių veiksmų tebėra riboti. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija yra atsakinga už lobistinės veiklos priežiūrą, tačiau 2015 m. tyrime nustatyta, kad didelė dalis faktiškai vykdomos lobistinės veiklos nepatenka į reglamentavimo aprėptį (TI Lietuvos skyrius, 2015b). Lobistų registre tėra registruoti 36 aktyvūs lobistai. Dar neužtaisyta teisės aktų spraga, kai 2014 m. kovo mėn. Aukščiausiasis Teismas priėmė nutartį, kad kyšininkavimas privačiajame sektoriuje nebegali būti

kriminalizuojamas remiantis valstybės
pareigūnams skirtomis nuostatomis.

A PRIEDAS

Apžvalginė lentelė

Įsipareigojimai

Vertinimo santrauka

2016 m. šaliai skirtos rekomendacijos	
1 rekomendacija. Sumažinti mokesčių naštą mažas pajamas gaunantiems asmenims, mokesčių naštą perkeliant kitiems šaltiniams, kurių apmokestinimas mažiau kenkia augimui, ir gerinti mokesčių prievolių vykdymą, visų pirma PVM srityje.	Lietuva padarė tam tikrą pažangą įgyvendindama 1 rekomendaciją (atliekant šį bendrą 1 rekomendacijos įgyvendinimo vertinimą nėra vertinamas Stabilumo ir augimo pakto reikalavimų laikymasis):
Sumažinti mokesčių naštą mažas pajamas gaunantiems asmenims...	- Padaryta didelė pažanga mažinant mokesčių naštą mažą darbo užmokestį gaunantiems asmenims. Lietuva labai padidino neapmokestinamąjį pajamų dydį mažą darbo užmokestį gaunantiems asmenims. - Lietuva nuo 2017 m. labai padidino neapmokestinamąjį pajamų dydį ir išmokas už išlaikomus vaikus. - Todėl mokesčių pleištas mažas pajamas gaunantiems asmenims sumažintas iki 2,5 proc. punkto namų ūkiams, kuriuose nėra vaikų, ir iki 3,5 proc. punkto namų ūkiams, kuriuose yra vaikų. - Tačiau šiomis mokesčių priemonėmis mokesčių pleištas daugiau nesumažinamas tam tikriems pažeidžiamiausiems namų ūkiams, pvz., vienišiams darbuotojams, turintiems du ar daugiau vaikų.
...mokesčių naštą perkeliant kitiems šaltiniams, kurių apmokestinimas mažiau kenkia augimui,...	- Mokesčių naštą perkeliant kitiems šaltiniams padaryta tam tikra pažanga. Priemonėmis, skirtomis pajamų praradimui dėl darbo jėgai tenkančios mokesčių naštos sumažinimo kompensuoti, padengiama tik apie pusę tų prarastų pajamų. - Tačiau naujų apmokestinimo šaltinių įvairovė yra nedidelė, kadangi didžioji dauguma papildomų pajamų gaunama iš padidintų cigarečių ir alkoholio akcizų.
...ir gerinti mokesčių prievolių vykdymą, visų pirma PVM srityje.	- Gerinant mokesčių prievolių vykdymą padaryta tam tikra pažanga. Lietuva priėmė keletą priemonių, kuriomis tikimasi iš esmės pagerinti analitinius ir mokesčių surinkimo gebėjimus. Vis dėlto faktinis šių pastangų poveikis mokesčių surinkimui kol kas dar nepasireiškė. 2016 m. Lietuva pradėjo taikyti

	elektroninių sąskaitų faktūrų ir elektroninių važtaraščių sistemas.
2 rekomendacija. Daugiau investuoti į žmogiškąjį kapitalą ir spręsti kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemas didinant švietimo sistemos atitiktį darbo rinkos poreikiams, gerinant mokymo ir suaugusiųjų mokymosi kokybę. Stiprinti aktyvios darbo rinkos politikos aprėptį ir veiksmingumą. Didinti socialinio dialogo mechanizmų vaidmenį. Gerinti sveikatos priežiūros sistemos rezultatus gerinant ambulatorinę priežiūrą, ligų prevenciją ir sveikatos ugdymą. Padidinti nedarbo išmokų ir socialinės paramos aprėptį ir adekvatumą.	Igyvendindama 2 rekomendaciją Lietuva padarė tam tikrą pažangą:
Daugiau investuoti į žmogiškąjį kapitalą ir spręsti kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemas didinant švietimo sistemos atitiktį darbo rinkos poreikiams, gerinant mokymo ir suaugusiųjų mokymosi kokybę.	- Didinant investicijas į žmogiškąjį kapitalą padaryta nedidelė pažanga. Apskritai Lietuva priėmė priemonių, kuriomis iš dalies įgyvendinama ši rekomendacija, tačiau dar reikia nemažai nuveikti, kad ji būtų visiškai įgyvendinta. - Lietuva toliau įgyvendina profesinio rengimo ir mokymo patrauklumo didinimo priemones ir jau žengė žingsnius, kad padidintų mokymosi darbo vietoje galimybes. - Vis dėlto pažanga gerinant mokymo kokybę, ypač mokytojų darbo sąlygas ir kvalifikacijos tobulinimą, yra nedidelė. - Be to, suaugusiųjų mokymasis vis dar nėra populiarus.
Stiprinti aktyvios darbo rinkos politikos aprėptį ir veiksmingumą.	- Stiprinant aktyvios darbo rinkos politikos aprėptį ir veiksmingumą padaryta tam tikra pažanga. Apskritai Lietuva priėmė priemonių, kuriomis iš dalies įgyvendinama ši rekomendacija, tačiau dar reikia nemažai nuveikti, kad ji būtų visiškai įgyvendinta. - Lietuvos valstybinė užimtumo tarnyba įgyvendino konkrečius aktyvumo didinimo projektus, skirtus žemos kvalifikacijos darbuotojams, ilgalaikiams bedarbiams, vyresnio amžiaus ir neįgaliems asmenims. - Lietuva priėmė naują Užimtumo įstatymą, kuris turėtų įsigalioti 2017 m. liepos mėn.

• Didinti socialinio dialogo mechanizmų vaidmenį.	• Didinant socialinio dialogo mechanizmų vaidmenį padaryta tam tikra pažanga. • Lietuva priėmė teisės aktų rinkinį dėl naujojo socialinio modelio, be kita ko, naują darbo kodeksą. Jame numatytos naujos nuostatos dėl kolektyvinių derybų, kolektyvinių darbuotojų interesų gynimo veiksmų, taip pat dėl dalyvavimo Trišalėje taryboje, tačiau jo įgyvendinimas atidėtas iki 2017 m. liepos 1 d. • Socialinės apsaugos ir darbo ministerija patvirtino Socialinio dialogo Lietuvoje stiprinimo 2016–2020 metų veiksmų planą. Juo bus remiamas darbdavių ir darbuotojų atstovų socialinio dialogo (nacionaliniu ir vietos lygmenimis) skatinimas, jame taip pat numatyta kitų priemonių, be kita ko, socialinių partnerių gebėjimų ugdymas, siekiant plėtoti socialinį dialogą. Vis dėlto kai kurie socialiniai partneriai nurodė, kad jie nebuvo visapusiškai įtraukti rengiant veiksmų planą, todėl jis gali neatspindėti jų realių poreikių.
• Gerinti sveikatos priežiūros sistemos rezultatus gerinant ambulatorinę priežiūrą, ligų prevenciją ir sveikatos ugdymą.	• Gerinant sveikatos priežiūros sistemos rezultatus padaryta tam tikra pažanga. • Lietuva pasistūmėjo įgyvendindama ketvirtąjį sveikatos priežiūros sistemos reformos etapą, visų pirma, optimizuodama stacionarinę gydymo įstaigose pacientams teikiamas paslaugas pereinant prie ambulatorinių paslaugų. • 2016 m. sudarytas Valstybinis visuomenės sveikatos stiprinimo fondas, finansuojamas iš alkoholiui taikomų akcizų gautomis lėšomis, remia tam tikrus projektus; įgyvendinami ir kiti maži projektai. • Kitos priemonės, kuriomis galėtų būti pagerinti sveikatos priežiūros sistemos rezultatai, kaip antai Sveikatos netolygumų mažinimo Lietuvoje 2014–2023 metų veiksmų planas, dar turi būti pradėtos faktiškai įgyvendinti. • Dėl korupcijos sveikatos priežiūros sistemoje valdžios institucijos turi

	konkrečių planų, kurie atrodo tinkami, tačiau, kaip ir visose kitose srityse, viską lems jų sėkmingas įgyvendinimas.
• Padidinti nedarbo išmokų ir socialinės paramos aprėptį ir adekvatumą.	• Didinant nedarbo išmokų aprėptį ir adekvatumą padaryta tam tikra pažanga. Socialinės paramos adekvatumo srityje pažangos nepadaryta, tačiau šiek tiek pasistūmėta didinant jos aprėptį. • Lietuva priėmė priemones, kuriomis įgyvendinama ši rekomendacija, tačiau dar reikia nemažai nuveikti, kad ji būtų visiškai įgyvendinta, kadangi įgyvendintos tik kelios iš priimtų priemonių ir jų poveikis dar neįvertinamas. • Lietuva priėmė naują darbo kodeksą ir socialinį modelį, tačiau jų įgyvendinimas atidėtas iki 2017 m. liepos 1 d. Pradinė analizė rodo, kad, nors nedarbo socialinio draudimo išmokų aprėptis gali padidėti, jų adekvatumas galėtų padidėti tik labai nedaug. Praktinis naujųjų teisės aktų poveikis kol kas neaiškus. • Teisės aktų pakeitimais iš tiesų padidinama socialinės paramos išmokų aprėptis, o kai kurioms gavėjų grupėms gali šiek tiek padidėti ir jų adekvatumas. Tačiau bendras socialinės paramos išmokų adekvatumas vis dar mažas ir nuo 2008 m. nepadaryta didelių pakeitimų.
3 rekomendacija. Imtis priemonių našumui padidinti ir gerinti naujų technologijų diegimą ir įsisavinimą visuose ekonomikos sektoriuose. Gerinti inovacijų politikos koordinavimą ir skatinti privačias investicijas, <i>inter alia</i>, plėtojant alternatyvius finansavimo šaltinius.	Įgyvendindama 3 rekomendaciją Lietuva padarė nedidelę pažangą .
• Imtis priemonių našumui padidinti ir gerinti naujų technologijų diegimą ir įsisavinimą visuose ekonomikos sektoriuose.	• Didinant našumą padaryta nedidelė pažanga. • Nors tikimasi, kad kelerius ateinančius metus šis procesas bus remiamas įgyvendinant Europos struktūrinių ir investicijų fondų paramą ir Lietuvos sumanios specializacijos priemones, papildomų priemonių šiam uždaviniui spręsti nepriimta.

Gerinti inovacijų politikos koordinavimą...	- Gerinant inovacijų politikos koordinavimą padaryta nedidelė pažanga. - Lietuvos mokslo ir inovacijų politikos kaitos gairėse Prezidentūros kanceliarija paragino imtis reformų; gaires priėmė Seimas ir tikimasi, kad 2017 m. prasidės reformų procesas.
....ir skatinti privačias investicijas, <i>inter alia</i>, plėtojant alternatyvius finansavimo šaltinius.	- Plėtojant alternatyvius finansavimo šaltinius padaryta tam tikra pažanga. - Lietuva padėjo sukurti ir finansuoti nemažai rizikos kapitalo ir parengiamojo etapo kapitalo fondų. Vyriausybė taip pat neseniai priėmė sutelktinio finansavimo įstatymą.
Strategija „Europa 2020“ (nacionaliniai tikslai ir pažanga)	
Užimtumo lygis: 72,8 %	2016 m. užimtumo lygis pasiekė 75,1 %.
MTTP: 1,9 % BVP, pusė – privačiam sektoriuje.	2015 m. Lietuvos investicijos į MTTP buvo 1,04 % BVP, palyginti su 0,78 % BVP 2010 m. Padėtis gerėja, tačiau nepanašu, kad iki 2020 m. bus pasiektas tikslinis lygis, visų pirma dėl mažo privačių investicijų dydžio.
Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio tikslas: +15 %, palyginti su 2005 m. išmetamų dujų kiekiu, į nacionalinį tikslą neįtraukti apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS) kiekiai.	Strategijos „Europa 2020“ tikslas: 15 % Numatoma, kad Lietuva savo tikslą įvykdys, viršydama jį 18 proc. punktų: –3 % 2020 m., palyginti su 2005 m. Tai matyti iš Komisijai pateiktų naujausių nacionalinių projekcijų, atsižvelgus į dabartines priemones. Sektorių, kuriems netaikoma ATLPS, 2014 m. tikslas: -1 %. Sektorių, kuriems netaikoma apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis 2005–2015 m. sumažėjo 10 %. Taigi Lietuva savo 2015 m. tikslą pasiekė.
Atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslas: 23 % Atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis transporto sektoriuje: 10 %	2014 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis sudarė 23,9 %, taigi Lietuva jau viršija savo tikslą – 23 % 2020 m. Be to, Lietuva svarstė galimybę derėtis su kitomis valstybėmis narėmis dėl pasidalijimo

	perviršine atsinaujinančiųjų išteklių energija (iki 2020 m.) pagal bendradarbiavimo atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje mechanizmus. Komisija tvirtai remia šią iniciatyvą ir tikisi, kad ją įgyvendinant 2015–2016 m. bus pasirašyti atitinkami bendradarbiavimo susitarimai.
Energijos vartojimo efektyvumas: 17 % sumažėjęs galutinės energijos suvartojimas, palyginti su 2009 m. lygiu (sumažinimas 740 ktne). Tai reiškia, kad 2020 m. lygis – 6,49 Mtne pirminės energijos suvartojimo ir 4,28 Mtne galutinės energijos suvartojimo – bus pasiektas.	Lyginant pirminės energijos suvartojimo tendencijas ir BVP pokyčius per paskutinius dešimtmečius, matyti, kad Lietuvoje šie rodikliai nebėra stipriai susiję. Tačiau, atsižvelgiant į galutinės energijos suvartojimo padidėjimą 2014 m., Lietuvai reikės padidinti pastangas dar labiau mažinti galutinės energijos suvartojimą, kad būtų pasiekti 2020 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslai.
Mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimo tikslas: <9 %	18–24 m. mokyklos nebaigiančių asmenų rodikliai 2015 m. dar labiau sumažėjo – iki 5,5 %. Lietuva sėkmingai neviršija savo 9 % nacionalinio tikslo. Šis rodiklis taip pat kur kas mažesnis už 11 % ES vidurkį.
Tretinį išsilavinimą įgijusių asmenų dalies tikslas: 48,7 %	Tretinį išsilavinimą įgijusių 30–34 m. asmenų skaičius yra didžiausias ES: 2015 m. jis pasiekė 57,6 %. Šis rodiklis viršija nacionalinį tikslą ir yra vienas didžiausių ES.
Gyventojų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, skaičiaus tikslas: 814 000	Lietuva savo nacionalinį tikslą pasiekė: 2015 m. skurdas arba socialinė atskirtis grėsė 857 000 gyventojų (29,3 % visų gyventojų). Palyginti su 2014 m., asmenų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, skaičius ir dalis padidėjo.

B PRIEDAS

MDP rezultatų suvestinė

B.1 lentelė. Makroekonominio disbalanso rodiklių suvestinė

			Ribos	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Išorės disbalansas ir konkurencingumas	Einamosios sąskaitos balansas (% BVP)	3 metų vidurkis	-4 %/6 %	-3,9	-0,7	-1,8	-1,2	1,3	0,9
	Grynoji tarptautinių investicijų pozicija (% BVP)		-35 %	-55,9	-52,5	-53,4	-47,0	-45,8	-44,7
	Realusis efektyvusis valiutos kursas – 42 prekybos partneriai, SVKI defliatorius	3 metų pokytis %	±5% ir ±11%	7,2	1,7	-6,7	-0,6	1,5	4,0
	Eksporto rinkos dalis – pasaulio eksporto dalis %	5 metų pokytis %	-6 %	19,4	30,1	33,3	20,2	34,4	15,5
	Nominaliųjų vienetui tenkančių darbo sąnaudų indeksas (2010=100)	3 metų pokytis %	9 % ir 12 %	0,3	-7,8	-4,2	6,2	8,8	11,6
Vidaus disbalansas	Defliuotos būsto kainos (metinis pokytis %)		6 %	-8,6	2,4	-3,2	0,2	6,3	4,6
	Privačiojo sektoriaus kredito srautas (% BVP), konsoliduoti duomenys		14 %	-5,9	-2,2	0,3	-1,2	0,2	2,2
	Privačiojo sektoriaus skola (% BVP), konsoliduoti duomenys		133 %	74,5	64,7	61,1	56,3	54,0	55,0
	Valdžios sektoriaus skola (% BVP)		60 %	36,2	37,2	39,8	38,7	40,5	42,7
	Nedarbo lygis	3 metų vidurkis	10 %	12,5	15,7	15,5	13,5	12,0	10,5
	Bendri finansų sektoriaus įsipareigojimai (metinis pokytis %)		16,5 %	0,3	2,5	-0,6	-1,3	16,3	6,7
Nauji užimtumo rodikliai	Aktyvumo lygis – visų 15–64 m. gyventojų dalis % (3 metų pokytis procentiniais punktais)		-0,2 %	2,3	3,0	2,2	2,2	2,3	2,3
	Ilgalaikio nedarbo lygis – aktyvių 15–74 m. gyventojų dalis % (3 metų pokytis procentiniais punktais)		0,5 %	6,0	6,7	3,3	-2,3	-3,2	-2,7
	Jaunimo nedarbo lygis – aktyvių 15–24 m. gyventojų dalis % (3 metų pokytis procentiniais punktais)		2 %	27,3	19,3	-2,9	-13,8	-13,3	-10,4

Šaltinis – 2017 m. įspėjimo mechanizmo ataskaita.

Paryškinti skaičiai viršija Europos Komisijos įspėjimo mechanizmo ataskaitoje nustatytą ribą.

Kiek tai susiję su realiuoju efektyviuoju valiutos kursu ir vienetui tenkančiomis darbo sąnaudomis, pirmoji riba taikoma euro zonos valstybėms narėms.

C PRIEDAS

Standartinės lentelės

C.1 lentelė. **Finansų rinkos rodikliai**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Visas bankų sektoriaus turtas (% BVP)	79,0	73,2	68,7	69,7	66,4	69,7
Penkių didžiausių bankų turto dalis (% viso turto)	84,7	83,6	87,1	85,7	86,8	-
Užsienio patronuojamiesiems bankams priklausančių bankų dalis (% viso turto)	73,5	72,0	72,7	73,4	72,2	-
Finansinio patikimumo rodikliai: ¹⁾						
- neveiksnių paskolų (% visų paskolų)	13,4	10,9	8,5	6,5	5,2	4,7
- kapitalo pakankamumo rodiklis (%)	14,2	15,7	17,5	21,3	24,8	19,3
- nuosavo turto grąža (%) ²⁾	15,5	7,8	8,6	7,7	7,5	6,4
Bankų paskolos privačiajam sektoriui (metinis pokytis %)	-1,4	2,2	-1,0	-0,3	5,3	11,1
Būsto paskolos (metinis pokytis %)	0,2	-0,8	0,6	2,2	3,5	7,1
Paskolų ir indėlių santykis	133,2	125,4	115,7	99,3	97,1	102,6
Centrinio banko likvidumas, % įsipareigojimų	1,4	1,9	1,7	0,0	1,9	1,4
Privačiojo sektoriaus skola (% BVP)	64,7	61,1	56,3	54,0	55,0	-
Bendroji išorės skola (% BVP) ¹⁾ - viešojo sektoriaus	32,3	38,2	33,2	37,9	38,1	35,2
- privačiojo sektoriaus	21,2	18,8	19,2	17,4	17,5	17,7
Ilgalaikių palūkanų normų skirtumas, palyginti su <i>Bund</i> (baziniai punktai)*	255,2	333,6	226,2	162,9	88,5	87,6
Vyriausybės vertybiniais popieriais taikomos kredito įsipareigojimų neįvykdymo apskaitinio sandorių vertės (5 metų)*	234,5	203,1	107,5	100,9	76,4	62,8

(1) Naujausi duomenys (2016 m. II ketvirtis).

(2) Ketvirčio vertės neskaičiuojamos pritaikant metų laikotarpį.

* Vertinama baziniais punktais.

Šaltinis – Europos Komisija (ilgalaikės palūkanų normos); Pasaulio bankas (bendroji išorės skola); Eurostatas (privačiojo sektoriaus skola); ECB (visi kiti rodikliai).

C.2 lentelė. Darbo rinka ir socialiniai rodikliai (A)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016 ⁴
Užimtumo lygis (% 20–64 m. gyventojų)	66,9	68,5	69,9	71,8	73,3	75,1
Užimtumo augimas (% pokytis, palyginti su praėjusiais metais)	0,5	1,8	1,3	2,0	1,3	2,2
Moterų užimtumo lygis (% 20–64 m. moterų)	66,6	67,9	68,6	70,6	72,2	74,1
Vyrų užimtumo lygis (% 20–64 m. vyrų)	67,2	69,1	71,2	73,1	74,6	76,2
Vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo lygis (% 55–64 m. gyventojų)	50,2	51,7	53,4	56,2	60,4	64,3
Darbas ne visą darbo dieną (% viso užimtumo, 15–64 m. asmenų)	8,3	8,9	8,4	8,6	7,6	7,6
Darbas pagal terminuotąsias darbo sutartis (% 15–64 m. darbuotojų, dirbančių pagal terminuotąsias darbo sutartis)	2,4	2,3	2,4	2,4	1,8	1,9
Perėjimas nuo laikino prie nuolatinio užimtumo	53,3	16,1	54,9	43,5	:	:
Nedarbo lygis ¹ (% 15–74 m. aktyvių gyventojų)	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	8,1
Ilgalaikio nedarbo lygis ² (% darbo jėgos)	8,0	6,6	5,1	4,8	3,9	3,3
Jaunimo nedarbo lygis (% 15–24 m. aktyvių gyventojų)	32,6	26,7	21,9	19,3	16,3	14,4
Jaunimo NEET ³ lygis (% 15–24 m. gyventojų)	11,8	11,2	11,1	9,9	9,2	:
Anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukę asmenys (% 18–24 m. gyventojų, turinčių bent pagrindinį išsilavinimą ir toliau nesimokančių)	7,4	6,5	6,3	5,9	5,5	:
Tretinį išsilavinimą įgiję asmenys (% 30–34 m. gyventojų, sėkmingai įgijusių tretinį išsilavinimą)	45,7	48,6	51,3	53,3	57,6	:
Oficiali vaikų priežiūra (30 valandų ar daugiau; % visų jaunesnių nei 3 m. vaikų)	8,0	5,0	10,0	17,0	:	:

(1) Bedarbiai yra asmenys, kurie neturi darbo, bet aktyviai jo ieško ir yra pasirengę iškart arba per artimiausias dvi savaites pradėti dirbti.

(2) Ilgalaikiai bedarbiai yra asmenys, kurie darbo neturi bent 12 mėnesių.

(3) Nesimokantys ir nedirbantys asmenys.

(4) 2016 m. pirmų trijų ketvirčių vidurkis. Bendro nedarbo ir jaunimo nedarbo lygio duomenys yra pakoreguoti pagal sezoną.

Šaltinis – Europos Komisija (ES darbo jėgos tyrimas).

C.3 lentelė. Darbo rinka ir socialiniai rodikliai (B)

Socialinės apsaugos išmokų išlaidos (% BVP)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liga ar sveikatos priežiūra	4,7	4,5	4,2	4,1	4,1	:
Invalidumas	1,8	1,6	1,5	1,4	1,4	:
Senatvė ir maitintojo netekimas	7,9	7,1	7,2	6,9	6,7	:
Šeima ir vaikai	2,2	1,7	1,4	1,1	1,1	:
Nedarbas	0,8	0,6	0,4	0,4	0,3	:
Būstas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	:
Socialinė atskirtis (niekur kitur nepriskirta)	0,7	0,8	0,7	0,6	0,4	:
Iš viso	18,1	16,2	15,5	14,4	14,0	:
iš jų materialine padėtimi grindžiamos išmokos	1,0	1,0	0,9	0,7	0,5	:
Socialinės įtraukties rodikliai	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gyventojai, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis ¹ (% visų gyventojų)	34,0	33,1	32,5	30,8	27,3	29,3
Vaikai, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis (% 0–17 m. asmenų)	35,8	34,6	31,9	35,4	28,9	32,7
Skurdo rizikos lygis ² (% visų gyventojų)	20,5	19,2	18,6	20,6	19,1	22,2
Didelį materialinį nepriteklių patiriančių asmenų dalis ³ (% visų gyventojų)	19,9	19,0	19,8	16,0	13,6	13,9
Asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių darbo intensyvumas mažas, dalis ⁴ (% 0–59 m. asmenų)	9,5	12,7	11,4	11,0	8,8	9,2
Dirbančiųjų, patiriančių skurdo riziką, dalis (% dirbančiųjų)	12,6	9,5	7,6	9,1	8,3	9,9
Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis mažinant skurdą	34,5	36,4	34,5	32,0	30,5	22,4
Skurdo ribos, išreikštos nacionaline valiuta palyginamosiomis kainomis ⁵	6817	6448	6964	7313	7420	2303
Bendrosios disponuojamosios pajamos (namų ūkiai; augimas %)	0,9	5,3	3,4	5,5	1,7	1,9
Pajamų paskirstymo nevienodumas (S80 / S20 pajamų kvintilio dalies santykis)	7,3	5,8	5,3	6,1	6,1	7,5
GINI koeficientas prieš mokesčius ir pervedimus	54,6	54,3	51,8	53,5	51,9	:
GINI koeficientas po mokesčių ir pervedimų	37,0	33,0	32,0	34,6	35,0	:

(1) Gyventojai, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis: asmenys, patiriantys skurdo riziką ir (arba) didelių materialinių nepriteklių, ir (arba) gyvenantys namų ūkiuose, kurių darbo intensyvumas nulinis arba labai mažas.

(2) Skurdo rizikos lygis: asmenų, kurių ekvivalentinės disponuojamosios pajamos mažesnės už 60 % šalies ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos, dalis.

(3) Dalis asmenų, kurie patiria bent keturis iš toliau išvardytų nepriteklių: dėl pinigų stokos negali: i) susimokėti būsto nuomos ar komunalinių mokesčių, ii) pakankamai šildyti būstą, iii) padengti netikėtas išlaidas, iv) kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško baltyminio maisto, v) kartą per metus susimokėti už savaitę atostogų ne namuose, vi) turėti automobilį, vii) turėti skalbimo mašiną, viii) turėti spalvotą televizorių arba ix) turėti telefoną.

(4) Asmenys, gyvenantys namų ūkiuose, kurių darbo intensyvumas labai mažas: 0–59 m. amžiaus žmonių, gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose per praėjusius 12 mėnesių suaugusieji (neskaičiuojant išlaikomų vaikų) dirbo mažiau kaip 20 % viso galimo darbo laiko, dalis.

(5) EE, CY, MT, SI ir SK ribos nominaliosiomis kainomis eurais; suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI) – 100 2006 m. (2007 m. apklausa siejama su 2006 m. pajamomis).

Šaltinis – socialinės apsaugos išmokų išlaidų duomenys iš Europos integruotos socialinės apsaugos statistikos sistemos; socialinės įtraukties duomenys iš ES statistikos apie pajamas ir gyvenimo sąlygas.

C.4 lentelė. Produktų rinkų rezultatai ir politikos rodikliai

Veiklos rodikliai	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Darbo našumas (faktinis, vieno dirbančiojo, metinis pokytis %)						
Darbo našumas pramonės sektoriuje	13,04	6,24	-1,11	3,90	6,35	0,50
Darbo našumas statybų sektoriuje	17,19	16,76	-10,15	-0,75	14,34	-7,34
Darbo našumas rinkos paslaugų sektoriuje	3,02	6,78	3,93	3,76	-0,74	1,51
Vienetui tenkančios darbo sąnaudos (visa ekonomika, metinis pokytis %)						
Vienetui tenkančios darbo sąnaudos pramonės sektoriuje	-7,32	-1,94	2,50	0,54	3,66	6,90
Vienetui tenkančios darbo sąnaudos statybų sektoriuje	-0,66	-0,11	11,98	-0,96	-4,92	4,70
Vienetui tenkančios darbo sąnaudos rinkos paslaugų sektoriuje	-5,11	1,27	2,43	3,59	3,61	4,74
Verslo aplinka	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sutarčių vykdymui užtikrinti reikalingas laikas ¹ (dienų skaičius)	300,0	300,0	370,0	370,0	370,0	370,0
Įmonei įsteigti reikalingas laikas ¹ (dienų skaičius)	22,0	22,0	19,5	8,5	5,5	5,5
MVĮ prašymų gauti banko paskolą rezultatai ²	-	0,92	-	1,16	1,27	1,14
Moksliniai tyrimai ir inovacijos	2010	2011	2012	2013	2014	2015
MTTP intensyvumas	0,78	0,90	0,89	0,95	1,03	1,04
Bendros viešosios išlaidos švietimui (% BVP), visų lygių išsilavinimas	5,36	5,17	4,83	4,66	-	-
Mokslo ir technologijų srityje dirbančių gyventojų skaičius (% visų dirbančiųjų)	47	47	47	48	49	50
Gyventojai, įgiję tretinį išsilavinimą ³	27	28	29	30	31	33
Jaunuoliai, įgiję vidurinį išsilavinimą ⁴	87	88	89	90	91	91
Aukštųjų technologijų produktų prekybos balansas (% BVP)	0,23	0,11	0,23	0,06	-0,08	-0,45
Produktų ir paslaugų rinkų konkurencija				2003	2008	2013
EBPO produktų rinkos reguliavimas (PRR) ⁵ , bendras vertinimas				-	-	1,52
EBPO PRR ⁵ , mažmeninė prekyba				-	-	1,11
EBPO PRR ⁵ , profesinės paslaugos				-	-	1,85
EBPO PRR ⁵ , tinklų pramonės šakos ⁶				-	-	2,02

1. Šio rodiklio apskaičiavimo metodikos, įskaitant prielaidas, išsamiai pateiktos <http://www.doingbusiness.org/methodology>.

2. Atsakymo į klausimą Q7B_a vidurkis. „[Banko paskola]: Jei pateikėte prašymą ir bandėte derėtis dėl tokios rūšies finansavimo per paskutinius šešis mėnesius, koks buvo rezultatas?“. Atsakymai buvo užkoduoti taip: nulis, jei gauta viskas, vienas, jei gauta beveik viskas, du, jei gauta nedidelė dalis to, ko prašyta, trys, jei buvo atsakyta ar prašymas atmestas, ir neįrašyta jokia vertė, jei prašymas dar svarstomas arba rezultatas nežinomas.

3. 15–64 m. amžiaus gyventojų, įgijusių tretinį išsilavinimą, procentinė dalis.

4. 20–24 m. amžiaus gyventojų, įgijusių bent jau vidurinį išsilavinimą, procentinė dalis.

5. Indeksas: 0 – nereguliuojama; 6 – labiausiai reguliuojama. EBPO produktų rinkos reguliavimo rodiklių apskaičiavimo metodikos išsamiai pateiktos <http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>.

6. EBPO energetikos, transporto ir ryšių reguliavimo suvestiniai rodikliai.

Šaltinis – „Europos Komisija: Pasaulio banko ataskaita „Doing Business“ (sutarčių vykdymo užtikrinimas ir laikas įmonei įsteigti); EBPO (produktų rinkos reguliavimo rodikliai); SAFE (MVĮ prašymų dėl banko paskolos rezultatai).“

C.5 lentelė. Ekologiškai tvarus augimas

Ekologiškai tvaraus augimo rezultatai		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Makroekonominiai							
Energijos vartojimo intensyvumas	kgne / €	0,24	0,24	0,23	0,21	0,20	0,21
Taršos anglies dvideginio intensyvumas	kg / €	0,91	0,87	0,84	0,76	0,73	-
Išteklių naudojimo intensyvumas (atvirkšt. išteklių našumui)	kg / €	1,73	1,77	1,56	1,83	1,66	1,57
Atliekų susidarymo intensyvumas	kg / €	0,25	-	0,23	-	0,24	-
Energijos prekybos balansas	% BVP	-7,1	-7,6	-7,5	-6,1	-5,8	-
Energijos dalis SVKI	%	13,63	15,35	16,39	16,84	14,25	13,60
Energijos kainų pokyčio ir infliacijos skirtumai	%	6,4	6,9	3,8	-1,8	-4,8	-9,2
Faktinė energijos vieneto kaina	% pridėtinės vertės	28,2	28,7	28,1	28,1	28,7	-
Aplinkosaugos mokesčių santykis su darbo mokesčiais	santykis	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13	-
Aplinkosaugos mokesčių santykis su BVP	santykis	1,8	1,7	1,6	1,6	1,7	-
Sektorių							
Energijos vartojimo intensyvumas pramonės sektoriuje	kgne / €	0,19	0,19	0,19	0,18	0,17	0,16
Apdirbamosios pramonės, išskyrus naftos perdirbimą, faktinė energijos vieneto kaina	% pridėtinės vertės	14,0	14,0	13,3	13,1	13,3	-
Didelio energijos vartojimo intensyvumo pramonės dalis ūkyje	% BVP	-	-	-	-	-	-
Elektros energijos kainos vidutinio dydžio pramoniniams vartotojams	€ / kWh	0,10	0,10	0,11	0,12	0,12	0,10
Dujų kainos vidutinio dydžio pramoniniams vartotojams	€ / kWh	0,03	0,04	0,05	0,04	0,04	0,02
Viešieji MTTP energetikos sektoriuje	% BVP	0,02	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02
Viešieji MTTP aplinkosaugos sektoriuje	% BVP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01
Komunalinių atliekų perdirbimo norma	%	4,9	19,9	23,5	27,8	30,5	33,1
I ATLPS įtrauktų išmetamų ŠESD kiekis*	%	46,1	42,4	41,7	38,8	35,9	36,1
Energijos vartojimo intensyvumas transporto sektoriuje	kgne / €	0,65	0,61	0,59	0,56	0,60	0,64
Taršos anglies dvideginio intensyvumas transporto sektoriuje	kg / €	1,94	1,82	1,71	1,63	1,74	-
Energijos tiekimo saugumas							
Priklausomybė nuo energijos importo	%	81,8	81,7	80,3	78,3	78,0	78,4
Bendras tiekėjų koncentracijos indeksas	HHI	98,9	97,8	99,7	97,5	87,5	-
Energijos rūšių derinio diversifikavimas	HHI	0,30	0,29	0,29	0,27	0,27	-

Visi makrolygio intensyvumo rodikliai nurodyti kaip fizinio dydžio ir BVP santykis (2005 m. kainomis).

Energijos vartojimo intensyvumas: bendrojo vidaus energijos suvartojimo (kgne) ir BVP (EUR) santykis.

Taršos anglies dvideginio intensyvumas: išmetamų ŠESD kiekio (CO₂ ekvivalentas kg) ir BVP (EUR) santykis.

Išteklių naudojimo intensyvumas: medžiagų vidaus vartojimo (kg) ir BVP (EUR) santykis.

Atliekų susidarymo intensyvumas: atliekų (kg) ir BVP (EUR) santykis.

Energijos prekybos balansas: energijos eksporto ir importo balansas, % BVP.

Energijos dalis SVKI: vadinamųjų energijos punktų vartojimo krepšelyje dalis, naudojama sudarant SVKI.

Energijos kainų pokyčio ir infliacijos skirtumai: SVKI energijos komponentė ir bendra SVKI infliacija (metinis pokytis %).

Faktinė energijos vieneto kaina: faktinės energijos sąnaudos kaip bendros ekonomikoje sukuriamos pridėtinės vertės dalis procentais.

Aplinkosaugos mokesčiai, palyginti su darbo mokesčiais ir BVP: iš Europos Komisijos duomenų bazės „Mokesčių tendencijos Europos Sąjungoje“.

Energijos vartojimo intensyvumas pramonės sektoriuje: galutinio energijos suvartojimo pramonės sektoriuje (kgne) ir bendrosios pridėtinės vertės pramonės sektoriuje (2005 m. EUR) santykis.

Apdirbamosios pramonės, išskyrus naftos perdirbimą, faktinė energijos vieneto kaina: faktinės sąnaudos kaip apdirbamosios pramonės sektorių pridėtinės vertės dalis procentais.

Didelio energijos vartojimo intensyvumo pramonės dalis ūkyje: tokios pramonės šakų bendrosios pridėtinės vertės dalis BVP.

Elektros energijos ir dujų kainos vidutinio dydžio pramoniniams vartotojams, suvartojantiems 500–20 000 MWh ir 10 000–100 000 GJ; sumos be PVM.

Komunalinių atliekų perdirbimo norma: perdirbtos ir kompostuojamos komunalinės atliekos, palyginti su visomis komunalinėmis atliekomis.

Viešieji MTTP energetikos arba aplinkos sektoriuje: valdžios sektoriaus išlaidos MTTP šiuose sektoriuose, % BVP.

I ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą (ATLPS) įtrauktų išmetamų ŠESD kiekis (išskyrus aviaciją), remiantis duomenimis apie išmetamų ŠESD kiekį.

valstybių narių pateiktai Europos aplinkos agentūrai (neįskait. teršalų, susidariusių dirbant žemę, keičiant žemės naudojimo paskirtį ir vykdant miškininkystės veiklą, kiekio).

Energijos vartojimo intensyvumas transporto sektoriuje: galutinio energijos suvartojimo transporto sektoriuje (kgne) ir bendrosios pridėtinės vertės transporto sektoriuje (2005 m. EUR) santykis.

Taršos anglies dvideginio intensyvumas transporto sektoriuje: išmetamų ŠESD kiekio transporto sektoriuje ir bendrosios pridėtinės vertės transporto sektoriuje santykis.

Priklausomybė nuo energijos importo: grynojo energijos importo ir bendrojo vidaus energijos suvartojimo, įskait. tarptautinį bunkerivimą, santykis.

Bendras tiekėjų koncentracijos indeksas: apima naftą, dujas ir anglį. Mažesnės vertės reiškia didesnę diversifikaciją, taigi mažesnę riziką.

Energijos rūšių derinio diversifikavimas: Herfindahlo indeksas, susijęs su gamtinėmis dujomis, visais naftos produktais, branduoline šilumine energija, atsinaujinančiųjų išteklių energija ir kietuoju kuru.

* Europos Komisija ir Europos aplinkos agentūra.

Šaltinis – Europos Komisija (Eurostatas), nebent nurodyta kitaip.

NUORODOS

ANED – Europos ekspertų negalios klausimais akademinis tinklas (2016a), *European Semester 2015/2016 country fiche on disability, Lithuania*, p. 28.

ANED – Europos ekspertų negalios klausimais akademinis tinklas (2016b), *European Semester 2015/2016 country fiche on disability, Lithuania*, p 30–32.

CASE – Socialinių ir ekonominių tyrimų centras (2016), *Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2016 Final Report*, TAXUD/2015/CC/131, Varšuva.

EBPO (2016a), *PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education*, OECD Publishing, Paryžius. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>.

EBPO (2016c), *OECD Economic Surveys: Lithuania 2016: Economic Assessment*, OECD Publishing, Paryžius. DOI: http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-ltu-2016-en.

„Eurydice“ (2016), *Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe, 2015/16*.

Europos aplinkos agentūra (2014), *Monitoring of CO2 emissions from passenger cars - Data 2014 - Provisional data*. Gauta iš <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/co2-cars-emission-8>.

Europos Komisija (2014a), *Taxation trends in the European Union, Data for the EU Member States, Iceland and Norway*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas. Gauta iš http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2014/report.pdf.

Europos Komisija (2014b), *Tax Reforms in EU Member States, Tax policy challenges for economic growth and fiscal sustainability, European Economy 6/2014*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas. Gauta iš http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2014/pdf/ee6_en.pdf.

Europos Komisija (2014c), *ECFIN Country Focus*, Volume 12, Issue 11, 2014 m. lapkričio mėn. Gauta iš http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/country_focus/2014/pdf/cf_vol11_issue11_en.pdf.

Europos Komisija (2015a), *Challenges to Member States' Investment Environments*, SWD(2015) 400 final. Gauta iš http://ec.europa.eu/europe2020/challenges-to-member-states-investment-environments/index_en.htm ir http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_lithuania_lt.pdf.

Europos Komisija (2015b), *Antimonopolinės taisyklės: Komisija siunčia prieštaravimo pareiškimą Lietuvos geležinkelių sektoriaus senbuvei AB „Lietuvos geležinkeliai“*, 2015 m. sausio mėn. pranešimas spaudai. Gauta iš http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-2940_lt.htm.

Europos Komisija (2015b), *The Single Market Scoreboard, Public Procurement in Lithuania*, 2015 m. Gauta iš http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_member_state/lithuania/index_en.htm#maincontentSec9.

Europos Komisija (2016a), 2016 m. Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinė. Gauta iš <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/17822>.

Europos Komisija (2016b), *Skaitmeninės darbotvarkės rezultatų suvestinė*. Gauta iš <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-scoreboard>.

Europos Komisija (2016c), *Education and Training Monitor 2016*.

Europos Komisija (2016d), *Šalies ataskaita. Lietuva 2016*, SWD(2016) 83 final, 2016 m. vasario mėn., Briuselis. Gauta iš http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_lithuania_lt.pdf.

Europos Komisija (2016e), *PISA 2015: EU performance and initial conclusions regarding education policies in Europe*.

Europos Komisija (2016f), *Digital Economy and Society Index 2016*. Gauta iš <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.

Europos Komisija (2016g), *Statistical pocketbook 2016, EU Transport in figures*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas. Gauta iš https://ec.europa.eu/transport/facts-fundings/statistics/pocketbook-2016_en.

Europos Komisija (2016h), *Road Safety 2015*. Gauta iš https://ec.europa.eu/transport/road_safety/sites/roadsafety/files/roadsafety_scoreboard_2015.pdf.

Europos Komisija (2016i), ES e. valdžios lyginamosios analizės ataskaita, 2016 m. Gauta iš http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?action=display&doc_id=17855.

Europos Komisija (2016j), *Collection of official data on corruption offences* <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetailDoc&id=21215&no=2>.

Europos Komisija (2017a), *Corruption in the Healthcare Sector*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas (rengiama).

Europos Komisija (2017b), *Skaitmeninės darbotvarkės rezultatų suvestinė*, 2017 m. (rengiama).

Europos Komisija / Europos Centrinis Bankas (2016), *Survey on the Access to Finance of Enterprises (SAFE), Results 2016*. Gauta iš <http://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/data-surveys/>.

Europos Komisija / Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga / „Eurydice“ (2016), *Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe – 2015/16, Eurydice Facts and Figures*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

Europos Sąjungos atvirųjų duomenų portalas (2015), *Flash Eurobarometer 428: Businesses' attitudes towards corruption in the EU*. Gauta iš https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2084_428_ENG.

Eurostatas (2014), *Implicit tax rate on energy (tsdcc360)*. Gauta iš <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tsdcc360>.

Įgūdžių panorama (2016), *Lithuania: Mismatch priority occupations*, 2016 m. spalio mėn. Gauta iš http://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en/analytical_highlights/lithuania-mismatch-priority-occupations.

Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė (2016), *Valstybės investicijų 2015 metais programos valdymas*, Nr. VA-P-60-9-16, 2016 m. spalio mėn. Gauta iš <http://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=3638>.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2014), *Nutarimas dėl informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ partvirtinimo*, Nr. 244, 2014 m. kovo mėn., Vilnius. Gauta iš <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a66c0760b04011e3bf53dc70cf7669d9>.

LLRI – Lietuvos laisvosios rinkos institutas (2016a), Kiek uždirba mokytojas Lietuvoje?, Vilnius. Gauta iš <http://www.llri.lt/naujienos/ekonominė-politika/z-silenas-kiek-uzdirba-mokytojas-lietuvoje/zilvinas-silenas>.

LLRI – Lietuvos laisvosios rinkos institutas (2016b), Švietimo finansavimo spragos: Pinigų būtų sutaupoma pertvarkius mokyklas, Vilnius. Gauta iš http://www.llri.lt/wp-content/uploads/2016/01/PB-Svietimas_01_26.pdf.

MOSTA (2016a) – Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (2016a), *Bendrasis priėmimas į pirmos pakopos ir vientisąsias studijas, 2016 m.*, Vilnius. Gauta iš http://www.mosta.lt/images/Priemimas_2016_09_27.pdf.

MOSTA (2016b) – Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (2016b), *Lietuvos mokslo ir studijų būklės apžvalga*, Vilnius. Gauta iš http://www.mosta.lt/images/leidiniai/Lietuvos_mokslo_ir_studiju_bukle_2016.pdf.

NEC – Lietuvos nacionalinis egzaminų centras (2015), *Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo rezultatai*. Gauta iš <http://www.egzaminai.lt/591/>.

Paliokaitė A., Krūminas P., Stamenov B., *RIO Country Report 2015: Lithuania*, EUR 27882 EN, doi:10.2791/049440.

Putniņš, T.J. ir Sauka A., (2016), *Shadow economy index for the Baltic countries, 2009-2015*, The Centre for Sustainable Business, Ryga.

Schneider F. (2015), *Shadow Economies in 7 Eastern European Countries: Latest results and what are the driving forces?*, Johannes Kepler University, Linas. Gauta iš https://www.lb.lt/n26698/friedrich_11-24.pdf.

Shewbridge, C. et al. (2016), *OECD Reviews of Schools Resources: Lithuania 2016*, OECD Reviews of Schools Resources, OECD publishing, Paryžius.

TDO – Tarptautinė darbo organizacija (2007), *Report Meeting of Experts on Labour Statistics. Updating the International Standard Classification of Occupations (ISCO)*, Ženeva.

„Technopolis Group“ ir „Ernst&Young“ (2014), *Mokslo slėnių stebėseną*. Gauta iš <http://www.mosta.lt/lt/vykdomi-projektai/igyvendinti-projektai/sleniu-ir-jtp-stebesena>.

„Transparency international“ (TI) Lietuvos skyrius (2015a), *Įmonių atskaitingumas 2015*, Vilnius. Gauta iš <http://skaidrumas.lt/savivaldybiuimones>.

„Transparency international“ (TI) Lietuvos skyrius (2015b), *Backstage Politics, Understanding Lobbying in Lithuania*, Vilnius. Gauta iš http://transparency.lt/media/filer_public/2015/10/29/backstage_politics_understanding_lobbying_in_lithuania.pdf.